

**LEFKE AVRUPA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ**

Cilt XII / Volume XII
Sayı II / Issue II
Aralık 2021 / December 2021

**EUROPEAN UNIVERSITY OF LEFKE
JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES**

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Araştırma Makaleleri / Research Articles

Using PLS-SEM Technique in Assessing Integrated Sustainable Waste Management Framework in Abuja, Nigeria

Abuja, Nijerya'da Entegre Sürdürülebilir Atık Yönetim Çerçevesini Değerlendirmede PLS-SEM Tekniğinin Kullanılması129-143
Adekunle Sunday Adeogun, Yusuf Nasidi, Olalekan Tolulope B. Aduloju

Explaining the Adoption of EV Policies in Oil-Rich Countries

Petrol Zengini Ülkelerde Elektrikli Araçları Teşvik Eden Yasaları Açıklayan Faktörler.....144-162
Yedidia Owusu Achiaw, Direnç Kanol

Bank Trust Among University Students in Uzbekistan

Özbekistan'da Üniversite Öğrencileri Arasında Banka Güveni163-173
Berna Serener

Sağlıklı Aile Ölçeği: Kısa ve Uzun Formunun Türkçe'ye Uyarlanması

The Healthy Family Scale: Adaptation of the Short and Long Forms to Turkish.....174-192
Azmi Çağlar, Yusuf Akyıl, Yakup İme

Değerlendirme / Review Articles

1974-2017 Arası Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Siyasi Hayatı

The Political Life of the Turkish Republic of North Cyprus Between 1974-2017.....193-215
Serhat Kaya

The Psychoanalytic Roots of Hoarding Behavior: A Review of the Literature

İstifleme Davranışının Psikanalitik Kökenleri: Bir Derleme Çalışması216-223
Dilem Öke

Batı Trakya Müslüman-Türk Azınlığının Uluslararası Hukuktan Doğan Eğitim Hakları

Education Rights of the Muslim-Turkish Minority of Western Thrace Arising from International Law 224-242
Ali Dayıoğlu

**LEFKE AVRUPA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ**

**EUROPEAN UNIVERSITY OF LEFKE
JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES**

Cilt XII / Volume XII
Sayı II / Issue II
Aralık 2021 / December 2021

Sahibi / Owner

LEFKE AVRUPA ÜNİVERSİTESİ / EUROPEAN UNIVERSITY OF LEFKE

Editör / Editor

Prof. Dr. Ebru OĞURLU

Yardımcı Editör / Vice Editor

Yrd. Doç. Dr. Nuru GİRİTLİ

Yayın Kurulu / Editorial Board

Prof. Dr. Oğuz KARAKARTAL

Prof. Dr. Carolina SMOCHINA

Doç. Dr. Ali DAYIOĞLU

Prof. Dr. Elif Asude TUNCA

Doç. Dr. Derviş KIRIKKALELİ

Doç. Dr. Zihniye OKRAY

Doç. Dr. Gözde İnal CAVLAN

Doç. Dr. Muhittin Tolga ÖZSAĞLAM

Yrd. Doç. Dr. Fehiman EMİNER

Danışma Kurulu / Advisory Board

Prof. Dr. Akif TABAK –İzmit Katip Çelebi Üniversitesi

Prof. Dr. Belkıs TARHAN – Lefke Avrupa Üniversitesi

Prof. Dr. Cem TANOVA – Doğu Akdeniz Üniversitesi

Prof. Dr. Fatih ÇETİN- Niğde Halisdemir Üniversitesi

Prof. Dr. Gencay ŞAYLAN – Lefke Avrupa Üniversitesi

Prof. Dr. H. Nejat BASIM – Başkent Üniversitesi

Prof. Dr. Himmet KARADAL – Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Prof. Dr. Hulusi Cenk SÖZEN – Başkent Üniversitesi

Prof. Dr. Emre ERŞEN- Marmara Üniversitesi

Prof. Dr. Nurşin GÜNEY – Nişantaşı Üniversitesi

Prof. Dr. Mustafa SAĞSAN – Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi

Prof. Dr. Nuri ERİŞGİN – Leke Avrupa Üniversitesi

Prof. Dr. Saadettin YILDIZ – Lefke Avrupa Üniversitesi

Prof. Dr. Serhat BURMAOĞLU-İzmir Katip Çelebi Üniversitesi

Prof. Dr. Mustafa ÖZBİLGİN – Brunel Üniversitesi

Prof. Dr. Sevin UĞURAL – Doğu Akdeniz Üniversitesi

Doç. Dr. Alper ÖZÜN – Girne Amerikan Üniversitesi

Doç. Dr. Elif ŞEŞEN – Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi

Doç. Dr. Behiye Tüzel ÇAVUŞOĞLU – Yakın Doğu Üniversitesi

Doç. Dr. Hakan GÜNEŞ- İstanbul Üniversitesi

Doç. Dr. İhsan TAYHANI – Lefke Avrupa Üniversitesi

Doç. Dr. Suna Gülfer IHLAMUR ÖNER – Marmara Üniversitesi

Doç. Dr. Cyntia FORSOM – Lancaster Üniversitesi

Kapak Tasarımı / Cover
Bülent BİLGİN

Yazışma Adresi / Correspondance
Lefke Avrupa Üniversitesi
Sosyal Bilimler Dergisi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Gemikonağı – Lefke
KKTC

European University of Lefke
Journal of Social Sciences
Faculty of Economics and Administrative Sciences
Gemikonağı – Lefke – TRNC
Mersin 10 TURKEY
İletişim / Contacts
+ 90 392 660 20 00
jss@eul.edu.tr
<http://dergipark.gov.tr/euljss>
<http://en.lau.edu.tr/euljss/>

ISSN: 1309 – 2294
e-ISSN: 2148 – 8169

LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi iki hakemli bir dergidir / EUL Journal of Social Sciences is a double blind peer-reviewed journal.
Sosyal Bilimler Dergisi EBSCOhost, ROAD ve SOBIAD tarafından indekslenmektedir / EUL Journal of Social Sciences is indexed in EBSCOhost, ROAD and SOBIAD.

Subscriptions / Abonelik

Yıllık 50 TL olan abonelik bedeli İş Bankası LAÜ Şubesi 6806199 numaralı, Lefke Avrupa Üniversitesi hesabına yatırıldıktan sonra adres bilgisi dergimize iletilmelidir / Subscribers are required to notify us after depositing an annual fee of 50 TL to the following bank account: İş Bank LAÜ Branch, account number 6806199, account owner European University of Lefke. (IBAN: TR27 0006 4000 0016 8060 0001 99)

UYARI

Tüm yayın hakları saklıdır. Bu derginin hiçbir bölümü, LAÜ'den alınmış yazılı izin olmaksızın hiçbir biçimde ve hiçbir yöntemle yeniden üretilemez ve dağıtılamaz. LAÜ Sosyal Bilimler Dergisinde ileri sürülen görüşler ve ifadeler tamamen yazarlara aittir. Dergide yayınlanmış olması, bu görüş ve ifadelerin editör veya LAÜ tarafından benimsendiği anlamına gelmez.

DISCLAIMER

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced and disseminated in any means without the prior written permission of the EUL. Statements and opinions appearing in the EUL Journal of Social Sciences are solely those of the authors and do not imply endorsement by the editors, advisors or referees of the journal, or the EUL.

USING PLS-SEM TECHNIQUE IN ASSESSING INTEGRATED SUSTAINABLE WASTE MANAGEMENT FRAMEWORK IN ABUJA, NIGERIA

ABUJA, NİJERYA'DA ENTEGRE SÜRDÜRÜLEBİLİR ATIK YÖNETİM ÇERÇEVESİNİ DEĞERLENDİRMEDE PLS-SEM TEKNİĞİNİN KULLANILMASI

Adekunle Sunday ADEOGUN
Department of Estate Management
University of Ilorin, Nigeria
adeoluwawa@unilorin.edu.ng
ORCID: 0000-0001-6297-7544

Yusuf NASIDI
Rural Access and Mobility Project Office,
World Bank Assisted Project Minna, Nigeria
y.nasidi580@gmail.com
ORCID: 0000-0001-8054-3803

Olalekan Tolulope B., ADULOJU
Department of Urban and Regional Planning
University of Ilorin, Nigeria
adulojuolalekan2010@gmail.com
ORCID: 0000-0002-5130-0033

Received 3 August 2021 - Accepted 12 November 2021
Gönderim 3 Ağustos 2021 – Kabul 12 Kasım 2021

Abstract: *Dwindling spaces for landfills in cities today has necessitated developing new ways of sustainably managing solid waste. However, sustainable waste management is guaranteed by adopting widespread recycling programmes such as integrated solid waste management systems (ISWM) that embraces 3Rs (reduce, reuse and recycle). Within the preceding context, this study is borne out and aimed at determining the impact of these 3Rs on long-term solid waste management. The study's goals are based on the hypothesis that the 3Rs positively impact long-term solid waste management. In the light of the preceding, this research creates a theoretical structural model that depicts the impact of these 3Rs variables on Sustainable Solid Waste Management in Nigeria. Data were collected from 178 respondents, including waste management officers, organisations, and Abuja citizens. The obtained data were statistically measured with the Partial Least Square; Structural Equation Model (PLS-SEM 2.0). Cronbach's alpha values for the variables were higher than the industry standard of 0.7, indicating that the research instrument was reliable. With t-values of 2.182 and 7.435, respectively, waste reduction and waste recycling were strongly related to the sustainable management of solid waste except for reuse, which did not support sustainable solid waste management. All hypotheses were shown to be noteworthy at the 10% significance level. Thus, waste reuse, by implication, failed social acceptability. In contrast, waste recycling is acceptable and supports the concept of waste to wealth. The more the reduction of wastes, the most efficient and effective sustainable solid waste management is achievable.*

Keywords: *Recycling, reduce, reuse, solid waste, waste management*

Öz: *Günümüzde şehirlerde çöplükler için azalan alanlar, katı atıkların sürdürülebilir şekilde yönetilmesi için yeni yollar geliştirmeyi zorunlu kılmıştır. Bununla birlikte, 3R'leri (azaltma, yeniden kullanma ve geri dönüştürme) kapsayan entegre katı atık yönetim sistemleri (ISWM) gibi yaygın geri dönüşüm programları benimsenerek sürdürülebilir atık yönetimi garanti edilir. Önceki bağlamda, bu çalışma doğrulanmıştır ve bu 3R'lerin uzun vadeli katı atık yönetimi üzerindeki etkisini belirlemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın hedefleri, 3R'lerin uzun vadeli katı atık yönetimini olumlu etkilediği hipotezine dayanmaktadır. Öncekilerin ışığında, bu araştırma, Nijerya'da Sürdürülebilir*

Katı Atık Yönetimi üzerindeki bu 3R değişkenlerinin etkisini betimleyen teorik bir yapısal model oluşturmaktadır. Atık yönetimi görevlileri, kuruluşlar ve Abuja vatandaşları dahil olmak üzere 178 katılımcıdan veri toplandı. Elde edilen veriler, Kısmi En Küçük Kare ile istatistiksel olarak ölçülmüştür; Yapısal Eşitlik Modeli (PLS-SEM 2.0). Değişkenler için Cronbach alfa değerleri, 0,7'lik endüstri standardından daha yüksekti, bu da araştırma aracının güvenilir olduğunu gösteriyor. Sırasıyla 2.182 ve 7.435 t değerleriyle, atık azaltma ve atık geri dönüşümü, sürdürülebilir katı atık yönetimini desteklemeyen yeniden kullanım dışında katı atıkların sürdürülebilir yönetimi ile güçlü bir şekilde ilişkilidir. Tüm hipotezlerin %10 anlamlılık düzeyinde dikkate değer olduğu gösterilmiştir. Bu nedenle, atıkların yeniden kullanımı, dolaylı olarak, sosyal kabul edilebilirlikte başarısız oldu. Buna karşılık, atık geri dönüşümü kabul edilebilir ve atıktan zenginliğe kavramını desteklemektedir. Atıklar ne kadar azaltılırsa, en verimli ve etkin sürdürülebilir katı atık yönetimi sağlanabilir.

Anahtar Kelimeler: Geri dönüşüm, azaltma, yeniden kullanma, katı atık, atık yönetimi

INTRODUCTION

One of the most critical issues confounding environmental management in the global south is solid waste management (SWM) (Awomeso *et al.*, 2010). Blight and Mbande (1996) define SWM as the collection, transportation, preclusion, handling, disposal, recycling, reusing, and monitoring of solid waste. That indicates the supervision and control of the waste material generated from various human activities that aim to avoid a negative effect on general human well-being in the environment and its beauty by ensuring effective collection, storage, transportation, and recycling. In addition, it is seen by Nasidi *et al.*, (2018) as part of the programme for urban cleanliness required for managing the municipalities. It has to do with educational, training, planning, and implementation policies. SWM challenges in urban settings vary according to the size of the settlement (mega-cities, small towns or villages), which presents a good indication of effective urban governance (Ogawa, 2008).

The system of urban solid waste management in developing countries, unlike in advanced nations, has been observed as the challenges that require immediate attention from governments. The main issues with SWM in wealthy countries revolve around the high expense of disposing of the vast volume of waste generated by homes, businesses, and industries. In contrast, the main issues in developing countries revolve around collection and disposal. For a fact, one-third to half of all solid wastes generated in third world countries remains uncollected (Ikhlayel, 2018). In the wake of this, more environmental problems in consonance with an increased rate of solid waste generation is brewing in developing countries. This intertwined relationship is beyond the management capacity of many cities, mainly due to financial, technical, institutional, regulatory factors coupled with the noted shortcoming in the public participation efforts (Oteng-Ababio *et al.*, 2013; Sule, 2017). Solid waste management sustainability is a global concept that requires global attention.

For example, Hoornweg and Bhada-Tata (2012) reported that solid wastes are estimated to be about 1.3 billion tonnes on a global scale. It is expected to increase to about 2.2 billion tonnes by 2025. In 2003, Africa's total municipal solid waste generation was predicted to reach 2.02 billion tonnes in 2006, reflecting a 7% yearly growth (UNEP, 2002). It was also guesstimated that municipal creation of hazardous solid waste would rise to 37.3%, with an annual increase of around 8%. According to UNEP (2002), every year, the total healthcare waste ranges between 0.5 and 3kg for

individuals in countries with low income. Similarly, the European Union have reported about 700 million tonnes of agricultural wastes per annum from its 25 member states. Although, no estimate of worldwide industrial waste creation has been made, if solid wastes could be transformed into valuable materials and resources, waste might be reduced significantly and used to produce revenue to fund waste management. Because income levels and urbanisation rate are inextricably linked, solid waste generation impacts economic development. When one's income and standard of living rise, so does one's consumption of goods and services, resulting in a growth in solid waste volume in the future. However, the resulting change will threaten environmental safety in developing countries worldwide, particularly social implications (Davidson, 2011). The rapid growth in the amount and varieties of solid and hazardous wastes poses a growing dilemma for most governments in maintaining solid waste management's efficacy and long-term viability (Igoni *et al.*, 2007). This paper evaluates the interaction between IWM and SSWM systems employing the 3R strategy to achieve the study purpose.

1. DEFINITION OF CONCEPTS

The operational definitions of some concepts used in this study are given as follows:

1.1. Sustainable Solid Waste Management (SSWM)

SSWM concept ensures human health and environmental safety for the protection of the general public and health workers mainly to avoid spreading diseases. In addition, its target is to make environmental operations economical, less expensive and satisfactory in social terms (Wilson, 2011).

1. To be effective, a waste management system must reduce and protect the environment from incorrect garbage disposal while also avoiding hazards.

2. A sound waste management system should be affordable to the general public in terms of costing and operation, focusing on the improved standard of living of all people in the community.

3. For a waste management system to be satisfactory, it must meet its social requirements and achieve its full cooperation and support.

A waste management system must reduce and protect the environment from incorrect garbage disposal and avoid hazardous situations for its effectiveness to be known. Waste Management System encompasses waste management policy, planning, implementation and operation, checking and remedial action, and management evaluation, according to Poon *et al.* (2001). Some research stressed the need of having a waste management plan in place (WMP).

1.2. Integrated Waste Management (IWM)

According to McDougall *et al.* (2008), IWM is an all-planned design for solid waste management that considers every component (creation, setting apart/sorting, transfer, disposal, treatment and recovery) in an all-inclusive and efficient way. It was defined further by McDougall (2005) as the system that combines all streams of wastes, its collection, treatment and disposal methods and to achieve a comfortable

environment and of economic and social acceptability. This aim is to achieve a workable waste management strategy for any given area.

According to McDougall *et al.* (2001), the components of IWM include a good overall approach; diversified means of collection and treatment; all-inclusive waste stream materials; effectiveness for environment suitability; affordable economically; and acceptability by the society. Perteghella, Gilioli, Tudor & Vaccari (2020) believed that difficulties regarding the interpretation of data and unavailability of data are among the tools hindering the progress of sustainable solid waste management practices. Furthermore, integrating the relevant stakeholders in the decision-making process and tools and the availability of reliable data in developing countries is a major challenge (Perteghella *et al.*, 2020). Amongst the Integrated Solid Waste Management approach (3R's Reduce, Reuse and Recycling) are the reduction in generating wastes, a decrease of waste generated through recovery, recovered wastes reuse, recyclable materials to be recycled for other uses. Others include electricity/energy generation through decomposing of organic wastes, and the last option to be sanitary landfills disposal (Ugwu *et al.*, 2021).

The IWM's goal was to minimise the environmental impact, lower costs, and increase revenue from the Ikhlayel base (2018). It also focused on achieving societal acceptance and conservation of natural resources in terms of energy production and recovery of metals and materials from collected wastes. IWM is aimed at attaining prevention, avoidance, and minimization of wastes. The characteristics of IWM have led to its being a prevalent nomenclature for solid waste management practitioners and policy makers to achieve long-term management of solid waste (Opeyemi, 2012). According to de Campos *et al.* (2021), the consequences of the pollutant gases pose severe impacts to the environment and society, among the know-hows for sequestration and capturing carbon dioxide as hopeful measures for reducing the atmospheric pressure concentration of pollutant gases. "Specific transference opportunities identified range from measures to promote waste prevention, waste separation and waste reduction, generating additional value via mechanical recycling, implementing chemical recycling as a recycling option before energy recovery to extending energy recovery opportunities".

Opeyemi (2021), emphasised that the principles and mechanisms of IWM and their importance for technology selection and system design were presented in the context of technology and innovation. The study observed IWM as a waste management system but not a conventional or general approach (Opeyemi, 2012). Before disposal, modern-day management of solid waste places a premium on the 3Rs. The discussion of integrated waste management systems revolves around these three words. The term "reduction" refers to the use of fewer throw-away items. Reuse is the practice of repurposing goods after they have served their original use. Recycling is the process of recovering an item's highest material or energy worth after it has been subjected to a series of operations. The enforcement of existing rules and client choice can help to improve waste management implementation. "Waste quantification, waste segregation, and the application of the 3Rs (reduce, reuse, and recycle)" are the practices pursued.

1.3. Waste Reduction

Waste reduction is an attempt to optimise resources through waste prevention practice and materials efficiency". It is a deliberate way of eliminating the quantity of on-site waste material utilisation before disposal to landfill. According to Vleck (2001), this can include lowering or compacting the amount of garbage before sending it to the waste treatment site or utilising other effective farming methods to reduce the number of packaging materials dumped at the waste site. The waste reduction process should commence from the industrial source by ensuring that less production material is used to generate a reduced quantity of waste at production. This process can be linked to the individual level when products of durable capacity are utilised. Less waste can be generated if there is consciousness in people's attitude to the kitchen and shopping activities. The habit of buying goods that are liable to toxicity is avoided. Waste reduction practice as the most preferred method must be instituted into the waste management processes and operations. It will prevent waste generation as well as protect the environment (Esin and Cosgun, 2007). Therefore, the waste reduction approach is derived by means which a community decreases the level of waste it generates.

1.4. Waste Reuse

The second level in the waste management process is the reuse of waste generated towards ensuring desirable outcomes for waste prevention. Reuse means using the same material again to play a dual role of primary and secondary purposes. This process implies a product has a pen chant for being used more than once for the same or different purposes. Giving to charity, reusing empty jars to store food, and engaging in collecting paint are all have examples of resource reuse. According to Joe *et al.* (2007), other strategies to reduce waste include mending items, donating them as gifts to charities and community groups, or selling them.

1.5. Waste Recycling

Waste recycling is an ancient practice predicated on the efficient segregation technique. It follows waste reuse in the order of importance. The process of gathering and processing objects that would otherwise be dumped as waste and changing them into new products is known as recycling. It separates the collected waste into recyclable materials and those that can not (Winkler, 2010). Therefore, according to Brito and Saikia (2013), the wastes that can be recycled can also be reused in manufacturing new items. The populace is empowered by adopting this recycling strategy and new livelihood leeways are offered through jobs. Several investment opportunities are made available; waste materials will become converted and recycled to new products, the environment becomes safer than before. At the same time, the economy is improved (Jaillon *et al.*, 2009).

Recycling is the act of collecting and separating resources from waste, then processing them to create marketable products. Recycling transforms waste materials into valuable resources, resulting in several benefits, which may be environmental, social, and financial. In the transformation of wastes, materials that are not biodegradable like glass, metallic substances, papers, polythene, and plastics are first separated once collected and delivered for conversion into new products (Winkler, 2010). According to data from the European Environment Agency (EEA), the recycling rate of municipal and packaging waste has increased significantly. In

Florida, the recycling business employs over 13,000 people (Vleck, 2001). Municipal waste recycling rates between 2004 and 2014 increased by 13%, whereas packaging waste recycling rates increased by 10% between 2005 and 2013.

Furthermore, in 2014, over 43% of municipal trash were produced, and 65% of Norway's packaging waste generated in 2013 were recycled. It cannot be discounted that expanding the waste recycling programmes usher in new ways of reducing pollution due to solid waste. However, to permanently deal with solid waste issues, the world must reduce the waste generated. Similarly, manufacturing industries must now be innovative in altering the ways products are designed or manufactured, as it is geared towards making the wastes amenable to reduction, reuse and recycling.

2. CONCEPTUAL FRAMEWORK

This study used the multidimensional independent variables of waste reduction, reuse, and recycling to measure integrated sustainable waste management. In contrast, the dependent variable was sustainable solid waste management. They were set out to attest to the impact of one on the other to verify the reality of several previous studies' findings.

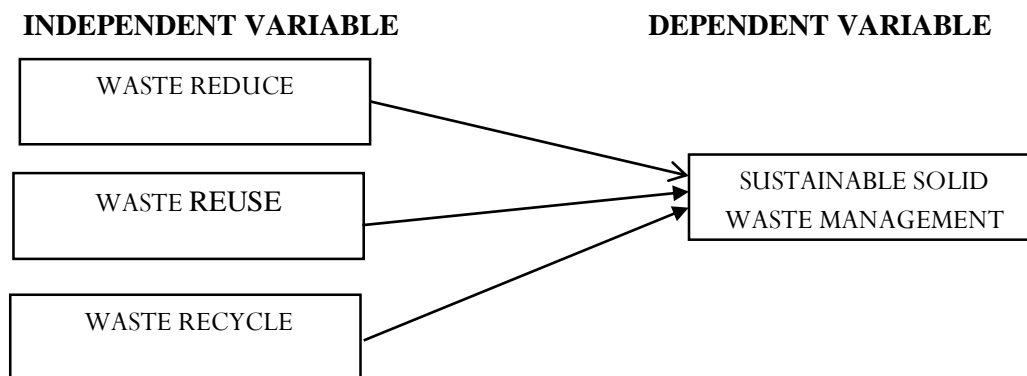

Figure 1: Analytical Framework for Integrated Sustainable (Solid) Waste Management

2.1 Hypotheses

The study hypothesised that:

H1: There is a significant influence of waste reduction on the sustainable management of solid waste.

H2: There is a significant influence of waste reuse on the sustainable management of solid waste.

H3: There is a significant influence of waste recycling on the sustainable management of solid waste.

3. METHODOLOGY

Based on the existing literature, this study constructed an ISWM framework with three latent components, with which the indicators were identified and enhanced. The study took a quantitative approach and used a cross-sectional methodology. The questionnaire survey was based on a stratified random sampling technique purposely to obtain data from the waste managers, waste management organisations and residents of the Federal Capital City, Abuja, Nigeria. While the items for measuring integrated waste management systems are multi-dimensional, the questions were altered based on previous literature.; (waste reduction, waste reuse) the study adapted from Vleck (2001), waste recycling was only adapted from Nasidi *et al.* (2016), and that of sustainable solid waste management was adapted from Ezeah and Roberts (2012). A 5-point Likert scale scoring system was explored and used (1, 2, 3, 4 and 5, which represent strongly disagree, disagree, neutral, agree and strongly agree, respectively). The statistical package, SPSS, was engaged in data entry, coding and analysis. The clever PLS statistical package from the structural equation model (SEM) was utilised to analyse data in the validity study and reliability testing to measure the construct. This model consists of the integrated 3R concept (waste reduction, reuse, and recycling) and sustainable solid waste management. Out of 310 copies of questionnaires administered, 178 were duly completed, returned and 57.4% of those who responded were included in the analysis. The respondents have sufficient experience to comprehend the study's importance.

3.1 Statistical Analysis and Results

3.1.1 *The Measurement Model (Outer Model)*

The measurement model filters the data and confirms validity and reliability before establishing the data's goodness of fit to analyse the indicators' reliability (Hussain *et al.*, 2018). Both the loading level of 0.4 and the internal consistency level of 0.7 are acceptable. When using convergent validity and factor loading discriminate validity, according to Chin (1998), the composite reliability, Cronbach's Alpha, and Average Variance Explained (AVE) must all be at least 0.5, and the item(s) loading that is higher on the other construct than their construct should be deleted (Chin 1998; Hair *et al.* 2010). WRD05, WRU01, and WRC01 were deleted from the measurement model due to lack of fit to the minimum benchmark (Chin, 1998; Hair, 2010). Due to multicollinearity, SSWM04 and SSWM02 were also deleted. As a result, all of the adapted instruments in this study are trustworthy, as all items are over 0.4. The items loaded on their separate constructs range from 0.635 to 0.883; they are acceptable because they are higher than the cut-off mark value of 0.4, consistent with Chin's recommendations (Chine 1998; Hair 2011). Cronbach's alpha ranges from 0.773 to 0.850. Similarly, the composite reliability ratings vary from 0.846 to 0.899, higher than the benchmark value of 0.7. (Hair, 2011). The AVE is used to determine convergent validity. The AVE ranges from 0.527 to 0.694, higher than the 0.5 thresholds (Hair, 2011). The factor loading is shown in Table 1 below.

Table 1: Factor Loading

Items	Factor Loading	Composite Reliability	Cronbach's Alpha.	AVE
WRD01	0.767			
WRD02	0.774			
WRD03	0.742	0.874	0.825	0.690
WRD04	0.791			
WRD06	0.739			
WRU02	0.751			
WRU03	0.666	0.849	0.783	0.582
WRU04	0.810			
WRU05	0.692			
WRC02	0.635			
WRC03	0.649			
WRC04	0.683	0.846	0.773	0.530
WRC05	0.801			
WRC06	0.837			
SSWM03	0.849			
SSWM04	0.793			
SSWM05	0.794	0.899	0.850	0.527
SSWM06	0.883			

Note: WRD= Waste Reduce, WRU= Waste Reuse, WRC= Waste Recycle and SSWM= Sustainable Solid Waste Management, AVE= Average Variance Extracted

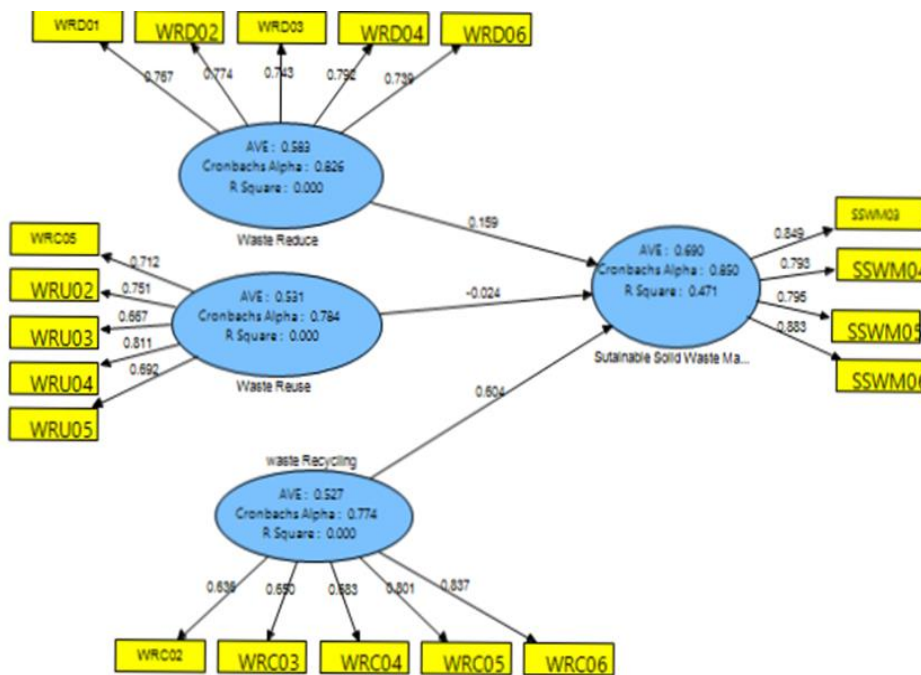

Figure 2: Measurement Model

The coefficient of determination is used to quantify the general effect size, and variation explained in the dependent construct, and it is used to assess the model's prediction accuracy (Hussain *et al.*, 2018). Figure 2 shows that the endogenous construct's inner path model had R2 = 0.471. As a result, the three independent components marginally explain 47.1percent of the sustainable management of solid

waste variance. R2 less than 0.10 is considered a flawed model, whereas R2 between 0.11-0.30 is modest, 0.31-0.50 is moderate, and R2 greater than 0.50 is deemed to be strong (Cohen *et al.*, 2007). As a result, R2 is moderate in this study.

3.1.2 Structural Model

The measurement model meets construct validity and reliability, and the structural model is evaluated to test the study's hypotheses by establishing the significance of path coefficients, which was done using a sample of 178 instances using PLS algorithms and Bootstrapping (Hair *et al.* 2012; Hulland 2010; Akter *et al.*, 2011). Table 2 shows the hypothesis testing findings, whereas Figure 2 depicts the model route.

Table 2: Path Coefficient and T-Statistics Results

Hypothesis	Hypothesised Paths	Beta	Std. Error	T-Statistics	P-Value	Decision
H1	WRD-> SSWM	0.161	0.072	2.182	0.01	Supported
H2	WRU-> SSWM	0.077	0.057	0.410	0.01	Not Supported
H3	WRC-> SSWM	0.600	0.081	7.435	0.01	Supported

Note: WRD= Waste Reduce, WRU= Waste Reuse, WRC= Waste Recycle and SSWM= Sustainable Solid Waste Management

In H1, it was hypothesised that waste reduction significantly impacts the sustainable management of solid waste. The results in Table 2 and Figure 2 revealed that the waste reduction related factor had a substantial positive impact on long-term solid waste management ($\beta = 0.161$, $T = 2.182$, $p < 0.01$). As a result, hypothesis H1 was confirmed. Also, the hypothesised H3 predicted that waste recycling has a significant impact on the sustainable management of solid waste. The results in Table 2 and Figure 2 show that waste recycling significantly impacts the sustainable management of solid waste ($\beta = 0.600$, $T = 7.435$, $p < 0.01$). Therefore, the hypothesised H3 was confirmed and supported. However, the hypothesised H2 predicted that waste reuse significantly impacts solid waste's sustainable management. As shown in Table 2 and Figure 2, the outcomes are statistically significant but do not impact substantially sustainable solid waste management ($\beta = 0.077$, $T = 0.057$, $p < 0.01$). As a result, the H2 hypothesis was disproved. The more the observed impact of an exogenous latent construct on the endogenous latent construct, the higher the beta coefficient (β). Compared to the other constructs in the model, the waste recycling construct or related factor had the highest path coefficient of $\beta = 0.600$. Statistically and practically, the 60% variance explained by waste recycling on sustainable solid waste management is acceptable and recommended. While waste reduction and waste reuse factors had 16% and 7% variance explained, respectively.

3.1.3 Predictive Relevance of the Model (Q^2)

The cross-validated redundancy method is used to measure a model's predictive significance (Chin 2010; Hussain *et al.*, 2018). After executing the Smart PLS blindfolding processes, which cross-validated the communality and cross-validated the

redundancy, the value of cross-verified relevance for this model is 0.314. This result is consistent with Stone (1974) and Geisser (1974), who said that any “model” with a Q2 greater than zero is invariably predictive and should be cross-validated. The benchmark standards for estimating model predictive relevance using the value of cross-verified significance, according to Chin (1998), are 1) 0.02 for small, 2) 0.15 for medium, and 3) 0.35 for large. The predictive relevance of this model was significantly based on Chin (1998), as demonstrated in Figure 3 and Table 3. Respectively.

Table 3: Construct Cross - Validated Redundancy

Sum	SSO	SSE	1-SSE/SSO
SSWM	1000.00	685.84	0.314

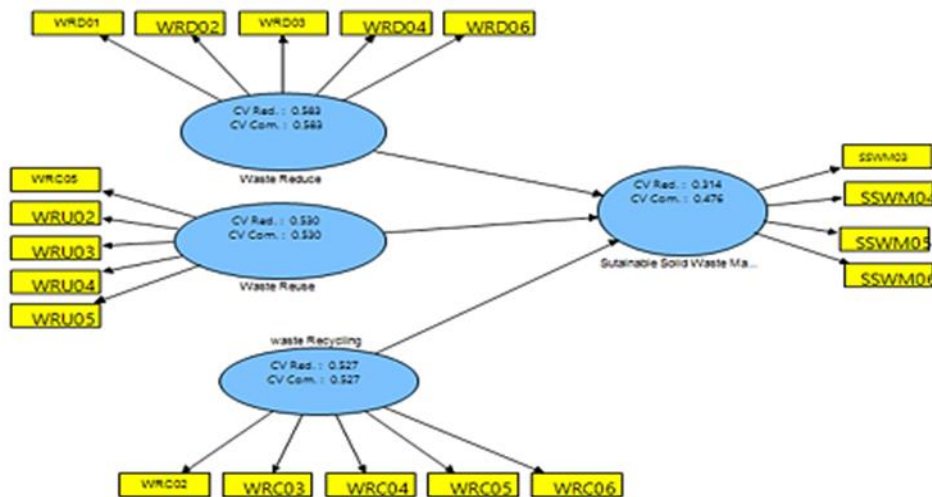

Figure 3: Predictive Relevance

DISCUSSION AND CONCLUSION

This study assesses the interaction that exists between an integrated waste management system (WRD), waste reuse (WRU), waste recycling (WRC), and sustainable solid waste management (SSWM). Statistically, this investigation revealed that hypotheses H1 and H3 are supported. However, hypothesis H2 is not. In the first hypothesis, waste reduce (WRD) –sustainable solid waste management (SSWM) showed significance ($\beta=0.161, t = 2.182273, p\text{-value}=0.01$). As a result, it agreed with reports from Nasidi *et al.* (2018), which showed positive significance. Although this concept of waste reduction has been employed in various contexts, the results align with the present study.

On this note, there is a high degree of waste reduction, optimal levels of efficiency, and effectiveness of sustainable management of solid waste. The second hypothesis

that is the link between waste reuse (WRU) and sustainable solid waste management (SSWM) is not significant ($\beta = 0.057$, $t = 0.410$, $P=0.01$), was not supported. The third hypothesis confirmed that waste recycling WRCs have a substantial and positive association with SSWM ($\beta = 0.081$, $t = 7.435$, $P\text{-Value} = 0.01$). The study also assessed the relationship which exists between integrated waste management and sustainable solid waste management, as a result of the notion that in terms of efficiency, efficacy, and long-term sustainability, sustainable solid waste management lags is discarded (Hassell, Wong, Houser, Knopman, & Bernstein, 2003). One of the feats of this present work is properly defining the place of sustainable solid waste management in Nigeria in terms of sustainability, efficiency, and effectiveness. At the same time, previous literature such as Perteghella, Gilioli, Tudor and Vaccari (2020) believed that difficulties regarding the interpretation of data and unavailability of data are among the factors hindering the progress of sustainable solid waste management practices.

Also, integrating the relevant stakeholders mostly in the decision-making process, tools, and the availability of reliable data in developing countries is a significant challenge (Perteghella *et al.*, 2020). It has also enhanced knowledge theoretically and practically. In terms of theory, the present work contributes to the body of knowledge on integrated solid waste management, which is conceived as WRD - SSWM, WRU - SSWM and WRC - SSWM. Furthermore, this research is amongst a few to look into the link between integrated solid waste management and long-term waste management. The outcomes of this study will aid interested and concerned governments and other agencies that are non-government affiliated to design policies, make decisions that will determine the efficiency and efficacy in practising sustainable solid waste management. These will also assist waste managers in comprehending the importance of a waste management technique that is efficient, effective, and integrated.

REFERENCES

- Akter, S., D'Ambra, J. & Ray, P. (2011). "Trustworthiness in Health Information Services: An Assessment of a Hierarchical Model with Mediating and Moderating Effects using Partial Least Squares (PLS)", *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 62(1): 100-116.
- Awomeso, J. A., Taiwo, A. M., Gbadebo, A. M., & Arimoro, A. O. (2010). "Waste disposal and pollution management in urban areas: a workable remedy for the environment in developing countries", *American Journal of Environmental Sciences*, 6(1): 26-32.
- Brito, J., & Saikia, N. (2013). *Recycled aggregate in concrete, green energy and technology*. London: Springer-Verlag. doi, 10: 978-1.
- Chin, W. W. (1998). Commentary: Issues and Opinion on Structural Equation Modeling. *MIS Quarterly*, 22: 7-16.
- Chin, W. W. (2010). How to write up and report PLS analyses, in *Handbook of Partial Least Squares: Concepts, Methods and Application*. Esposito Vinzi, V.; Chin, W.W.; Henseler, J.; Wang, H. (Eds.), Springer, Germany, 645-689.
- Cohen, L., Manion, L. And Morrison, K. (2007), *Research Methods in Education Sixth edition* ROUTLEDGE, Taylor & Francis Group.
- Davidson, G. (2011). "Waste Management Practices". Retrieved on January 10, 2015 from [http://www.dal.ca/content/dam/dalhousie/pdf/sustainability/Waste%20Management%20Literature%20Review%20Final%20June%202011%20\(1.49%20MB\)](http://www.dal.ca/content/dam/dalhousie/pdf/sustainability/Waste%20Management%20Literature%20Review%20Final%20June%202011%20(1.49%20MB)), Retrieved: 10.6.2021.
- de Campos, V. A. F., Silva, V. B., Cardoso, J. S., Brito, P. S., Tuna, C. E., & Silveira, J. L. (2021). A review of waste management in Brazil and Portugal: Waste-to-energy as pathway for sustainable development. *Renewable Energy*.
- EEA (2017). "Waste recycling. Denmark: European Environment Agency (EEA)" Available: <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/waste-recycling-1/assessment>, Retrieved: 10.6.2021.
- Esin, T, Cosgun, N. (2007). "A study conducted to reduce construction waste generation in Turkey", *Building and Environment*, 42(4): 1667-1674.
- Ezeah, C., & Roberts, C. L. (2012). Analysis of barriers and success factors affecting the adoption of sustainable management of municipal solid waste in Nigeria. *Journal of environmental management*, 103, 9-14.
- Geisser, S. (1974). "A predictive approach to the random effect model. *Biometrika*", 61: 101-107.
- Gören, S. (2015). "Sustainable waste management". In *Handbook of research on developing sustainable value in economics, finance, and marketing* (pp. 141-156). IGI Global.
- Hansell, S., Wong, A., Houser, A., Knopman, D., & Bernstein, M. (2003). *Building Better Homes: Government Strategies for promoting Innovation in Housing*. Santa Monica: US Department of Housing and Urban Development (HUD), Office of

Policy Development and Research and the Partners for Advancing Technology in Housing (PATH).

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate Data Analysis: A Global Perspective* (Seventh Edition ed.). Upper Saddle River, New Jersey: Person Education Inc.

Hair, J., Celsi, M., Money, A., Samouel, P., & Page, M. (2011). *Essentials of business research methods* (2nd edition ed.): ME Sharpe Inc.

Hair, J. F., Sarstedt, M., Ringle, C. M., & Mena, J. A. (2012). "An assessment of the use of partial least squares structural equation modeling in marketing research", *Journal of the Academy of Marketing Science*, 40: 414-433.

Hoornweg, D., & Bhada-Tata, P. (2012). *What a waste: a global review of solid waste management* 15: 116 World Bank, Washington, DC.

Hulland, J. Ryan, M.J. and Rayner, R.K. (2010). Modeling customer satisfaction: a comparative performance evaluation of covariance structure analysis versus partial least squares, in *Handbook of Partial Least Squares: Concepts, Methods and Application*. Esposito Vinzi, V.; Chin, W.W.; Henseler, J.; Wang, H. (Eds.), Springer, Germany, 307-325.

Hussain, S., I Fangwei, Z., Siddiqi, A. F., Ali, Z and Shabbir, M. S. (2018). "Structural Equation Model for Evaluating Factors" Affecting Quality of Social Infrastructure Projects Sustainability 2018", 10: 1415.

Igoni, A. H., Ayotamuno, M. J., Ogaji, S. O. T., & Probert, S. D. (2007). "Municipal solid-waste in Port Harcourt, Nigeria", *Applied Energy*, 84(6): 664-670.

Ikhlayel, M. (2018). "An integrated approach to establish e-waste management systems for developing countries", *Journal of cleaner production*, 170: 119-130.

Jaillon L. Poon C.-S. & Chiang, Y. (2009). "Quantifying the waste reduction potential of using prefabrication in building construction in Hong Kong", *Waste Management*, 29(1): 309-320.J

oe, E., H, Hughes, K. L. and Christy, A. D. (2007). *Integrated Solid Waste Management*. The Ohio University Extension Factsheet, Community Development, 700 Ackerman, Road, Suite 235, Columbus, OH 43202.

Lee, R. P., Meyer, B., Huang, Q., & Voss, R. (2020). "Sustainable waste management for zero waste cities in China: potential, challenges and opportunities", *Clean energy*, 4(3): 169-201.

Mbande, C. M & Blight, G. E., (1996). Some problems of waste management in developing countries. *Journal of Solid Waste Technology and Management*, 23(1): 19-27.

Mcdougall, F. R. (2005). "The use of life cycle assessment tools to develop sustainable municipal solid waste management systems". Available from Internet: www.bvsde.paho.org/bvsaidis/mexico2005/McDougall.pdf. Retrieved: 10.05.2021.

McDougall, F. R, White, P. R, Franke, M., Hindle, P., (2001), *Integrated Solid Waste Management: a Life Cycle Inventory*, 2nd Edition, Blackwell Science.

- McDougall, F. R., White, P. R., Franke, M., & Hindle, P. (2008). *Integrated solid waste management: a life cycle inventory*. John Wiley & Sons.
- Nasidi, Y., Kamarudeen, A. M., & Bahaudin, A. Y. (2015). "Relationship between Transformational Leadership and Construction Waste Material Recycling among Construction Organizations". *International Journal of Management Research and Reviews*, 5(12): 1187.
- Nasidi, Y., Kamarudeen, A. M., & Bahaudin, A. Y. (2016). "Moderating effect of government policy on the relationship between organizational structure and construction waste management". *Rev. Téc. Ing. Univ. Zulia*, 39(1): 88-100.
- Nasidi, Y., Barau, L. S., & Nuhu, M. B. (2018). Examining the Extent of Formalization on Construction Waste Management, Moderated by Government Policy. *International Journal of Advance Studies in Social Science and Innovation*, 2(1): 9-27.
- Nasidi, Y., Kamarudeen, A. M., Barau, L. S., & Nuhu, M. B. (2018). "Relationship between Centralization and Construction Waste Disposal among Construction Organisations". *International Journal of Advance Studies in Social Science and Innovation (IJASSI)*, 2(3): 16-30.
- UNEP, E. (2002). *Global environmental outlook: 3. Past, present and future perspectives*. Earthscan Publications, London.
- Ogawa, H. (2008). "Sustainable solid waste management in developing countries: waste management". *IMIESA*, 33(9): 57-67.
- Opeyemi, O. M. (2012). *Proposal for New Waste Management System in Nigeria (Lagos State)* (Doctoral dissertation, Bachelor's Thesis, Seinajoki University of Applied Sciences, Seinajoki, Finland).
- Oteng-Ababio, M., Arguello, J. E. M., & Gabbay, O. (2013). "Solid waste management in African cities: Sorting the facts from the fads in Accra, Ghana". *Habitat International*, 39: 96-104.
- Perteghella, A., Gilioli, G., Tudor, T., & Vaccari, M. (2020). "Utilizing an integrated assessment scheme for sustainable waste management in low and middle-income countries: Case studies from Bosnia-Herzegovina and Mozambique". *Waste Management*, 113: 176-185.
- Poon, C. S., Ann, T. W., & Ng, L. H. (2001). On-site sorting of construction and demolition waste in Hong Kong. *Resources, conservation and recycling*, 32(2): 157-172.
- Stone, M. (1974). Cross-validatory choice and assessment of statistical predictions. *Journal of the Royal Statistical Society. Series B (Methodological)*, 36: 111-147
- Sule, A.I. (2016). "The liveability of public low-income housing of Niger state in Nigeria", Doctoral thesis, International Islamic University Malaysia.
- Sule, A.I. (2017). Solid Waste Management: A case of Abaji City, Abuja, Nigeria. *Journal of Geography, Environment and Planning (JOGEP)*, Volume 12 No 2, Ekiti State University, Ado-Ekiti, Nigeria.

Ugwu, C. O., Ozoegwu, C. G., Ozor, P. A., Agwu, N., & Mbohwa, C. (2021).” Waste Reduction and Utilization Strategies to Improve Municipal Solid Waste Management on Nigerian Campuses”. *Fuel Communications*, 100025.

Vleck, R. (2001). Advanced construction and demolition waste management for Florida builders. *University of Florida, Gainesville, Fla.*

Wilson DC (2011). “Acting alone to partnerships – strategic approach for sustainable municipal waste management”. *Proceedings of UN-Commission for Sustainable Development (CSD) International Conference on Building Partnerships for Moving towards Zero Waste, Chinzanso, Tokyo, Japan.* <http://www.uncrd.or.jp/env/110216csd19.htm> Retrieved: 29.09.2019.

Winkler G.(2010). *Recycling construction and demolition waste- A LEED based toolkit*, McGraw Hills. Green source series.

EXPLAINING THE ADOPTION OF EV POLICIES IN OIL-RICH COUNTRIES

PETROL ZENGİNİ ÜLKELERDE ELEKTRİKLİ ARAÇLARI TEŞVİK EDEN YASALARI AÇIKLAYAN FAKTÖRLER

Yedidia Owusu ACHIAW
Near East University
Master Student – Political Science
ydee1994@gmail.com
ORCID: 0000-0002-7749-3558

Assoc. Prof. Dr. Direnç KANOL
Near East University
Political Science Department
direnc.kanol@neu.edu.tr
ORCID: 0000-0002-9276-474X

Received 9 September 2021 - Accepted 30 November 2021
Gönderim 9 Eylül 2021 - Kabul 30 Kasım 2021

Abstract: *Electric Vehicles (EVs) may be regarded as better alternative to Internal Combustion Engine (ICE) vehicles; as such, few countries including oil-rich ones have begun implementation of policies that will favour its uptake and render ICE vehicles less attractive to purchase or use. However, our understanding of how oil-rich countries may contend with the adoption of EV policies is limited. We argue that oil as a natural resource cannot by itself hinder the adoption of EV friendly policies and that one has to look elsewhere like economic and governance elements to explain policy adoption. In this study, we consider two oil-rich countries (United Arab Emirates and Nigeria) to explain EV policy adoption.*

Keywords: *Electric vehicle policies, EVs, oil-rich countries, United Arab Emirates, Nigeria*

Öz: *Elektrikli Araçlar (EV'ler), İçten Yanmalı Motorlu (ICE) araçlara daha iyi bir alternatif olarak kabul edilebilir; bu nedenle, petrol zengini ülkeler de dahil olmak üzere çok az ülke, onun alımını destekleyecek ve ICE araçlarını satın almak veya kullanmak için daha az çekici hale getirecek politikalar uygulamaya başladı. Bununla birlikte, petrol zengini ülkelerin EV politikalarının benimsenmesiyle nasıl başa çıkabileceğine dair anlayışımız sınırlıdır. Petrolün doğal bir kaynak olarak kendi başına EV dostu politikaların benimsenmesini engelleyemeyeceğini ve politikanın benimsenmesini açıklamak için ekonomik ve yönetim unsurları gibi başka yerlere bakmak gerektiğini savunuyoruz. Bu çalışmada, EV politikasının benimsenmesini açıklamak için petrol zengini iki ülkeyi (Birleşik Arap Emirlikleri ve Nijerya) ele alıyoruz.*

Anahtar Kelimeler: *Elektrikli araç politikaları, EV, petrol zengini ülkeler, Birleşik Arap Emirlikleri, Nijerya*

INTRODUCTION

Global transport policy is currently going through a revolution as Electric Vehicles (EVs) are taking over the Internal Combustion Engine (ICE), mainly due to the increasing concern about climate change. Although, China, Europe and North America are leading the way in this revolution, countries in other regions are following suit. Previous research suggested various factors which explain adoption of EV friendly policies across countries (Altenburg *et al.*, 2015; Rajper and Albrecht, 2020; Wesseling, 2016; Zimm, 2021). However, our understanding of how oil resources affect these policies is still limited. Natural resources can be a double-edge sword for

countries as they give a head start to countries to use these resources and prosper, they can also stall innovation as explained by the resource curse theory.

This paper treats this issue by employing a small-N comparative analysis where primary (news sites, policy papers, and statistics) and secondary (journal articles) sources of data shall be drawn upon in completing our task. Comparing two oil-rich countries (United Arab Emirates (UAE) and Nigeria), we argue that oil as a natural resource cannot by itself hinder the adoption of EV friendly policies and that one has to look elsewhere like economic and governance elements to explain policy adoption.

Section two discusses the literature on the adoption of EV-friendly policies. This section touches on available policies that promote EV uptake and the factors that explain variations in adoption of EV policies among countries. Section three discusses EV policies specifically in oil-rich countries. In section four, we compare EV policies in UAE and Nigeria. Finally, discussion and conclusion will constitute section five.

1. ADOPTION OF EV-FRIENDLY POLICIES

Policies which promote EVs are believed to increase EV adoption among consumers (Kumar and Alok, 2020; Rietmann and Lieven, 2019). Similar policy instruments exist across countries to promote adoption (Styczynski and Hughes, 2019), yet not all countries have adopted such instruments and a number of factors have been suggested to influence this variance among countries (Wesseling, 2016; Zimm, 2021). Before delving into why countries may or may not adopt EV policies, it will be critical to know the numerous policies that exist to promote EV uptake.

Various policies to support and promote EV adoption have been implemented in different parts of the world. Researchers and analysts have tried to categorise these recent and manifold policies in various and compatible manner (Bruckmann and Bernauer, 2020; Kotilainen *et al.*, 2019; Li *et al.*, 2019; Melton *et al.*, 2020). We will adopt the classification done by Kotilainen *et al.* (2019) because of its flexibility and adaptability to different countries. These authors suggest that there are four types of pro-EV policies developed so far across literatures. They are the regulatory instruments; economic instruments; education and information instruments; and management and planning instruments. The regulatory instruments include regulations such as carbon emission regulations, restrictions/regulations for certain types of vehicles, technology and performance standards, feed-in tariffs, and tradable certificates. Second, economic instruments comprise emission trading schemes, public investments, tax credits, government funding, and subsidies. Again, education and information instruments encompass for example information campaigns or voluntary schemes. Finally, management and planning instruments or policies can be tailored to promote EVs.

Table 1 summarises the various EV policies that are widely known under the classification adopted for this study.

Table 1: Classification of Available EV Policies

Regulatory Instruments	Economic Instruments	Education and Information Instruments	Management and Planning Instruments
Unrestricted access to HOV lanes for EVs	Reduce costs of EVs and infrastructure	Information requirements on cars' energy consumption	Charging station planning
Minimum sale of EVs	Rebate programs for EVs	Battery swapping model option	Low emission zone planning
Vehicle emissions standard	Tax exemptions		Funding for technology demonstrations
Low-carbon fuel standards	Tax credit		Charging facilities for new homes and companies
ICE bans	Government subsidies		Parking space privileges
parking restrictions for ICEs	Public charging facilities		Dedicated license plate
Public procurement in favour of EVs	Carbon tax		Registering priority policy
No purchasing restrictions for EV buyers	Feebates for ICEs		Vehicle registration fee exemption
	Charging discount		Dedicated registration channel
	Subsidy of private charging piles		vehicle inspection fee exemption
	Circulation tax		Dedicated inspection channel
	Free tolls and ferries for EVs		
	Insurance discounts		

Source: Kotilainen et al., 2019.

A careful consideration of table 1 shows that diverse EV policies aim at addressing the needs of potential consumers starting from the purchasing of EVs through registering, driving, and charging of these vehicles. However, education and information instruments are less developed and may need more government and stakeholder efforts and research to broaden its scope. To this end, how do we account for why certain countries adopt EV policies and others fail in doing that? First of all, research has indicated that proximity of countries encourages the adoption of similar policies and cooperation on issues affecting them all (Kestera *et al.*, 2018). This is seen in the case of the five Nordic countries where they share similar stance on policies affecting climate change and transportation (Kestera *et al.*, 2018). Even in this instance, the authors reveal that the countries involved have different policy mechanisms when it comes to the actual transition away from fossil fuel powered ICEs.

Debatably, the single most challenging factor confronting countries that want to design and carry out EV policies is opposition by stakeholders including owners of ICE vehicles (Bruckmann and Bernauer, 2020). The degree of resistance by opposing forces and actor groups can determine whether a country adopts EV policies or not. Zimm (2021) in her recent comparative study of countries that are early adopters and late adopters of EV policies came out with the finding that countries with large-size local automotive industry like Brazil are late adopters whilst those with a small-sized local automotive industry, Norway for instance, are early adopters. The early adopters face little or no resistance from an existing automotive industry and that makes it easier for them to adopt EV policies than the late adopters who have a lot of considerations and adjustments to make in their local automotive industry (Zimm, 2021; Bruckmann and Bernauer, 2020).

Also, wealthier nations implement EV policies quicker than developing nations; the reason being that the adoption of EV policies requires greater spending and long term investments that only wealthy nations can afford in the shortest time (Zimm, 2021). Furthermore, Bruckmann, Willibald, and Blanco (2021) in their study revealed that countries with EV manufacturing capacity such as Germany and China have strong support for EV policies than countries lacking the know-how in that field.

Rietmann (2019) concluded in his study that climate targets adopted either at the national or supranational levels can explain why a country adopts EV policies or not. Usually, countries that are members the European Union (EU) are somewhat pressured to implement the common climate goals set by the organization (Rietmann, 2019). Supervision and monitoring by the EU organisation translates into the adoption of cleaner measures and environmental-friendly modes of transportation by its members. Same cannot be said about countries that do not fall directly under EU's umbrella. Even among countries that voluntarily adopt climate targets differ in their individual implementation of the climate goals (Rietmann, 2019). For instance, Norway is keen on implementing its nationally adopted climate goals whilst Brazil is relaxed in reaching its climate targets (Rietmann, 2019). Rietmann (2019) argues that the nature of climate goal or target can drive certain countries to be more active in implementation than others. This explains why certain countries adopt EV policies as a way of reducing carbon emissions whilst others may not.

To help round up the many factors responsible for the differences in the adoption of EV friendly policies among countries, Zimm (2021) puts forward three broad themes that make an analysis of this sort concise and comprehensible: 1. State characteristics, 2. State capacity, and 3. State impediments. Here, we understand state characteristics to mean the social, political, and economic factors such as demand conditions, political priorities, energy and economic system of a country. We also see state capacity to mean a country's manufacturing and technological readiness. Finally, state impediment implies opposition from the civil society, actor groups or stakeholders who may be against the roll-out of EV policies.

What is more, Zimm (2021) mentions how international or external factors can foster or hinder the uptake of EV policies across countries. Influential countries, country groups, or global and regional blocs can adopt mechanisms that will keep third world or member countries in conformity with global climate policies (Zimm, 2021). Third world countries respond to international pressures through imitation, learning, and emulation (Zimm, 2021). The international actors are able to influence the domestic practices of third world countries through coercion or sanctions (Zimm, 2021). Competition and proximity are other external mechanisms that can help explain why countries may or may not adopt EV policies (Zimm, 2021).

Table 2 summarises the factors responsible for the differences in the adoption of EV policies among countries.

Table 2: Factors Responsible for The Variance Among Countries Adopting EV Policies

General Factors Responsible for the Variance among Countries	
Internal Factors	External Factors
State Characteristics a) Political Priorities b) Demand Conditions c) Economic System d) Energy Sector Characteristics (energy security, major oil producers, grid over-supply, etc) e) National Climate Targets	a) Coercion b) Imitation c) Learning d) Emulation e) Proximity f) Competition g) Supranational Climate Targets
State Capabilities a) Technological Readiness b) Manufacturing Capacity	
State Impediment a) Opposing Forces (i.e. stakeholders, actor groups)	

Sources: Zimm, 2021; Wesseling, 2016; Altenburg et al., 2015; Rietmann, 2019.

Referring to table 2; Zimm (2021) hints that the energy sector characteristic of a state should not be heavily relied on in explaining the EV policy adoption of a country. In her study, the assertion that oil-rich countries will be more reluctant in adopting EV policies could not be confirmed. In other words, there was little or no evidence to prove the validity of that assertion. The popular assertion also that oil-importing countries are more likely to implement EV policies in time could not be confirmed in the same study. She therefore argued that other factors such as the existence of a local automotive industry, political prioritisation of EVs, and meeting climate targets may have more bearing on the topic than energy-related characteristics.

2. EV POLICIES IN OIL-RICH COUNTRIES

The analysis here will be done thematically and the themes will be taken from table 2 for this purpose:

2.1. Political Priorities

Under this theme, we have found evidence that cite political roles as explanatory element to the adoption of EV policies in oil-rich countries. Eccarius and Lu (2019) argue that government policies play a major role in the adoption of EVs in a country. Governments or political leaders initiate or prioritise EV policies because of the need to harmonise climate preservation, advancement of novel technologies, growing mobility demands, and energy dependence (Eccarius and Lu, 2019). They however argue that in the design and implementation of EV policies, regulators should be mindful of the use of cash incentives as that may not always generate the desired results. Politicians could adopt measures such as banning of ICEs, preferential parking for EVs, preferential license plate issuance, and to mention a few to induce support and uptake of EVs (Eccarius and Lu, 2019).

Between 1998 and 2002, Figenbaum (2017) explains that the Norwegian government introduced set of policies and incentives to improve the sales of EVs when the patronage of such vehicles was low as at that period. Despite the fact that Norway produces and exports oil in large quantities, it is currently regarded as the land of EVs. The possible explanation for Norway's fame with EVs is its political commitment to control pollution and reverse the effects of climate change even if that will cost them the largest contributor to its Gross Domestic Product (GDP) (Duffer, 2019).

Wesseling (2016) indicates that a number of oil-rich countries spend a great deal of their GDP on EV policies as a matter of political prioritisation. For instance, Wesseling (2016) found that Norway spends a chunk of its GDP on EV policies due to a very high sales incentive put in place by the government. Similarly, authorities in the Middle East bloc use their oil-wealth to fund various EV incentive policies; Saudi Arabia and UAE for instance are currently championing the adoption of EV policies in the region (Jacobs, 2020).

Altenburg and Chaudhary (2015) state that various governments implement EV policies for different reasons. In their study, they indicated that a country like China adopted EV policies mainly to mitigate the effects of air pollution in its urban areas and that the government was committed to whatever means to attain that outcome. That necessitated the widespread implementation of EV policies across China.

Furthermore, Zhou and Zhang (2013) discuss action-oriented policies which the Chinese government implemented in the years between 2009 and 2011. Many of those policies sought to test the energy efficiency performance of EVs. In this regard, the Chinese authorities selected few cities in a pilot programme where EVs will be introduced and its energy efficiency level observed (Zhou and Zhang, 2013). That did not end there; the government further revised its local automotive industry policy to enhance the production of more EVs and to streamline the manufacturing requirements or standards of the same. For instance, the Chinese government decided on a production target of 0.5 million EVs for the years between 2009 and 2012 (Zhou and Zhang, 2013). The Chinese authorities again introduced EVs into its fleet of public vehicles to promote energy efficiency in the sector and public charging infrastructure was also put up by the government along with subsidies to encourage private persons to own EVs (Zhou and Zhang, 2013).

Yang (2010) contends that the boom in electric bike market in China was largely driven by policy. According to Yang (2010), Chinese authorities implemented certain policies to control the usage of fuel-based motorcycles that had become so popular among road users in the country. They did that for reasons of easing traffic congestions in the cities, putting air pollution under check, and for safety concerns that were posed by the usage of these motorcycles (Yang, 2010). What was interesting about the Chinese motorcycle policy was that the policies so designed did not place any restriction on the use of electric bikes and that caused many people in the country to adopt that means of transport (Yang, 2010). For instance, China's annual sales of electric two-wheeled vehicles catapulted from fifty-six thousand (56 000) sales record in 1998 to over twenty-one million (21 000 000) annual sales in 2008 (Yang, 2010). Yang (2010) considers this phenomenal turn around as being influenced by policy – policy accident. Yang (2010) recommends that restrictive policies on ICEs should be prioritised and implemented alongside other lenient policies that are aimed at boosting EV uptake.

2.2. Climate Targets

Climate change and its looming effects may serve as a basis for many governments to initiate sustainable transportation measures. In this regard, Figenbaum (2017) argues that climate issues chiefly explain Norway's decision to adopt EV policies since 2009. He added that in the bid to meet national climate targets, Norway initiated incentives for citizens to buy EVs, and then in 2012, the country officially adopted a policy document on EVs. Further steps were taken by Norway authorities to discourage the use of fuel-powered vehicles through the introduction of hefty taxes and other purchase restrictions (Figenbaum, 2017).

Wesseling (2016) explains that countries such as Canada, United States, and Norway justified their huge investments in EVs on the basis that it will benefit their natural environment and help bring down harmful emissions from ICE vehicles that are contributing to global rise in temperature.

One of the key motivations for EV adoption in China according to Zhou and Zhang (2013) is the tackling of air pollution that has bedevilled the country for awhile. Chinese authorities have crafted policies to ensure the usage of efficient or environment-friendly vehicles beginning in the major cities of China as that is where air pollution is concentrated most (Zhou and Zhang, 2013).

2.3. Energy Sector Characteristics

Rajper and Albrecht (2020) argue that electricity power structure and transmission has a vital role to play in the adoption of EVs. Figenbaum (2017) explains that a country like Norway generates excess electric power from its hydroelectric dam that makes it easier for it to adopt electric vehicles without experiencing the negative effects of grid overload.

Zhou and Zhang (2013) in their study on China determined that one of the reasons China is adopting EV related policies is to reduce the additional importation of oil into the country and to clamp down on the demand for it locally. Chinese authorities seek to provide security for its energy sector and the EV approach is one of the means to satisfy this objective.

2.4. Demand Conditions

Rajper and Albrecht (2020) have argued that there is a high demand for gasoline-based vehicles in developing countries and thus accounting for why there is a low uptake of EVs in such places. For instance, in China, there is a higher demand for gasoline-based motorcycles than any other vehicle (Rajper and Albrecht, 2020). They contend that unless EVs come with a special offer or an added value, the taste for fuel-based vehicles may not subside.

Altenburg *et al.* (2015) argue that the demand conditions prevailing in a country may explain the adoption or not of EV policies and even determine the nature or specifics of an EV technology to adopt. In China for instance, Altenburg *et al.* (2015) explain that there is a high demand for simple electric vehicles like scooters and motorcycles (two-wheeled vehicles), and rickshaws (three-wheeled vehicles). This has led to a massive production of these kinds of vehicles in China. The adoption of sophisticated four-wheeled cars may be uncommon in China as these kinds of vehicles are not preferred in the region (Altenburg *et al.*, 2015). They explain further that countries that were early adopters of EVs like Norway have car consumers who are environment-friendly but lovers of smart and fancy technologies. This may prompt the production of sophisticated electric vehicles such as the four-wheeled type. The inappropriateness of a technology type to a region may call for its widespread boycott.

Figenbaum (2017) states that Norway do not locally produce fuel-powered vehicles as such there is no high demand for ICE cars and that makes the transition to EVs easier.

2.5. Opposing Forces

Here, Figenbaum (2017) explains the introduction of EVs into the Norwegian market received less resistance from various actor groups such as dealers and businessmen who were directly involved in the sale of ICE vehicles. In other words, there were limited opposing forces to EV policy implementation in the country - Norway. Actor groups in the country including sub-government agencies, NGOs, and private businesses lobbied the Norwegian government for incentives to experiment with EVs (Figenbaum, 2017). The Norwegian case was such that existing autodealers and automakers did not see the introduction of EV policies as a threat but rather as an opportunity to diversify their portfolio and to attract new customers who may be interested in EVs (Figenbaum, 2017). On fewer occasions did EV policies receive criticisms and that was even from the academic circles (Figenbaum, 2017). It can

therefore be said that the successful introduction of EVs into the Norwegian transport system is largely attributable to the welcoming attitudes of stakeholders and actor groups in the country.

2.6. Manufacturing Capacity

A number of the oil-rich countries may also be a car manufacturing country. As revealed by an empirical finding, oil resource in these countries does not keep them from advancing with EV policies (Wesseling, 2016). In fact, some of these countries have made investments in automotive research development programmes, as an EV policy measure, with the hope that progress in such an area will boost and enhance the manufacturing capabilities of their existing automotive industries. In places like China and USA despite their vast oil reserves already support their automotive industries with grants and loans for research purposes (Wesseling, 2016). However, oil-rich countries with weak car manufacturing strengths prefer to invest in EV sales incentive programmes that may profit their local automotive industries (Wesseling, 2016). Norway, for instance, has adopted sales incentive approach as a means of ensuring EV diffusion in the country (Wesseling, 2016). Their approach may be due to its weak car manufacturing know-how and capacity.

Altenburg *et al.* (2015) explains that differences exist in national technological or manufacturing capabilities and that is why certain countries will embrace EVs early and others late. China may have progressed with car manufacturing but have limitations especially with the making of electrified vehicles that may be good enough for commercial consumption (Altenburg *et al.*, 2015). For instance, Chinese automakers are yet to come out with efficient car batteries that can power electric vehicles for long hours (Altenburg *et al.*, 2015). Manufacturing limitations may affect how a country chooses to advance with EV policies.

2.7. Economic System

According to Wesseling (2016), the type of market economy may partly account for differences in EV policy adoption and approaches among countries. He argues that statist economies are likely to invest in EV infrastructure than any other type of a market economy. He further explains that governments with liberal economies like the United States that favours a free market system will sometimes intervene when it comes to the introduction of EVs into their market domain. However, Wesseling (2016) found out in his study that the penetration of EVs into any market structure or economy may take an arbitrary path; it was only in the exceptional case of a statist economy where the state heavily championed EV policies and that was even in the area of providing infrastructure to support EV roll out.

Altenburg *et al.* (2015) argue that there are market failures inherent in many national economies and how these nations address the market failures may differ in approaches. As a result, in order to introduce EVs into markets ridden with much inefficiency may require government or state support or intervention and these may differ on country basis (Altenburg *et al.*, 2015). Specifically, what governments may subsidise and how they plan on dealing with coordination failures may differ according to a country (Altenburg *et al.*, 2015). Because of this, China provides generous purchase subsidies to start an EV market (Altenburg *et al.*, 2015). Norway took similar path in 2009 when the sale of EVs or patronage was low (Figenbaum, 2017). According to Figenbaum (2017), the Norwegian transport sector is a heavily taxed one

ridden with high taxes on car registration, yearly taxes, fuel taxes, and many toll roads. He contends that in order to create a market for EVs and boost its uptake, Norwegian authorities had to reduce the tax burden for EV users plus other incentives that encouraged more people to purchase EVs.

2.8. External Factors

Technologists argue that major technologies seem to follow a revolutionary path to its adoption; hence a major technology like EV may not require initial government decision and authorisation as the adoption of EVs may happen naturally everywhere (Rowlatt, 2021). For instance, the growth and dominance of major technologies like the internet, photography, steam engine, and even ICE vehicles followed a revolutionary path and had little to do with prior political decision by a country to adopt or not (Rowlatt, 2021). Technologists postulate that the adoption of a principal technology like EV will occur gradually, grow at an exponential rate, and get to the mature stage where growth will slow down again, and this process is normally represented in an S-Curve (Rowlatt, 2021). Again, Ben Pullen - CEO & co-founder of Global EVRT- is on record to have said that not even the oil-rich countries will be spared from the technological revolution to adopt EVs; they have no means to dodge or resist this tide of change (Enel Foundation, 2018).

Figenbaum (2017) argue strongly that there were ongoing developments in the international space that served as a motivation for countries like Norway to carry on and expand its EV adoption policies. He argue that already there were stringent policies adopted by regional blocs like the European Union to cause its members to reduce carbon emissions, several global climate policy negotiations had been initiated, and there were other car manufacturing companies like Nissan and Tesla joining the race to be the first to manufacture electric vehicles that could outperform fuel-powered vehicles. These external developments summed up led to an increasing number of electric vehicles on the global market and subsequently made EV adoption in Norway an easy choice (Figenbaum, 2017).

Wu and Zhang (2017) argue that the effects of recent oil price fluctuations in the global economy and the need to protect the environment (reduce carbon emissions) are two important factors driving the adoption of EVs among many countries including oil-rich ones. Concerns of this nature have ensured that countries put in place policy measures aimed at influencing EV uptake. For instance, oil producing nations such as Russia and China, due to these external factors as aforementioned, have all acted through policy means to create EV market in their economies (Wu and Zhang, 2017). Russia tows the direction of setting up EV infrastructure and to boost EV uptake through policy measures like tax exemptions and many more (Wu and Zhang, 2017). China is a bit more elaborate in crafting and implementing EV policies alike. China, apart from introducing subsidies and incentives to encourage the purchase and use of EVs, have gone further to introduce EVs into government or public fleets of vehicles, set up fast charging infrastructure for EVs in many areas and established a giant automobile industry focusing on EV production at unprecedented rates (Wu and Zhang, 2017).

There are also global initiatives such as the Electric Vehicle Initiative (EVI) that is aimed at providing a common platform for the discussion and cooperation on EV development and deployment across the diasporas. EVI was started by two oil-rich

nations – USA and China – and has since received the support of many countries (Zhou and Zhang, 2013). A meeting was convened in Shanghai, China by EVI members in 2011 to discuss issues regarding EVs and a Shanghai Declaration was adopted (Zhou and Zhang, 2013). China has already taken wider steps in implementing various provisions agreed on in the Shanghai declaration. It is hoped that other member-countries will act in accordance to the provisions established in the proposal.

3. COMPARING EV POLICIES IN UNITED ARAB EMIRATES (UAE) AND NIGERIA

In this part, we compare the policies adopted by UAE and Nigeria which are quite different in terms of EV friendly policy adoption. UAE has been experimenting with EV friendly policies whereas Nigeria is a laggard compared with UAE. Both countries are major oil producing nations; in fact, UAE's resources are more than Nigeria's when factoring in the population size and area. Therefore, we expect that this variation should be attributed to other factors.

Generally, UAE's adoption of EV policies is far-reaching and comprehensive. There is a conscious attempt by the emirates to keenly embrace the EV idea and gradually phase out ICE vehicles. We deem it necessary to throw more light on pro-EV policy initiatives in UAE:

To begin with, UAE has adopted a regulation that is concerned with the general requirements for electrical motor vehicles; it includes requirements for setting up charging stations, guidelines for dealing with electrical vehicles after been involved in an accident, and performance evaluation of these vehicles (Emirates Authority for Standardization and Metrology).

Furthermore, through government announcements, the people of Dubai have been urged to patronise EVs over traditional cars, and the Dubai Supreme Council of Energy has issued a directive to ensure that ten percent (10%) of all cars are eco-friendly by 2030 (Berdikeeva, 2020).

The Dubai Electric and Water Authority (DEWA) has set up close to one-hundred (100) electric vehicle charging stations (Mahroogi and Narayan, 2019). Non-commercial EV owners can charge for free at all DEWA public charging stations till December 2021 (Gulf News, 2019) There are currently about 650 charging points in UAE (Gupta, 2020).

The Dubai Roads and Transport Authority (DRTA) intends to operate almost fifty percent (50%) of passenger taxicabs using hybrid technology by 2021 (Plotz, Funke, and Jochem, 2018). Likewise, Dubai and Abu Dhabi have together launched E-Scooters in their region to ease traffic congestions (Brank, 2020).

According to Mahroogi and Narayan (2019), the government of Dubai has incentive schemes in place such as allocating free parking spots in forty (40) different locations to owners of EVs. Also, EV users in Dubai enjoy discounted car registration and renewal, toll exemptions, bonus warranty for EVs, and incentives for local businesses to begin using EVs (Berdikeeva, 2020). As part of the incentives to boost EVs, Sharjah offers free charging for EV owners till 2025 (Brank, 2020).

Proceeding further, there are private or individual initiatives that enhance EV's prospect in UAE:

1. The Al-Futtaim Group based in UAE has released the first expensive hybrid vehicle in the GCC and the Middle East;
2. Lexus also offers hybrid models in the UAE (Mahroogi and Narayan, 2019).

According to Mahroogi (2019), UAE's policy makers do not want to lose out on the economy especially when there are fluctuations in oil prices lately, this has caused policy makers in the country to resort to alternative technologies like renewable energy resources and electric and hybrid automotive systems in order to diversify and make the economy more resilient.

In light of the foregoing policies and measures to boost the uptake of EVs in UAE, there are lingering challenges that lower the potency of these measures such as, limited car models that would appeal to the large consumer base or driving population in UAE, delay that comes with charging of EVs, limited knowledge and advertisement of EVs, and addictiveness to ICE vehicles (Gupta, 2020).

Nigeria has been lax in embracing green automobile technology and accompanying policies. The level of preparedness to adapt to the changing trend towards electromobility or EVs is not noteworthy. Even if there has been actions taken to introduce EVs in Nigeria, it has been frustrated by opposing forces in government. A telling example is the electric cars bill of 2019 – sponsored by Senator Ben Murray-Bruce - which was rejected by the Nigerian parliament. Agunbiade and Siyan (2020) explained that the bill failed because the law makers thought it would hurt the Nigerian economy so bad since it was a major oil producer, and again, it will be difficult shifting from the use of ICE vehicles to EVs.

On the 7th of September, 2019, Nigeria showcased its first home-made electric car to the world; this was accomplished by the University of Nigeria, Nsukka (Onyilo *et al.*, 2020). The electric car can be charged from any electric socket and can reach a distance of 30 kilometres when it is fully charged (Pulse, 2019). Despite this attempt to encourage the production of EVs in the country, there is currently nothing done to realise mass production of electric vehicles. This claim is supported by Onyilo *et al.* (2020), who assert that there is no manufacturing or production of green automobile in Nigeria.

There is still a glimmer of hope in that one could perceive the enthusiasm that certain foreign and local car manufacturing companies demonstrate towards further enhancing EV uptake in Nigeria. The Stallion Motors of Nigeria and Hyundai Motors have together launched the Hyundai-Kona EV in November 2020, an event that was welcomed by the EV community in Nigeria (Iruoma, 2021). We can also make mention of a local firm, Nigus Enfinity and its Chinese partner (Build your Dreams), that promised to introduce EVs into the Nigerian automobile market in 2018 and set up a local assembly plant for EVs by 2020 (Onyilo *et al.*, 2020). PSC industries limited of Nigeria has arranged to introduce EV chargers for electric vehicles in Nigeria and in some parts of West Africa (Ebele, 2019). Again, a Slovak-based company, Sirieco, has come public with its plans to establish a plant in Calabar, Nigeria that will assemble electric cars (TNAP, 2019). Onyilo *et al.* (2020) finally hint that there are ongoing

trainings and workshops for potential employees for the green automobile industry in Nigeria and that gives hope for the eventual realisation of EVs in Nigeria.

Nonetheless, authors or researchers who have tried to explore the Nigerian case with regards to its adoption of EV policies have all concluded that Nigeria at the moment is not prepared to embrace EV technologies (Onyilo *et al.*, 2020; Agunbiade and Siyan, 2020). This assertion is valid in many ways:

At the domestic level, many energy experts have argued it will take decades long to experience widespread diffusion of EVs in Nigeria (Iruoma, 2021). It is worth noting that Nigeria has a general auto policy in place but it does not include clear-cut guidelines on a seamless shift to EVs (Nigeria Energy, 2021). Additionally, Nigeria is faced with several challenges in the roll out of EVs: Importation of second-hand ICEs into the country is predominant; the few domestic motor manufacturing companies prioritises the production of ICEs over EVs, and poor electricity power supply (Iruoma, 2021; Onyilo *et al.*, 2020).

At the comparative regional level, Cape Verde happens to be the only African country to have taken bold steps to halt the import of ICE vehicles by 2035 (Gaventa, 2021). Nigeria is yet to come out with specific plans to phase out ICEs. Africa's unending preference for used cars, power generation concerns in Africa, and the unattended infrastructure deficit does not make it clear when EVs can penetrate its automobile market (Gaventa, 2021; Iruoma, 2021).

To this end, we continue to argue that the existence of large oil reserves does not necessarily stall adoption of EV friendly policies. Whilst the UAE seems to be closing in on countries in Europe, North America, China, and the Scandinavian region in terms of EV policy adoption or implementation, Nigeria is still struggling to pick up speed. Both are major oil-producing countries, but why this variance?

Findings indicate that UAE's adoption of newer technologies like EVs is as a result of a political resolve. Authorities in UAE want to diversify the country's economy through the adoption of newer technologies like EVs that may have the potential to affect economic growth positively. For this reason, the government of UAE and its institutions has taken it up to introduce certain policies that will induce its citizens or inhabitants to patronize EVs. UAE authorities have tried to vary these policies and to make it all-embracing. They have and are still investing in EV infrastructure and incentive programmes that will attract more people to adopt this new technology. The emirates have introduced safety and performance regulations for car makers and vehicle importers to follow in order to put quality EV models on the market for potential consumers. UAE authorities have also endorsed EVs openly for their citizens to have confidence in the new technology. As another way of boosting public confidence in EVs, regulators and heads of ministries in the country have introduced EVs into government fleets of vehicles. These developments are typically a political decision to enhance the uptake of EVs in UAE.

UAE can be said to be technologically prepared to adopt EVs. The necessary technological setup to make EV roll out successful may be available and accessible by everyone who chooses to adopt EVs. There are functional charging points installed in many areas in the country; electricity supply may not be a hindrance to EV deployment as supply is adequate to support such a programme; finally, the leaders of UAE have

demonstrated susceptibility to the EV idea that can be easily imparted to citizens or inhabitants through various policy mechanisms.

Again, UAE has one of the supportive, progressive, and innovative actor groups and stakeholders in the Middle East region. The activities of these interest groups and other stakeholders make EV adoption much more realisable in the country. They have shown little resistance to the numerous EV policies implemented across UAE. Ultimately, their continued support and innovativeness have ensured the consolidation of EV policies in the country. For instance, AL-Futtaim group of UAE is supplementing government's efforts through the manufacturing and promotion of luxurious hybrid EVs that may suit the taste of many Arab car consumers. Also, citizens who may be key stakeholders have so far exhibited little resistance to the numerous EV policies implemented in the country.

Furthermore, there are economic factors that make EV policy adoption important and attractive to a major oil-producing nation like UAE. It is about achieving economic security and lessening the impacts of fluctuations in world oil prices on UAE's economy. UAE's vision to grow a more stable and thriving economy may have led its policy makers to want to bring diversification into its oil-dominant economy. Economic diversification programme will at least ensure that whenever there is an abrupt global shift to electrified mobility, they may be prepared and will not be on the receiving end of such technological revolution. The adoption of EV technology in UAE will ensure the country benefits from the economic advantages that come with EV adoption such as the creation of new employment opportunities and revenues that may be generated from EV users and investors.

EV adoption in UAE can be said to have been influenced by external factors as well. There is the influx of foreign car manufacturing companies into the country. Mentioning can be made of famous car manufacturing companies such as Lexus and Tesla who normally showcase their new EV models through their branches in the country and even lobby government agencies to patronize their products. Their activities could be said to have contributed to the wider adoption of EVs in UAE.

By and large, the success story of UAE is as a result of the pivotal role of the government or authorities to place the EV agenda at the forefront of policy discussions and consideration.

The case of Nigeria is one that lacks government support and policy framework. Despite the private sector doing its part to support EV diffusion, there has been none recorded on the part of government to support this similar goal. There are no substantive policies directed at ensuring EV adoption in Nigeria. To reiterate, the government has shown very little commitment towards investing in the green automobile industry and has blatantly refused to consider any idea or policies that will prepare the grounds for EV diffusion in the country. For instance, the refusal to pass the electric car bill for fears of hurting the oil economy is a clear indication of government's lack of support or disinterest in EV initiatives.

Also, there may be no fully-operational EV manufacturing industries in Nigeria; the few car manufacturing and assembling companies prioritise the production of ICEs over EVs. The unavailability of green automobile manufacturing companies dims EV prospects in Nigeria. Potential buyers are therefore deprived of model choices from which they can patronise. UAE has gone a little further in advancing this idea and

making it more attractive for electric car makers to site their plants in the country. In this sense, it can be said that Nigeria lacks the manufacturing capability to support the diffusion of EVs.

Nigeria has a crippling energy challenge in terms of electricity supply. The reality of this crisis makes EV diffusion almost impossible. Onyilo *et al.* (2020) admit that Nigeria has insufficient power supply and that in a way limits consideration of ever settling for EVs.

As noted earlier on, car importation into Nigeria is mainly secondhand petrol vehicles. The taste for these cars is insatiable and that altogether makes EV penetration into the Nigerian market a hurdle. Car importers and consumers in Nigeria may not wish to change their preference for ICEs; a probable reason may be that they are less interested in EVs due to their limited exposure and trial of the new technology. Also, infrastructure to support EVs may be unavailable. One can therefore argue that Nigeria is not technologically prepared to adopt EVs.

There is a vibrant private sector in Nigeria that has embraced the idea of electromobility and is continuously advancing steps such as the establishment of EV assembling plant by Nigus Enfinity and capacity building for potential employees of the EV industry to make EV diffusion a widespread phenomenon in the country. However, we caution that without the support and total commitment of the government to embrace EV ideas, the efforts of these well-meaning private agencies and other stakeholders may bear fewer fruits.

DISCUSSION AND CONCLUSION

In explaining the adoption of EV policies in oil-rich countries, we have argued that oil as a natural resource cannot by itself hinder the adoption of EV friendly policies and that one has to look elsewhere like economic and governance elements to explain policy adoption. In the two cases we studied, whereas the oil resource in Nigeria served as an obstacle to the adoption of EV friendly policies – take for instance, the declination to pass EV policy bill in parliament for fears that it may hurt the oil economy -, similar cannot be said about UAE and its adoption of EV policies. UAE and Nigeria are both oil-rich but in terms of EV policy adoption, there exist differences. Nigeria's refusal to adopt EV policies could be explained and understood from a viewpoint that it does not want to hurt its oil economy, but that of UAE and the numerous EV policies it has implemented can be properly accounted for by considering other factors as the existence of oil in the country could not stop its policy makers from adopting EV friendly policies. Even in the case of Nigeria, there were other indications besides the oil factor that altogether worked against any attempt at adopting EV friendly policies.

The findings of this research point to the fact that in explaining EV policy adoption in oil rich countries, our focus should not only be on oil resources as an explanatory element as other factors may also be helpful in explaining EV policy adoption in oil-rich places. Research has even shown that these other factors may be more pertinent than the oil resource factor when explaining EV policy adoption in oil rich countries. Zimm (2021) concluded in her study that pre-eminence should not be given to oil resource factor in explaining whether or not a country may adopt EV friendly policies;

instead, we should look to other factors such as existence of car manufacturing industry, climate targets, politics and governance elements, and to mention a few.

We therefore conclude that the political role or government involvement will be key to promoting EV uptake now or in the near future. As we have observed in the cases of UAE and Nigeria, the political presence in boosting EV uptake in UAE was essentially effective whilst the absence of political initiative and involvement in the case of Nigeria is chiefly to blame for the failure of EV uptake in the country.

This study was a small-N type and conclusions derived from it may not be easily transferrable to other cases. It studied two cases and as such generalizations from it should be done with caution. Also, there were only few prior researches done on the topic and this can be attributed to the recent nature of the topic.

This study should be regarded as a preliminary study to explain EV policy adoption in oil-rich countries. We recommend that similar studies be conducted in future to add more insights to the topic.

REFERENCES

- Agunbiade, O. and Siyan, P. (2020). “Prospects of Electric Vehicles in the Automotive Industry in Nigeria”, *European Scientific Journal*, 16(7): 1857-7431.
- Altenburg, T., Schamp, E.W. and Chaudhary, A. (2015). “The Emergence of Electromobility: Comparing Technological Pathways in France, Germany, China and India”, *Sci. Publ. Pol.* 43(4): 464–475.
- Brückmann, G. and Bernauer, T. (2020). What Drives Public Support for Policies to Enhance Electric Vehicle Adoption? *Environ. Res. Lett.*, 1-13. <https://doi.org/10.1088/1748-9326/ab90a5>.
- Bruckmann, G., Willibald, F. and Blanco, V. (2021). “Battery Electric Vehicle Adoption in Regions without Strong Policies”, *Transportation Research Part D*, 1-18. <https://doi.org/10.1016/j.trd.2020.102615>.
- Ebele, O. (2019). ‘*Nigeria Set for Electric Cars.*’ 1-25.
- Eccarius, T. and Lu, C-C. (2019). “Powered Two-Wheelers for Sustainable Mobility: A Review of Consumer Adoption of Electric Motorcycles”, *International Journal of Sustainable Transportation*, 1–17. doi:10.1080/15568318.2018.1540735.
- Emirates Authority for Standardization and Metrology* (n.d.).
- Figenbaum, E. (2017). “Perspectives on Norway’s Supercharged Electric Vehicle Policy”, *Environmental Innovation and Societal Transitions*, 25: 14–34. doi:10.1016/j.eist.2016.11.002
- Kestera, J., Noela, L., Zarazua de Rubensa, G. and Sovacoola, B. (2018). “Policy Mechanisms to Accelerate Electric Vehicle Adoption: A Qualitative Review from the Nordic Region”. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 719–731.
- Kumar, R. R. and Alok, K. (2020). “Adoption of Electric Vehicle: A Literature Review and Prospects for Sustainability”. *Journal of Cleaner Production*, 253: 119911.
- BBC. (2017, Nisan 25). *BBC*. Retrieved from BBC Web sitesi: http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/04/150426_kibris_akinci_secildi, Erişim Tarihi: 25 Nisan 2017)
- Dodd, C. (2017, Nisan 30). *Tarih Yayınevi*. Retrieved from Tarih Yayınevi Web Sitesi: <https://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=358018&/Kuzey-K%C4%B1br%C4%B1s-T%C3%BCrk-Cumhuriyetinin-Tarihi-/-Prof.-Dr.-Clement-Dodd->, Erişim Tarihi: 30 Nisan 2017.
- Haber KKTC*. (2017, Mayıs 2). Retrieved from Haber KKTC Web Sitesi: <http://www.haberkktc.com/yazar/ubp-kurultaylari-tarihi--bitmeyen-liderlik-mucadelesi-yazi-8-3544.html>, Erişim Tarihi: 2 Mayıs 2017.
- Hasgüler, M. (2017, Mayıs 10). *Annan Planı’ndan Cenevre’ye ne değişti?* Retrieved from Aljazeera Türk Web Sitesi: <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/annan-planindan-cenevre-ye-ne-degisti>

Havadis Gazetesi. (2017, Nisan 28). Retrieved from Havadis Gazetesi Web Sitesi: <http://www.havadiskibris.com/iste-kktcde-2013-boyle-gecti/>

Hürriyet Gazetesi. (2017, Nisan 20). Retrieved from Hürriyet Gazetesi Web Sitesi: <http://www.hurriyet.com.tr/kktcde-erken-secim-23-ocak-2005te-38660470>, Erişim Tarihi: 20 Nisan 2017.

IMP News. (2017, Mayıs 5). *IMP News.* Retrieved from IMP News Web sitesi: <http://imp-news.com/tr/news/30264/cenevrede-kibris-muzakereleri>, Erişim Tarihi: 05 Mayıs 2017.

KKTC Başbakanlık. (2017, Mart 20). Retrieved from KKTC Başbakanlık Web Sitesi: <http://basbakanlik.gov.ct.tr/>, Erişim Tarihi: 20 Mart 2017.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasası. (1985, Mayıs 5). KKTC Anayasası. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı. (2017, Mart 20). Retrieved from Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Web Sitesi: <https://kktcb.org/tr>

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Mahkemeleri. (2017, Mart 20). Retrieved from Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Mahkemeleri Web Sitesi: <http://www.mahkemeler.net/cgi-bin/elektroks.aspx>, Erişim Tarihi: 20 Mart 2017.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu. (2017, Nisan 5). *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu.* Retrieved from Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu Web Sitesi: <http://ysk.mahkemeler.net/secim.aspx?skod=1>, Erişim Tarihi: 05 Nisan 2017.

Milliyet. (2017, Mayıs 5). Retrieved from Milliyet.com.tr: <http://www.milliyet.com.tr/kktc-hukümetinde-deprem/dunya/detay/2220124/default.htm>

Onyilo, I. A. (2020). Green automobile technology competencies in Nigeria and the fourth industrial revolution. *Journal of critical reviews* , 865-869.

Taşeli, N. (2017, Nisan 8). *Yeni Düzen Gazetesi.* Retrieved from Yeni Düzen Gazetesi Web Sitesi: <http://www.yeniduzen.com/secimler-diye-diye-80565h.htm>, Erişim Tarihi: 08 Nisan 2017.

Tokel, Ö. (2017, Nisan 10). *Kıbrıs Postası.* Retrieved from Kıbrıs Postası Web Sitesi: http://www.kibrispostasi.com/index.php/cat/35/news/173741/PageName/KIBRIS_HABERLERI, Erişim Tarihi: 10 Nisan 2017.

Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2017, Mayıs 10). Retrieved from Türkiye Büyük Millet Meclisi Web Sitesi: <https://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP58.htm>, Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2017.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (2017, Şubat 5). *Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı*. Retrieved from Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Web Sitesi: <http://www.mfa.gov.tr/kopenhag-zirvesi-12-13-aralik-2002.tr.mfa>, Erişim Tarihi: 05 Şubat 2017.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (2017, Mayıs 5). *Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı*. Retrieved from Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Web Sitesi: <http://www.mfa.gov.tr/sevilla-zirvesi-21-22-haziran-2002.tr.mfa>, Erişim Tarihi: 05 Mayıs 2017.

Ulusal Birlik Partisi. (2017, Nisan 01). Retrieved from Ulusal Birlik Partisi Resmi Web Sitesi: http://ubpkuzeykibris.com/haber_detay.asp?haberID=323#Genel_Baskanlarimiz, Erişim Tarihi: 01 Nisan 2017.

Yenidüzen Gazetesi. (2017, Nisan 5). Retrieved from Yenidüzen Gazetesi Web Sitesi: <http://www.yeniduzen.com/40-yilda-38-hukumet-63513h.htm>, Erişim Tarihi: 05 Nisan 2017.

Wesseling, J. H. (2016). “Explaining Variance in National Electric Vehicle Policies”, *Environmental Innovation and Societal Transitions*, 21: 28-38.

Wu, Y. and Zhang, L. (2017). “Can the Development of Electric Vehicles Reduce the Emission of Air Pollutants and Greenhouse Gases in Developing Countries?” *Transportation Research Part D: Transport and Environment*, 51:129–145. doi:10.1016/j.trd.2016.12.007

Zhou, G., Ou, X. and Zhang, X. (2013). “Development of Electric Vehicles Use in China: A Study from the Perspective of Life-Cycle Energy Consumption and Greenhouse Gas Emissions”. *Energy Policy*, 59: 875–884.

Zimm, C. (2021). “Improving the Understanding of Electric Vehicle Technology and Policy Diffusion across Countries”. *Transport Policy*, 54-66.

BANK TRUST AMONG UNIVERSITY STUDENTS IN UZBEKISTAN

ÖZBEKİSTAN'DA ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ ARASINDA BANKA GÜVENİ

Asst. Prof. Dr. Berna SERENER
European University of Lefke
Faculty of Economics and Administrative Sciences
Department of Banking and Finance
Lefke, Northern Cyprus
bserener@eul.edu.tr
ORCID: 0000-000-8585-5187

Received 30 September 2021 - Accepted 12 November 2021
Gönderim 30 Eylül 2021 – Kabul 12 Kasım 2021

Abstract: *The purpose of this research is to analyze the factors affecting bank trust among the young generation in Uzbekistan. 216 questionnaires filled by students at a university in Uzbekistan were evaluated. The average bank trust was 4.08 out of 5, indicating that students often trust their banks in Uzbekistan. The most important factor affecting bank trust is customer transparency, followed by value congruence and financial literacy. The percentage of cumulative variance explained by these three factors is 78.26%. Transparency, value congruence and financial literacy variables are regressed against bank trust. The results show that the relationships between transparency and bank trust and value congruence and bank trust are positive and significant. The relationship between financial literacy and bank trust, on the other hand, is negative. Furthermore, increasing bank trust leads to an increase in bank loyalty among university students in Uzbekistan.*

Keywords: *Trust, banks, Uzbekistan, transparency, literacy*

Öz: *Bu araştırmanın amacı, Özbekistan'daki genç nesil arasında banka güvenini etkileyen faktörleri analiz etmektir. Özbekistan'da bir üniversitede öğrenciler tarafından doldurulan 216 anket değerlendirildi. 5 üzerinden 4.08 olan ortalama banka güveni, öğrencilerin Özbekistan bankalarına sıklıkla güvendiklerini göstermektedir. Banka güvenini etkileyen en önemli faktör müşteri şeffaflığı olup, bunu değer uyumu ve finansal okuryazarlık izlemektedir. Bu üç faktörün açıkladığı kümülatif varyans yüzdesi %78,26'dır. Şeffaflık, değer uyumu ve finansal okuryazarlık değişkenleri banka güvenine karşı çoklu regresyona tutulmuştur. Sonuçlar, şeffaflık ile banka güveni ve değer uyumu ile banka güveni arasındaki ilişkilerin pozitif ve anlamlı olduğunu göstermektedir. Finansal okuryazarlık ile banka güveni arasındaki ilişki ise negatiftir. Ayrıca, artan banka güveni, Özbekistan'daki üniversite öğrencileri arasında banka sadakatinin artmasına neden olmaktadır.*

Anahtar Kelimeler: *Güven, bankalar, Özbekistan, şeffaflık, okuryazarlık*

INTRODUCTION

Banks play an important role of transferring savings into investments. Trust in banks allows the process of providing short-term deposits and channeling these savings in the form of loan contracts to long-term investors to operate smoothly. Trust in banks is crucial during crises when banks face the threat of panics and bank runs. During such crises when the trust in banks is eroded, customers who are afraid of not

being able to withdraw their savings on demand will withdraw their funds immediately. Needless to say, runs on banks are contagious (Alamsyah, Ariefianto, Saheruddin, Wardono, & Trinugroho, 2020). Thus, trust is crucial for the efficient operation of a banking system.

There is a relationship between the performance of an economy and trust. Trust not only promotes economic development through decreasing transactions costs and thus fostering market efficiency (Calderón, Chong, & Galindo, 2002), but enhances the functioning of all organizations including governments, firms and social institutions. One of the antecedents of bank loyalty is bank trust (Järvinen, 2014). Customer satisfaction in banks leads to bank trust, which in turn results in bank loyalty. A decrease in trust, on the other hand, jeopardizes financial stability, financial inclusion, hinders financial intermediation and influences individuals' savings decisions (Van der Crujisen, de Haan, & Jansen, 2016). For instance, the absence of trust contributes to a lack of investment in stocks (Guiso, Sapienza, & Zingales, 2008) and promotes savings in the form of cash (Stix, 2013).

For Sapienza and Zingales (2012) "Trust is the expectation that another person (or institution) will perform actions that are beneficial or at least detrimental to us regardless of our capacity to monitor these actions." Arrow (1972), on the other hand, posits that "Virtually every commercial transaction has within itself an element of trust, certainly any transaction conducted over a period of time. Stevenson and Wolfers (2011) argue that trust is no more than a cyclical reaction to a recession. Thus, the highest decline in trust is observed in countries with the largest increase in unemployment.

After the dissolution of the Soviet Union in 1991, all the former Republics, including Uzbekistan experienced hyperinflation. According to the World Bank (2021), the GDP deflator values for Uzbekistan in 1992, 1993 and 1994 were 712%, 1078% and 1238%, respectively, and thus, there was a sharp depreciation in both the funds of enterprises and the savings of the population. Many investors either received very little compensation for their lost savings, or did not receive anything. This led to a decrease in the level of trust in the banking system and in the banks themselves (Cbu.uz, 2021). The purpose of this research is to study the determinants that influence trust in commercial banks among university students. Furthermore, the correlation between the determinants of trust and trust as well as the correlation between trust and loyalty in banks are analyzed. Our contribution to the literature comes from the fact that this is the first study done on bank trust in Uzbekistan. Young people in Generation Z were born and have lived in a period of numerous reforms and constant improvement of the financial sector. At the same time, they have gained life experience and distrust of commercial banks from previous generations. Our contribution to the literature comes from the fact that this is the first study on bank trust in Uzbekistan.

1. LITERATURE REVIEW

There are two strands of literature on trust in financial institutions. The first strand examines the characteristics of individuals who trust or do not trust financial intermediaries. In the first strand of the literature, studies are based on surveys done in a single country (Alamsyah *et al.*, 2020; Van der Crujisen *et al.*, 2016; Jansen,

Mosch, & Crujisen, 2015; Knell & Stix, 2015; Carbó-Valverde, Maqui-López, & Rodríguez-Fernández, 2013) or multiple countries (Fungáčová, Hasan, & Weill, 2019).

In a survey conducted on 992 individuals in Indonesia, it was found that depositors' trust decreased throughout the financial crises in 2008 (Alamsyah *et al.*, 2020). Women, older depositors, risk-averse individuals and more educated depositors had a relatively lower trust in banks. Customers who were religious, who trusted the news on television and attached importance to economic growth had greater trust in banks.

Yearly annual surveys from 2006 and 2013 were used to analyze respondents' trust during financial crises in Netherlands (Van der Crujisen *et al.*, 2016). People's unfavorable experiences of crises negatively affected their trust in financial institutions as well as their generalized trust. Respondents who encountered problems with their banks or who were involved with a bank that went bankrupt experienced a higher fall in generalized trust compared to other respondents. Trust in the banking supervision, on the other hand, did not change as a result of financial crises.

A cross-country analysis of 52 countries from 2010 to 2014 observed that men had less trust in banks compared to women (Fungáčová *et al.*, 2019). While an increase in income enhanced trust in banks, increases in age and education eroded trust. Having faith in a religion and believing the power of market forces in an economy raised trust in banks.

Dutch participants were asked to respond to eight imaginary scenarios (Jansen *et al.*, 2015). The primary reason for decreased trust in Denmark was the large bonuses paid to bank executives. Respondents who personally experienced bank failures were more concerned about big executive bonuses. Pessimistic reports coming from different channels of mass communication, decrease in stock market prices and lack of product information transparency were some of the factors causing the lack of trust among Dutch people. Having negative experiences of the banking industry had an adverse effect on trust.

An Austrian survey conducted during 2004-2013 demonstrated that sociodemographic and cyclical variables did not describe a decline in trust (Knell & Stix, 2015). Personal variables that reflected individuals' awareness of economic conditions in addition to individuals' self-evaluation of their financial position and of the general level of prices and currency better reflected the decline in trust in Austria. If the individual had a previous traumatic experience during the crises, this resulted in problems of trust. Depositors who dealt with problematic banks exhibited a higher decrease in trust. The authors concluded that in order to boost public trust, depositors should be better informed about deposit insurance coverage.

Carbó-Valverde *et al.* (2009) examined the level of trust during financial crises in Spain. Trust depended on the customers' assessment of how a bank is managed and the depositors' impression of various bank attributes. For instance, banks' responsiveness towards customers' problems, efficacy in finding solutions to the problems, ability to provide social activities and dedication to their customers were the variables determining general trust in Spain.

The second strand of the literature explores the dimensions of trust (Pirson & Malhotra, 2008; Schumann *et al.*, 2010; Sekhon, Ennew, Kharouf, & Devlin, 2014; Van Esterik-Plasmeijer & Van Raaij, 2017).

Expertise and competence, communications, concern and benevolence, integrity and consistency, and shared values were used as the determinants of trust by Sekhon, Ennew, Kharouf, and Devlin (2014). There is a positive relationship between these values and bank trust. Concern and benevolence represent the most crucial drivers of trust. A high level of expertise and competence enhances a bank's competitiveness in the banking services market. Communication is a key factor in relationships. Through communication, bank employees share information regarding the current state of the bank. When customers have limited information about the status of the bank, a decrease in trust arising from any negative signals from financial markets is often recognized as a threat that could cause bankruptcy of the bank. Benevolence is also a major factor in creating trusting as well as effective relationships. A bank that does not deceive its customers for its own benefit, but rather take cares of its customers by providing quality service, increases trust among customers. Integrity and consistency are important as banks with honest and strong moral principles that do not alter their principles overnight gain the trust of their customers. Shared values between a bank and a client are both a predictor and a key to a high level of trust. When the shared values of the bank and the client coincide, a long-lasting relationship is built and developed, which leads to trust.

Schumann *et al.*'s (2010) research conducted on 2,284 respondents in 11 countries focused on four determinants of trust: ability, benevolence, predictability and integrity. According to Schumann *et al.* (2010), ability is a measure of the skill and talent of employees in solving customer problems and providing high quality services. Benevolence refers to acting for the benefit of customers in providing customer service. Benevolence (customer orientation) is important in protecting the interests of bank customers. Once the customers believe that a bank has no ulterior motives, trust can be built. Bank trust is also based on the expectation that a bank will behave in the way expected in accordance with generally accepted norms, both formal and informal. If the actions of the bank can be predicted by customers, a stable trustworthy relationship develops between the bank and its customers. Finally, the last factor in the research of Schumann *et al.* (2010) is integrity. According to the authors, the bank must keep its word, share reliable information and be honest with its customers in the provision of services. The integrity of the bank is reflected in the level of honesty and responsibility of employees when providing financial services to its customers. Without integrity, full customer trust cannot be achieved

Pirson and Malhotra (2008) considered transparency, which is frankness in disclosing information, to be extremely important for building a trusting relationship. Lack of transparency often leads to asymmetric information and consequently errors in decision making. Customers are able to evaluate the riskiness of the banks if the information supplied by the banks is correct. In addition to financial indicators, necessary non-financial reports including benefits and costs of financial services and products need to be disclosed to the stakeholders. Increasing the transparency of the banking system encourages market discipline. Market participants make decisions based on actual data, and do not form expectations based on any other information. Transparency promotes trust, which reduces the likelihood of a panic based on

information external to banks, a general negative sentiment in the markets, and even rumors.

In a study conducted in the Netherlands involving 1079 bank customers, integrity was found to be the most significant driver of trust (van Esterik-Plasmeijer & van Raaij's survey 2017). Transparency, customer orientation (benevolence) and competence are also significant determinants of bank trust. Competence is defined as the technical and managerial ability to provide and introduce services and to solve problems.

Financial literacy due to an individual's knowledge, skills, competencies and attitudes is used in financial decisions. Thus far, empirical research on the relationship between financial literacy and bank trust is inconclusive. Some researchers believe that the relationship between financial literacy and trust in banks is negative (Kersting, Marley, & Mellon, (2015). In other words, once customers understand how banks function, customers become less trusting of them. Other researchers posit that increasing financial literacy increases trust (van der Crujisen, Haan, & Roerink, 2019).

2. METHODOLOGY

2.1. Survey Design

A total of 24 questions were adapted from van Esterik-Plasmeijer & van Raaij's survey (2017). 4 questions measuring bank trust and 4 questions measuring the loyalty of the younger generation were adapted from Emine Mediha Sayıl, Ayşe Akyol & Gülhayat Gölbaşı Şimşek's survey (2018). Answers were recorded using a 5-point Likert scale in which 1 was "strongly disagree" and 5 was "strongly agree".

Factor analysis, Pearson correlations coefficients and multiple regression are used to analyze the data. In multiple regression analysis, the dependent variable is trust in banks and independent variables are customer transparency, value congruence and financial literacy.

Table 1: Demographic Characteristics

n=216	No. of respondents	Percent (%)
<i>Gender</i>		
Female	92	42.6
Male	124	57.4
<i>Age</i>		
17-20	28	13.0
21-25	123	56.9
26-30	50	23.2
31-35	15	6.9
<i>Employment</i>		
Full-Time	51	23.6
Part-time	68	31.5
Unemployed	97	44.9
<i>Degree Enrollment</i>		
Bachelor's degree	154	71.3

Master's degree	35	16.2
Ph.D.	27	12.5
<i>Major Field of Study</i>		
Exact Sciences	127	58.8
Natural Sciences	33	15.3
History and Languages	27	12.5
Pedagogy	10	4.6
Preschool and Primary Education	7	3.3
Sports and Pre-conscription military education	10	4.6

2.2. Data Collection

The collection of empirical information was carried out by providing a webpage link to an online questionnaire to students at the Tashkent Regional Chirchik State Pedagogical Institute. In total, there were 216 respondents aged from 17 to 35 years. For the convenience of the respondents, the website was prepared in three languages: English, Russian and Uzbek. After that, a link to the website was sent to the students through the educational online platform of the Tashkent Regional Chirchik Pedagogical Institute and through groups in social networks.

Demographic characteristics of the participants are shown in table 1. The ages of the respondents ranged between 17 and 35. The majority of participants (56.9%) were between the ages of 21-25. 57.4% were male, whereas 42.6% were female. Only 23.6% had full time jobs, while 44.9% were unemployed and 31.5% had part-time jobs. 71.3% were enrolled in bachelor's degree programs. A total of 16.2% and 12.5% of the participants were in master's degree and Ph.D. programs, respectively. 58.5% were studying exact sciences, 15.3% natural sciences and 12.5% history and languages.

3. DATA ANALYSIS

3.1. Mean Trust

Respondents were asked to rate their level of trust in the banks on a 5-point Likert scale where 1 is "never" and 5 is "always". The overall trust level of the participants was found to be 4.08, which means that they often trust their banks.

Table 2: Factor Analysis

n=216 Variable	Customer Transparency	Value Congruence	Financial Literacy
My bank is open about procedures.	0.875		
My bank warns clients about wrong decisions.	0.837		
My bank communicates clearly.	0.828		
My bank puts the interest of the customer first.	0.816		
My bank responds quickly to questions asked by clients.	0.812		

My bank is open about costs and risks of products and services.	0.802		
My bank fulfils customers' expectations.	0.787		
My bank is active in the field of sponsorship such as sports and culture		0.899	
My bank contributes to a sustainable society		0.879	
My bank is involved with society		0.879	
My bank is involved in local activities		0.853	
My bank will not go bankrupt			0.887
My bank knows exactly what is happening in the market			0.870
Cronbach's alpha (α)	0.940	0.913	0.886
% of Variance Explained	39.02	24.98	14.26
% of Cumulative Variance Explained	39.02	64.00	78.26

Notes: Extraction method: Principal Component Analysis; Rotation method: Varimax with Kaiser Normalization. Rotation converged in four iterations.

3.2. Factor Analysis

Factor analysis was performed on 24 questions using Principal Component Analysis. After the Exploratory Factor Analysis, 3 factors were extracted. 7 items loaded onto factor 1, 3 items on factor 2 and 2 items on factor 3. Factor 1 is named as customer transparency, factor 2 as value congruence and factor 3 as financial literacy. 39.02% of the variance is explained by factor 1, 24.98% is explained by factor 2 and 14.26% is explained by factor 3. Percentage of cumulative variance explained is 78.26%

In order to measure the reliability of the questionnaire, Cronbach's alpha values have been calculated. Factors 1, 2 and 3 have Cronbach's alpha coefficients of 0.940, 0.913 and 0.886, respectively. All factors have Cronbach's alphas greater than 0.80, which is acceptable (Field,2017).

The KMO Measure of Sampling Adequacy is equal to 0.878, which is excellent according to Hutcheson and Sofroniou, (1999). The KMO Measure of Sampling Adequacy indicates that the data are adequate and well-suited for factor analysis, which means the procedure will be sufficient in terms of informative power. The Bartlett's Test of Sphericity output is 2264.992 and it is statistically significant at $p=0.000$, which means that the correlation matrix is not an identity matrix and the data is suitable for factor analysis.

3.3. Correlations

Table 3: Pearson Correlation Coefficients of Predictors

n=216		Customer transparency	Value congruence	Financial literacy
Customer transparency	Pearson Correlation (ρ)	1	0.659*	0.111
	Sig. p -value		0.000	0.104
Value congruence	Pearson Correlation (ρ)	0.659*	1	0.077
	Sig. p -value	0.000		0.257

Financial literacy	Pearson Correlation (ρ)	0.111	0.077	1
	Sig. <i>p</i> -value	0.104	0.257	

* Correlation is significant at the 0.01 level

Before running a multiple regression analysis, correlations of the predictors were analyzed (Table 3). The Pearson correlations coefficients of customer transparency, value congruence and financial literacy and their significance are shown in Table 3. Only the correlation coefficient of value congruence and customer transparency ($\rho = 0.659$) is significant at a *p* value of 0.000 ($p < 0.01$). None of the correlation coefficients are greater than 0.80, so multicollinearity is not detected and the predictors can be used in a multiple regression analysis (Field, 2014).

Table 4: Pearson Correlation Coefficient of Bank Trust and Loyalty

n= 216	Bank Loyalty
Bank Trust	
Pearson Correlation Coefficient (ρ)	0.904
(<i>p</i> -value)	0.000*
$p^{***} < 0.01$	

The Pearson correlation coefficient of bank trust with respect to bank loyalty and its significance are shown in Table 4. There is a very strong positive correlation between bank trust and bank loyalty ($\rho = 0.904$, $p < 0.01$). An increase in bank trust leads to an increase in bank loyalty.

3.4. Multiple Regression Analysis

Table 5: Multiple Regression Analysis

n=216	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	
	B	SEB	β	Sig. <i>p</i> -value
Constant	1.219	0.300		0.000
Customer Transparency	0.856	0.119	0.571	0.000***
Value Congruence	0.142	0.082	0.137	0.085*
Financial Literacy	-0.153	0.072	-0.127	0.035**

Dependent variable: Bank trust F= 22.861 p -value= 0.000 $R^2= 24.4\%$

$p^* < 0.10$, $p^{**} < 0.05$, $p^{***} < 0.01$

A multiple regression analysis is performed to investigate whether customer transparency, value congruence and financial literacy can predict bank trust. The model is significant predictor of bank trust, $F(3,212) = 22.861, p=0.000$. 24.4% of the variance is explained by the model. The relationship between customer transparency and bank trust is positive and significant ($B= 0.856, p<0.01$). An increase in customer transparency results in an increase in bank trust. There is a positive relationship between value congruence and bank trust ($B= 0.142, p<0.01$). Increasing value congruence leads to an increase in bank trust. The relationship between financial literacy and bank trust is significant and negative ($B= -0.153, p<0.05$). Therefore, the higher the financial literacy, the lower the bank trust.

CONCLUSION

The purpose of this research is to analyze the factors affecting bank trust among the young generation in Uzbekistan. A total of 216 questionnaires filled by students at a university in Uzbekistan were evaluated. The average bank trust was 4.08 out of 5, which means that students often trust their banks in Uzbekistan. The most important factor affecting bank trust is customer transparency, followed by value congruence and financial literacy. When transparency, value congruence and financial literacy variables were regressed against bank trust, positive relationships between transparency and bank trust and value congruence and bank trust were observed. Our results are in line with study of Van Esterik-Plasmeijer & Van Raaij, (2017). There is also a negative relationship between financial literacy and bank trust, which concurs with Kersting, Marley, and Mellon (2015). In Uzbekistan, customers who have an understanding about the way banks and financial markets function have less trust in banks. Furthermore, increasing bank trust leads to an increase in bank loyalty among university students in Uzbekistan.

In the light of the aforementioned results, banks need to more accurately inform the younger generation about their products and services, explain all the pros and cons of the services they have chosen, and offer presentations and consultations in higher education institutions more frequently to enhance the financial education of the younger generation. To boost value congruence, banks should become more involved in local activities. Furthermore, banks need to promote a sustainable society by supporting clean air and water, living in harmony with the environment and recycling.

One of the main limitations of the study was the fact that the study was conducted in a university in the Tashkent region. In the future, studies can be done in a number of universities in different parts of Uzbekistan. Moreover, more factors can be taken into account while conducting the research.

REFERENCES

- Alamsyah, H., Ariefianto, M. D., Saheruddin, H., Wardono, S., & Trinugroho, I. (2020). “Depositors’ Trust: Some Empirical Evidence from Indonesia”, *Research in International Business and Finance*, 54: 101251.
- Arrow, K. J. (1972). “Gifts and exchanges”, *Philosophy and Public Affairs*, 1: 343-62.
- Calderón, C., Chong, A., & Galindo, A. (2002). “Development and Efficiency of the Financial Sector and Links with Trust: Cross-country Evidence”, *Economic Development and Cultural Change*, 51(1): 189-204.
- Carbó-Valverde, S., Maqui-López, E., & Rodríguez-Fernández, F. (2013, August) “Trust in Banks: Evidence from the Spanish financial crisis”. In 26th Australasian Finance and Banking Conference.
- Cbu.uz, (2020). *History of the Banking System*. (19.08.2021), <https://cbu.uz/ru/about/history/>. Retrieved: 12.8.2021.
- Field, A. (2014). *Discovering statistics using IBM SPSS Statistics*. Sage.
- Fungáčová, Z., Hasan, I., & Weill, L. (2019) “Trust in Banks”, *Journal of Economic Behavior and Organization*, 157: 452-476.
- Guiso, L., Sapienza, P., & Zingales, L. (2008). “Trusting the Stock Market”. the *Journal of Finance*, 63(6): 2557-2600.
- Hutcheson, G., and Sofroniou, N. (1999). *The Multivariate Social Scientist*. London: Sage.
- Jansen, D. J., Mosch, R. H., & van der Crujisen, C. A. (2015). “When Does the General Public Lose Trust in Banks?”, *Journal of Financial Services Research*, 48(2): 127-141.
- Järvinen, R. A. (2014). “Consumer trust in banking relationships in Europe”. *International Journal of Bank Marketing*, 32(6): 551-66.
- Kersting, L. M., Marley, R. N., & Mellon, M. J. (2015). “The Association Between Financial Literacy and Trust in Financial Markets Among Novice Nonprofessional Investors”. *Academy of Accounting and Financial Studies Journal*, 19(3): 201.
- Knell, M., & Stix, H. (2015). “Trust in Banks During Normal and Crisis Times—evidence from survey data”. *Economica*, 82: 995-1020.
- Pirson, M., & Malhotra, D. K. (2008). “Unconventional Insights for Managing Stakeholder Trust”, *Harvard Business School NOM Working Paper*, (08-057).
- Sapienza, P., & Zingales, L. (2012). “A Trust Crisis”. *International Review of Finance*, 12(2): 123-131.
- Sayı, E. M., Akyol, A., & Gölbaşı Şimşek, G. (2019). “An Integrative Approach to Relationship Marketing, Customer Value, and Customer Outcomes in the Retail Banking Industry: A Customer-Based Perspective from Turkey”. *The Service Industries Journal*, 39(5-6): 420-461.
- Schumann, J.H., von Wangenheim, F., Stringfellow, A., Yang, Z., Praxmarer, S., Jiménez, F.R., Blazevic, V., Shannon, R.M., Shainesh, G. and Komor, M. (2010).

“Drivers of Trust in Relational Service Exchange: Understanding the Importance of Cross-cultural Differences”, *Journal of Service Research*, 13(4): 453-468.

Sekhon, H., Ennew, C., Kharouf, H., & Devlin, J. (2014). “Trustworthiness and Trust: Influences and Implications”, *Journal of Marketing Management*, 30(3-4): 409-430.

Stevenson, B., & Wolfers, J. (2011). “Trust in Public Institutions over the Business Cycle”, *American Economic Review*, 101(3): 281-87.

Stix, H. (2013). “Why Do People Save in Cash? Distrust, Memories of Banking Crises, Weak Institutions and Dollarization”, *Journal of Banking and Finance*, 37(11): 4087-4106.

van Esterik-Plasmeijer, P. W., & Van Raaij, W. F. (2017). “Banking System Trust, Bank Trust, and Bank Loyalty”. *International Journal of Bank Marketing*, 35(1): 97-111.

van der Crujisen, C., de Haan, J., & Jansen, D. J. (2016). “Trust and Financial Crisis Experiences”. *Social Indicators Research*, 127(2): 577-600.

van Der Crujisen, C., de Haan, J., & Roerink, R. (2021). “Financial Knowledge and Trust in Financial Institutions”. *Journal of Consumer Affairs*, 55: 680-714.

SAĞLIKLI AİLE ÖLÇEĞİ: KISA VE UZUN FORMUNUN TÜRKÇE'YE UYARLANMASI

THE HEALTHY FAMILY SCALE: ADAPTATION OF THE SHORT AND LONG FORMS TO TURKISH

Uzm. Psk. Dan. Azmi ÇAĞLAR
Milli Eğitim Bakanlığı
ogtazmicaglar@gmail.com
ORCID: 0000-0001-7924-2229

Uzm. Psk. Dan. Yusuf AKYIL
Milli Eğitim Bakanlığı
yusufakyil430@gmail.com
ORCID: 0000-0002-9482-1429

Uzm. Psk. Dan. Yakup İME
Milli Eğitim Bakanlığı
imeyakup@gmail.com
ORCID: 0000-0001-6818-8044

Gönderim 4 Ekim 2021 – Kabul 12 Kasım 2021
Received 4 October 2021 - Accepted 12 November 2021

Öz: Bu çalışmanın amacı, Crandall ve arkadaşları (2020) tarafından geliştirilen Sağlıklı Aile Ölçeği'ni Türkçe'ye uyarlayıp geçerlik ve güvenilirlik çalışmasını yapmaktır. Sağlıklı aile ölçeği 18-65 yaş arasındaki bireylerin aile sağlığı düzeyini belirlemek üzere geliştirilmiştir. Araştırmada üç farklı araştırma grubundan 315'i kadın, 378'i erkek olmak üzere toplamda 693 katılımcı yer almıştır. Psikometrik özellikleri belirlemek adına; dil geçerliği, iç tutarlık, ölçüt geçerliği ve doğrulayıcı faktör analizi yöntemleri kullanılmıştır. Ölçeğin dil geçerliği açısından Türkçe formun orjinal form ile eşdeğer olduğu, yapı geçerliği için yapılan doğrulayıcı faktör analizi ile orjinal ölçeğin yapısındaki alt boyutlarını oluşturan dördü yapı doğrulanmıştır. Ölçüt geçerliği çerçevesinde sağlıklı aile ölçeği Beck depresyon envanteri ile negatif yönde, yaşam doyumu ölçeği ile pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Cronbachalpha katsayısı ölçeğin geneli için .81, ailede sosyal ve duygusal sağlık süreçleri alt boyutu için .87, aile için sağlıklı yaşam tarzı alt boyutu için .91, aile sağlığı kaynakları için .84 ve aile dışında sosyal destekler alt boyutu için .83 olarak saptanmıştır. Araştırma sonuçlarına bakıldığında Sağlıklı Aile Ölçeği Türkçe Formunun geçerli ve güvenilir olduğu ve Türkiye'de yürütülecek bilimsel araştırmalarda kullanılabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aile, sağlıklı aile, ölçek uyarlama, geçerlik, güvenilirlik

Abstract: The aim of this study is to adapt the Healthy Family Scale developed by Crandall et al. (2020) into Turkish and performs validity and reliability studies. The healthy family scale was developed to determine the family health level of individuals between ages of 18-65. A total of 693 participants, 315 women and 378 men, from three different research groups participated in the study. In order to determine the psychometric properties; language validity, internal consistency, criterion validity and confirmatory factor analysis methods were used. Interm of language validity of the scale, the Turkish form was equivalent to the original form, and the four-dimensional structure, which constitutes the sub-dimensions of the original scale, was confirmed by confirmatory factor analysis for construct validity. Within the framework of criterion validity, it was observe here was a negative correlation with the healthy family scale Beck depression inventory and a positive correlation with the life satisfaction scale. The Cronbach alpha coefficient was found to be .81 for the overall scale, .87 for the social and emotional health processes in the family sub-dimension, .91 for the healthy life style for the family sub-dimension, .84 for the family health resources and .83 for the social support sub-dimension outside the family. Looking at the results of there search, it was

concluded that the Turkish version of the Healthy Family Scale is valid and reliable and can be used in scientific research to be conducted in Turkey.

Keywords: *Family, healthy family, scale compatible, validity, reliability*

GİRİŞ

İnsanlığın var olduğu kadar eski, toplumsal bir kavram olan “aile” kavramı, çeşitli doneler içine girerek içsel ve şekilsel değişimler geçirse de var oluşundan itibaren biyolojik, sosyolojik, ekonomik, politik pek çok konuşmanın yapıldığı ortak bir konu olmuştur (Doğan, 2007). Aile kavramıyla ilgili bir çok farklı açıklamalar, tanımlar olmasına karşın, çoğu aile teorisyenleri “yakın olan başka biriyle yaşayan ve bir mekanı paylaşan, iki veya daha fazla bireyleri içeren, bazı duygusal bağların kurulduğu, birbiriyle ilgili sosyal durumlar, roller ve görevlerin üstlenildiği, sevgi, ait olma duygularının paylaşıldığı” konusunda hemfikirdir (Allender ve Spradley, 2005). Her bir aile şekil, işlem ve ihtiyaçlarıyla ayrı bir varlıktır ve toplumun bireylerini düzenler, besler ve toplumsal kurumlardan daha fazlasıdır (Doğan, 1994). Aile işlevleri, aile üyeleri tarafından ailenin ve üyelerinin bireysel ihtiyaçlarının karşılandığı ve devamlı olarak sürdürüldüğü etkinlikler ve davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Allender ve Spradley, 2005; Stuart ve Laraia, 2004). Bu işlevlerin yerine getirilmesinde yaşanan zorluk veya kolaylığın diğer işlevleri de etkileyeceği bilinmektedir. Bilinmesi gereken bir başka nokta, bu işlevlerin aile ve üyeleri tarafından nasıl algılandığıdır. Çünkü işlevlerin algılanması dönemlere, siyasi, politik, sosyolojik ve ekonomik değişimlere göre farklı olabilmekte ve aile bireylerinin tutumlarını ve davranışlarını da etkileyebilmektedir (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2011). Böylece günümüzde de bireyin sağlığı kadar aile sağlığı kavramı geçerli olmakta bireylerin ve ailenin değerlerini, ilkelerini, uygulamalarını bir anlamda sağlık davranışlarını da içine alan yaşam tarzları oluşmaktadır.

Aile sağlığı, her bir bireyin iyiliğinden hastalığına doğru uzanan bir dağılımda aile işlevlerinin nasıl iyi olabileceği ile ilgilidir. Aile sağlığı yalnızca bir üyenin sağlıklı olmasını içermez (Hallaç ve Öz, 2014). Aynı zamanda bir ailenin sağlığını tam olarak anlayabilmek için aile işleyişi, iletişim ve problem çözme becerileri, rutinler, ruh sağlığı, duygusal destek, ekonomik kaynaklar, yeterli barınma, ulaşım, eğitim, sağlık sigortası, sağlıklı beslenme ve fiziksel aktivite davranışları, çocuk bakımının yeterli olup olmadığı ve dış kaynaklara erişim gibi birçok faktörü göz önünde bulundurmak gerekir. Esas olarak ölçekler, aile sağlığının yalnızca bir yönünü ölçer: aile işleyişi. Aile sağlığı ölçekleri olmamasına rağmen mevcut aile ölçümünün temel özellikleri, daha bütünsel bir aile sağlığı analizini uygun hale getirir. Birincisi, aile birbirine bağımlı bireylerin organize olmuş birimidir. Bu nedenle, bireysel işlevsellik, aile içindeki ve aile üyeleri arasındaki karmaşık davranış sistemi ile ilgilidir (Holmes ve Huston, 2017). Bu işlevsellik, bireylerin kendi aile sistemleri içinde yasalaştırdıkları rutinleri ve ritüelleri içerebilir. Ayrıca, bir aile üyesinin sağlığının başka bir aile üyesinin sağlığını etkileyip şekillendirmesi gibi sağlığın çift yönlü etkilerinin dikkate alınmasını da içerebilir. İkincisi, aile aynı zamanda birbirine bağlı ilişkisel alt sistemlerden oluşur. Bu nedenle, bireyin aile içinde yaşadığı ilişkilerin kalitesini değerlendirmek de aile sistemini anlamının önemli bir parçasını oluşturur. Üçüncüsü, Bronfenbrenner ve Morris (2006) gibi alan uzmanları, aile sistemleri modellerine ekolojik duyarlılık ekleyerek ailelerin, aile dışındaki kaynakların veya taleplerin aile işleyişini etkileyen aile içindeki kaynaklar ve taleplerle etkileşime girebileceği daha

geniş bir sosyo-ekonomik ve jeopolitik bağlamda faaliyet gösterdiğini vurgulamaktadır. Bu varsayımları birleştirmek, aile sağlığı anlayışını geliştirmeye yardımcı olacaktır. Önceki araştırmalar, yaşam boyu bireysel sağlık için alt ölçeklerin her birinin önemini göstermektedir. Aile bağlılığı ve iletişim gibi sağlıklı sosyal ve duygusal süreçler, çocukluk ve ergenlik döneminde dayanıklılığı teşvik ederken (Chew, Carpenter ve Haase 2018; Walsh, 2016), zayıf aile bağlılığı ve iletişim, ergenlik döneminde daha yüksek psikolojik stres ile ilişkilidir (Acuna ve Kataoka, 2017). Yetişkinlikte, sağlıklı aile sosyal ve duygusal süreçleri daha iyi zihinsel sağlık ve fiziksel sağlık ve azaltılmış depresyon, hipertansiyon ve kronik ağrı gibi genel refah ile ilişkilidir (Manczak ve diğ., 2018; Woods ve diğ., 2019). Çocuk açısından, eğitimin en iyi gerçekleştirileceği yer ailedir. İnsanlar, temel değerlerini yeni nesillere aile aracılığı ile aktarır. Birey ilk dinî ve ahlâkî bilgi ve tutumları, duyguları tanımayı ve bunların yaşanma biçimlerini kontrol altına almayı, diğerleriyle ilişki ve iletişim kurmayı ailesinden öğrenir. Çocuğun eğitimi her şeyden önce temel psikolojik ihtiyaçların karşılanmasına bağlıdır. Bunlar sevgi, disiplin ve özgürlüktür. Bu üç ihtiyaç, birbiriyle sıkı sıkıya bağlantılıdır yani birlikte karşılanır. Çocuk açısından ailenin önemi, sadece onun maddî ihtiyaçlarının karşılanması ile ilgili değildir. Çocuğun maddî ihtiyaçları değişik şekillerde karşılanabilir. Ancak aile içinde sağlanan sevgi, şefkat ve güven ortamını başka yerlerde sağlamak oldukça zordur. Başka bir deyişle aile, yaygın bir eğitim kurumudur ve bireyin eğitimi önce ailede başlamaktadır ve örgün eğitim kurumları olan okullarda devam etmektedir (Sönmez, 1990; Yörükoğlu, 1983).

Séguin, Xu ve diğerleri (2003) tarafından yapılan bir araştırmada, çocukların yaşadıkları sağlık problemleri ile aile gelirinin ilişkili olduğu bulunmuştur. Sağlık ve sosyo-ekonomik düzey arasındaki ilişkiye dikkat çeken bu bulgu, sosyo-ekonomik özelliklerden kaynaklanan yetersizliklerin, büyümenin ötesinde, gelişim alanları üzerinde etkili olabileceğini göstermektedir. Yaşamın gelişim açısından kritik öneme sahip erken dönemlerinde karşılaşılan sosyo-ekonomik yetersizlikler, beraberinde yetersiz beslenmeyi ve tıbbi bakım olanaklarından yeteri kadar yararlanamamayı getirecektir. Özellikle beyin gelişimi açısından önemli olan yaşamın ilk yıllarında yaşanan bu yetersizliklerin bir sonucu olarak, gelecekte fiziksel, bilişsel, dil ve sosyal gelişim alanlarında yetersizliklerin ortaya çıkma olasılığı da artabilecektir. Gelişim alanlarının birbirleriyle ilişkili olduğu bilinmektedir. Var olan bu ilişkinin yığılımlı bir etki yarattığı düşünüldüğünde sosyo-ekonomik yetersizlikler ve sağlık problemleri arasındaki ilişkiye işaret eden bu bulgunun önemi daha iyi anlaşılabilir. Özellikle doğum öncesinde düşük nitelikli tıbbi bakım, düşük doğum ağırlığı, fiziksel, bilişsel ve sosyal gelişimdeki gecikmeler, okulu bırakma, ergenlik döneminde gebelik ve işsizlik gibi durumlarla karşılaşılmasının çocuğun içinde bulunduğu sosyoekonomik koşullar ile ilişkili olduğu belirtilmiştir (Ryan ve diğ., 2002).

1. SAĞLIKLI AİLE KAVRAMI

1.1. Sağlıklı Aile Özellikleri

Becvar ve Becvar (1982: 33-34), ailenin tıpkı kişilerin geçirdiği gelişim aşamaları gibi belli aşamalardan geçtiğini belirtmektedir. Aile üyeleri farklı aşamalarda farklı rol ve görevlere sahip olup o aşamaya özgü aile sorunları ile de karşılaşabilir. Bu da aile

işlevlerini etkilemektedir. Genel olarak bakıldığında, aile işlevlerinde aile içi iletişime, karşılıklı saygı ve işbirliğine büyük önem verilmektedir. Aile içi ilişkiler yapısı, ailenin işlevlerini sağlıklı bir biçimde yerine getirip getirememesinde önemli bir belirleyicidir (Bulut, 1990: 6-8). Aileye her çocuk katıldığında çocuk aileyi değiştirir ve ailenin üyeleri arasındaki ilişkiler de değişir. Biçim ve işleyişi ne olursa olsun, toplumdaki her birey bir ailede dünyaya gelir. Her birey, ilk toplumsal ilişkilerini aile içinde öğrenir. Aileyi oluşturan bireyler arasındaki ilişkiler çok önemlidir. Ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, anne-babanın eğitim durumu, anne-babanın kendini geliştirme isteğinin olması, aile çevresinin aileye verdiği destek gibi etkenler ailedeki tutum ve davranışları belirler. Aile içinde olumlu bir etkileşimin olması aile bireylerinin birbirleriyle olan ilişkilerinin düzeyi ile gerçekleşir (GenezMuluk, 2004: 1). Ailelerin işlevlerini yerine getirmedeki beceri düzeyleri sağlıklı aile olup olmadıklarını belirlemektedir. Araştırmalar hemen her kültürde sağlıklı ailelerin değişime uyum sağladığını, uygun sınırlar koyduğunu, ilişkilerini açık iletişim üzerine kurduğunu, sorumluluk almayı desteklediğini, eşlerin kendilerine ve çocuklarına güven verdiğini ve gelecek hakkında iyimser olduğunu göstermektedir. Sağlıklı aileler şu özellikleri gösterirler: Duyguları paylaşma ve anlama, bireysel farklılıkların kabul edilmesi, ilgi ve sevgi duygusunun iletilmesi, işbirliği, mizah duygusu, temel gereksinimleri karşılama, çatışmaya girmeden sorunların çözümü, karşılıklı takdir duygularının sağlanması, sorunlarla başa çıkma becerileri kazanmış olmak, aile bireylerine ve aileye bağlılık, karşılıklı kıymet bilme ve yakınlık, birlikte zaman geçirmeye istekli olma, etkili iletişim örüntüleri, yüksek düzeyde dini/tinsel uyum, kriz durumlarıyla baş edebilme yetisi, aile bireylerini destekleme/cesaretlendirme, açık seçik roller (Gladding, 2012).

1.2. Aile ve Ruh Sağlığı

Çağımızda insanların ruh sağlığı ve mutluluğu ailenin varlığını korumaya bağlıdır. Çünkü, insan ilişkilerinin kazanıldığı ve sürdürüldüğü, mutluluk zincirinin ilk halkası ailedir. Çocuk dünyaya geldiğinde kendini anne-baba arasında kurulu olan ilişkiler ağı içinde bulur. Eşyaları insanlardan ayırma becerisini kazandıkça; giderek genişleyen bu ağ içinde yerini alır. Çocuk bu etkileşim sürecini etkilediği gibi ondan da etkilenir. Karşılıklı etkileşim sonunda çocuk, iyi-kötü güzel-çirkin, doğru-yanlış gibi değer yargılarının yanında çeşitli bilgileri ve varlığını sürdürmesi için gerekli olan alışkanlıkları da kazanır. Böylece, kişiliğin temellerini hayatının ilk yıllarında atar. İşte anne-baba ne ölçüde birbirlerini anlar ve kabul ederler kısacası iyi ilişkiler kurabilirlerse, o ölçüde ruh sağlığı yerinde ve kendi kendine yeten, gerçek gücünü görebilen, çevresiyle iyi ilişkiler kurabilen çocuklar yetiştirebilirler. Güven duygusundan yoksun bir aile ortamında büyüyen çocuklar çekingen ve kararsız olur, kendine ve çevresine güven duyamazlar. Bu çocukların ileride kuracakları yuvaları da güvensizlik üzerine kurulur (Ersanlı, 2014).

Global düzeyde bakıldığı zaman sağlıklı aileyi belirlemek için çeşitli ölçme araçlarının olduğu görülmektedir (Epstein, Baldwin ve Bishop, 1983). Ancak bu ölçekler sağlıklı aileyi tek bir boyut olarak ele almakta ve ailenin yaşam tarzı, ailenin duygusal ve sosyal sağlık süreci, ailenin sosyal destekleri gibi yönlerini çok yönlü olarak değerlendirmemektedir. Crandal ve arkadaşları (2020) da sağlıklı ailenin çok boyutlu olarak ele alınmasının gerekliliğini belirtmektedir. Alan yazın incelendiğinde Türkiye’de de sağlıklı aile ölçüsünün olmadığı ve sağlıklı aileyi inceleyebilecek bir ölçme aracının eksik olduğu görülmektedir. Sağlıklı aileyi inceleyebilecek bir ölçenin aile ilişkileri üzerine çalışan uygulayıcı ve araştırmacılar için faydalı olabileceği

değerlendirilmektedir. Bu nedenle, bu araştırmanın amacı Sağlıklı Aile Ölçeğinin Türkçeye uyarlanması, geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının yapılmasıdır. Ayrıca dört alt boyut olarak ailenin sosyal ve duygusal sağlık süreci, aile sağlığı yaşam tarzı, aile sağlığı kaynakları ve ailenin dışsal sosyal destekleri ele alınmıştır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Grubu

Sağlıklı Aile Ölçeği'nin uyarlama çalışması çerçevesinde örneklem internet aracılığıyla çevrimiçi ortamda kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi ile veriler toplanmıştır. Bu örnekleme yöntemi araştırmacılara hız ve pratiklik kazandırır çünkü araştırmacılar mevcut araştırma için ulaşılması yakın ve kolay olan bireyleri araştırmaya dâhil eder (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Dil geçerliğini test etmek adına 18-65 yaş aralığında 44 kişiden veri toplanmıştır. Dil geçerliğini test etmek için örneklem olarak alınan katılımcıların 20'si erkek 24'ü kadındır (%54,5 kadın, %45,5 erkek, \bar{X} =37.75 yaş, Ss=15.02). Yapı geçerliği çerçevesinde yapılan doğrulayıcı faktör analizi ve güvenilirlik çalışmasına internet aracılığıyla çevrimiçi ortamda kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemiyle 18-65 yaş aralığında 249 kadın ve 285 erkek olmak üzere 534 katılımcıdan veriler toplanmıştır (%46,62 kadın, 53,38 erkek, \bar{X} =34.62 yaş, Ss=11.87). Ölçüt geçerliği için 18-65 yaş aralığında 42'si kadın 73'ü erkek olmak üzere 115 katılımcıdan veriler toplanmıştır (%36,5 kadın, %63,5 erkek, \bar{X} =36.37, Ss=6,94).

2.2. Veri Toplama Araçları

2.2.1. Sağlıklı Aile Ölçeği

Sağlıklı Aile Ölçeği, Crandall ve arkadaşları (2020) tarafından sağlıklı aile düzeyini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. 32 maddelik Sağlıklı Aile Ölçeği, aile sosyal ve duygusal sağlık süreçleri, aile sağlıklı yaşam tarzı, aile sağlığı kaynakları ve aile sosyal desteği olmak üzere dört alt ölçekten oluşmaktadır. Cevap seçenekleri 1 (kesinlikle katılmıyorum) ile 5 (kesinlikle katılıyorum) arasında değişen 5'li Likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin orijinali için Cronbach alpha değerleri .82 ile .94 arasında değişmektedir.

2.2.2. Beck Depresyon Envanteri

Beck Depresyon Envanteri bu çalışmada Sağlıklı Aile Ölçeği'nin uzun ve kısa formunun kriter geçerliliği çalışması kapsamında kullanılmıştır. Ölçeğin orijinali, Beck ve arkadaşları (1961) tarafından geliştirilmiş, ülkemizde geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Hisli (1989) tarafından yapılmıştır. Depresyonda görülen bedensel, duygusal, bilişsel ve motivasyonel belirtileri ölçer. Ölçek, depresyon belirtilerinin derecesini nesnel olarak belirlemeyi amaçlamaktadır. Yirmi bir maddenin her birinde 4 seçenek vardır ve her maddeye 0-3 arasında puan verilir. Toplam puan 0-63 arasında değişir. Ölçeğin kesme puanı 17'dir. Ölçek ile 17 ve üzeri puan alan bireylerde depresyon yönünden riski belirlemek ve depresif belirtilerin düzeyini ve şiddet değişimini ölçmek amaçlanmaktadır.

2.2.3. Yaşam Doyumu Ölçeği

Yaşam Doyumu Ölçeği bu araştırmada Sağlıklı Aile Ölçeği'nin uzun ve kısa formunun kriter geçerliliği çalışması kapsamında kullanılmıştır. Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985) tarafından geliştirilen Yaşam Doyumu Ölçeği tek faktörlü olarak toplam 5 maddeden oluşmaktadır. Dağlı ve Baysal (2016) tarafından Türkçeye çevirisi yapılmış, Cronbach alpha iç tutarlık kat sayısı 0,88 ve test- tekrar test güvenilirliği ise 0,97 olarak saptanmıştır. Bu çalışmada ise Cronbach alpha iç tutarlık kat sayısı .84 olarak hesaplanmıştır.

2.3. İşlem

Sağlıklı Aile Ölçeği'nin uyarlama çalışması için öncelikle ölçeği geliştiren ekip adına Crandall ile e-mail vasıtasıyla iletişime geçilmiştir. Devamında İngilizce ve Türkçe dillerine vakıf 5 uzman tarafından ölçek öncelikle Türkçeye çevrilmiştir. Elde edilen Türkçe form 3 uzman tarafından tekrar İngilizceye tercüme edilmiş ve iki form arasındaki tutarlılık incelenmiştir. Anlam ve dil bilgisi yönünden oluşan yeni formun orijinal formundan farklı olmadığı görülmüştür. Daha sonra rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümünde görev yapan 6 uzman, ölçeği incelemiş ve ölçeğin uygulanabilir olduğu yönünde görüş belirtmiştir. Bunun sonrasında İngilizce ve Türkçe diline hâkim 18-65 yaş arası 44 katılımcıya önce İngilizce form 2 hafta sonra ise Türkçe form uygulanmıştır. Verilerin analizinde, dil geçerliği, ölçüt bağlantı geçerliği, iç tutarlık güvenilirliği ve doğrulayıcı faktör analizi yöntemleri uygulanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi, gizil değişkenler ile ilgili kuramların test edilmesine dayanan ve ileri düzey araştırmalarda kullanılan bir tekniktir (Tabachnick ve Fidell, 2001). Doğrulayıcı faktör analizinde daha önceden belirlenen bir kuramsal yapı doğrultusunda geliştirilen ölçme aracından elde edilen verilere dayanarak, söz konusu yapının doğrulanıp doğrulanmadığı test edilmeye çalışılmaktadır (Maruyama, 1998). Ölçek uyarlama çalışmalarında açıklayıcı faktör analizi yerine orijinal araştırmadaki modelin hedef kültürde doğrulanıp doğrulanmadığını test etmek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi yapılması gerekir (Seçer, 2015). Bu nedenle Sağlıklı Aile Ölçeği'nin uyarlama çalışmasında doğrulayıcı faktör analizi tercih edilmiştir. Sağlıklı Aile Ölçeği'nin ölçüt geçerliği kapsamında Beck Depresyon Envanteri ve Yaşam Doyumu Ölçeği ile ilişkisine bakılmıştır. Ölçeğin güvenilirliği için iç tutarlık katsayıları hesaplanmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Dil Geçerliği

Dil geçerliğini saptamak adına İngilizce ve Türkçe dillerine hakim 18-64 yaş aralığındaki 44 yetişkin bireye önce İngilizce form uygulanmış, 14 gün sonra ise aynı gruba Türkçe form uygulanmıştır. İngilizce form ve Türkçe form puanları arasındaki korelasyon katsayıları Tablo 1'de, madde korelasyonları Tablo 2'de ve bağımlı grup t-testi sonuçları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 1: Orijinal Form ile Türkçe Form Arasındaki İlişkiye Yönelik Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analiz Sonuçları

Uygulama	N	\bar{X}	Ss	r
Orijinal Form	44	103,93	37,18	.84**
Türkçe Form	44	113,18	38,80	

P** < 0.01

Tablo 1 incelendiğinde orijinal form puanları ile Türkçe form puanları arasındaki korelasyon katsayısı $r=.84$ ($p<0.01$) olarak saptanmıştır. Ayrıca alt boyutlara göre orijinal ve Türkçe form puanları arasındaki korelasyona bakıldığında; ailede sosyal ve duygusal sağlık süreçleri alt boyutunda, aile için sağlıklı yaşam tarzı boyutunda ve aile sağlığı kaynakları alt boyutunda $r=.80$, aile dışında sosyal destekler alt boyutunda ise korelasyon katsayısı $r=.75$ olarak bulunmuştur. Elde edilen bulgular ışığında orijinal form ile Türkçe formun eşdeğer olduğu ifade edilebilir.

Tablo 2: Orijinal Form İle Türkçe Form Arasındaki Madde Korelasyon Katsayıları

	N	r	p		N	r	p
Tr 01 & İng 01	44	0.72	0	Tr 17 & İng 17	44	0.65	0
Tr 02 & İng 02	44	0.73	0	Tr 18 & İng 18	44	0.57	0
Tr 03 & İng 03	44	0.52	0	Tr 19 & İng 19	44	0.67	0
Tr 04 & İng 04	44	0.53	0	Tr 20 & İng 20	44	0.7	0
Tr 05 & İng 05	44	0.73	0	Tr 21 & İng 21	44	0.56	0
Tr 06 & İng 06	44	0.71	0	Tr 22 & İng 22	44	0.72	0
Tr 07 & İng 07	44	0.5	0	Tr 23 & İng 23	44	0.38	0
Tr 08 & İng 08	44	0.31	0	Tr24 & İng24	44	0.61	0
Tr 09 & İng 09	44	0.58	0	Tr25 & İng25	44	0.47	0
Tr 10 & İng 10	44	0.6	0	Tr26 & İng26	44	0.55	0
Tr 11 & İng 11	44	0.44	0	Tr27 & İng27	44	0.78	0
Tr12 & İng 12	44	0.53	0	Tr28 & İng28	44	0.68	0
Tr 13 & İng 13	44	0.5	0	Tr29 & İng29	44	0.76	0
Tr 14 & İng 14	44	0.5	0	Tr30 & İng30	44	0.68	0
Tr 15 & İng 15	44	0.66	0	Tr31 & İng31	44	0.56	0
Tr 16 & İng 16	44	0.76	0	Tr32 & İng32	44	0.63	0

P** < 0.01

Tablo 2 incelendiğinde orijinal form ve Türkçe formun maddeler arası korelasyon katsayısının istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir ($p<.01$).

Tablo 3: Dilsel Eşgeçerlik İçin Bağımlı Grup T-Testi Sonuçları

		\bar{X}	Ss	t	p
1	ing1	3,36	1,448	-1,928	,061
	tr1	3,68	1,506		
2	ing2	3,25	1,400	-1,912	,063
	tr2	3,55	1,422		
3	ing3	3,27	1,208	-1,378	,175
	tr3	3,52	1,267		
4	ing4	3,36	1,296	-1,316	,195
	tr4	3,61	1,316		
5	ing5	3,55	1,229	-1,806	,078
	tr5	3,80	1,286		
6	ing6	3,36	1,382	-1,269	,211
	tr6	3,57	1,453		
7	ing7	3,36	1,313	-1,040	,304
	tr7	3,57	1,301		
8	ing8	3,20	1,286	-1,194	,239
	tr8	3,48	1,303		
9	ing9	3,43	1,169	-1,375	,176
	tr9	3,66	1,238		
10	ing10	3,23	1,379	-1,184	,243
	tr10	3,45	1,486		
11	ing11	3,43	1,283	-1,409	,166
	tr11	3,73	1,353		
12	ing12	3,18	1,206	-,984	,330
	tr12	3,36	1,313		
13	ing13	3,27	1,264	-1,725	,092
	tr13	3,61	1,368		
14	ing14	3,16	1,397	-1,816	,079
	tr14	3,57	1,283		
15	ing15	3,34	1,275	-1,451	,170
	tr15	3,68	1,325		
16	ing16	3,23	1,097	-1,535	,132

	tr16	3,41	1,168		
17	ing17	3,02	1,131	-1,639	,114
	tr17	3,32	1,177		
18	ing18	3,25	1,184	-1,349	,184
	tr18	3,48	1,248		
19	ing19	3,27	1,387	-1,730	,091
	tr19	3,57	1,437		
20	ing20	3,32	1,459	-1,604	,116
	tr20	3,59	1,484		
21	ing21	3,07	1,301	-1,431	,160
	tr21	3,34	1,413		
22	ing22	3,25	1,512	-1,857	,070
	tr22	3,57	1,546		
23	ing23	3,23	1,492	-1,098	,278
	tr23	3,50	1,486		
24	ing24	3,11	1,573	-1,619	,113
	tr24	3,45	1,606		
25	ing25	3,07	1,388	-1,145	,259
	tr25	3,32	1,443		
26	ing26	3,16	1,311	-1,938	,064
	tr26	3,57	1,404		
27	ing27	3,45	1,486	-2,291	,027
	tr27	3,80	1,503		
28	ing28	3,11	1,385	-1,891	,065
	tr28	3,43	1,421		
29	ing29	3,05	1,584	-1,928	,061
	tr29	3,36	1,630		
30	ing30	3,18	1,451	-1,949	,058
	tr30	3,52	1,486		
31	ing31	3,14	1,357	-1,749	,087
	tr31	3,48	1,422		
32	ing32	3,25	1,542	-1,948	,058
	tr32	3,64	1,557		

Tablo 3 incelendiğinde Sağlıklı Aile Ölçeği'nin orijinal formu ve Türkçe formu arasında bir farklılık olmadığı bağımlı grup t-testi analiz sonucuna göre görülmektedir ($p < .05$). Ayrıca bağımlı grup t-testi sonuçlarına bakıldığında problemleri bir maddenin de bulunmadığı görülmektedir. Buradan hareketle orijinal form ve Türkçe formlarının maddeler bazında dilsel geçerlik anlamında eşdeğer olduğu söylenebilir. Dil geçerliği için yapılan bütün analizler değerlendirildiğinde orijinal form ve Türkçe formun eşdeğer olduğu ifade edilebilir.

3.2. Yapı Geçerliği

Modelin doğrulayıcı faktör analizlerinin uyum indeksleri incelendiğinde ölçeğin dört boyutlu modelinin kabul edilebilir düzeyde uyum verdiği görülmüştür ($\chi^2=224.94, df=62, p < 0.001$; TLI=.97; CFI=.96; RMSEA=.04, SRMR=.04). Ölçeğe ilişkin uyum indeksleri Tablo 4'te verilmiştir. Model parametrelerinin incelenmesi, tüm faktör yüklerinin yüksek ve istatistiksel olarak anlamlı olduğunu, 0.48 ile 0.91 arasında değiştiğini göstermiştir. Faktör yüklerine ilişkin bilgiler Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 4: Sağlıklı Aile Ölçeği Uzun Formun Uyum İyiliği İndekslerine İlişkin Değerleri

Model	χ^2	df	TLI	RMSEA	SRMR	CFI
4 Faktörlü Model	224.94	62	0.97	0.04	0.04	0.96

Tablo 5: Sağlıklı Aile Ölçeği Uzun Formunun Faktör Yüklerine İlişkin Bilgiler

	Ailede Sosyal ve Duygusal Sağlık Süreçleri	Aile için Sağlıklı Yaşam Tarzı	Aile Sağlığı Kaynakları	Aile Dışında Sosyal Destekler
1. Birbirimize nadiren sevgi gösteririz.	0.59	-0.11	0.11	-0.12
2. Aramızda bir birliktelik duygusu var.	0.62	0.11	0.07	0.21
3. Birbirimize değer veririz.	0.68	0.1	0.08	0.13
4. Birbirimizi destekleriz.	0.82	0.13	0.13	0.02
5. Birlikte nadiren zaman geçiririz.	0.81	-0.21	0.19	0.14

6. Birbirimiz için yaptıklarımız bizi ailemizin bir parçası olarak hissettirir.	0.62	0.11	0.12	0.12
7. Birlikte eğleniriz.	0.64	0.06	0.01	0.08
8. Sorunları tartışırız ve çözümler bize iyi hissettirir.	0.67	0.04	0.21	0.12
9. Aile üyelerim benimle ilgilenir.	0.58	0.03	0.17	0.23
10. Genel olarak ailemle olan ilişkimden memnunum.	0.64	0.02	0.09	0.26
11. Aile ilişkilerimde kendimi güvende hissediyorum.	0.72	0.22	0.16	0.18
12. Günlük hayatımızda fiziksel olarak aktif olmaya dikkat ederiz.	0.12	0.82	-0.11	0.12
13. Evimizde genellikle taze meyve ve sebze bulunur.	0.18	0.73	0.11	0.07
14. Birbirimize sağlıksız alışkanlıklardan kaçınmak için yardım ederiz.	-0.01	0.74	0.14	0.27
15. Tıbbi tavsiyelere uymaya özen gösteririz.	0.03	0.76	0.11	0.21
16. Gerektiğinde birbirimize sağlık hizmeti aramasında yardımcı oluruz (Doktor randevusu oluşturmak gibi.).	0.17	0.88	0.023	0.11
17. Birbirimize sağlıklı değişiklikler yapma konusunda yardımcı oluruz.	0.16	0.56	0.12	-0.11
18. Zor zamanlarda bile umutluyuz.	0.73	0.21	0.11	0.03
19. Bize huzur veren inançlarımız vardır.	0.66	0.18	0.05	0.06

20. Eğer başkalarından yardıma ihtiyacımız olsaydı bu yardımı alabilmek için ulaşım bulmakta çok zorlanırdık.	0.11	0.01	0.72	0.11
21. Eğer dışarıdan yardıma ihtiyacımız olsaydı hangi yardımların mevcut olduğunu bilemezdik.	0.02	0.01	0.91	0.13
22. Maddi yetersizlikler dışarıdan yardım almanın önünde bir engel oluşturabilir.	0.21	-0.01	0.74	0.11
23. Doktorlara ya da diğer sağlık çalışanlarına güvenmeyiz.	0.11	0.05	0.72	0.13
24. Sağlık sigortamızın yetersiz olması, tıbbi yardım istememizi engelleyecektir (örneğin, sağlık sigortası olmaması veya yetersiz sigorta).	0.09	0.06	0.81	0.07
25. Ailemiz dışında yardım alabileceğimiz insanlar var (tavsiye, çocuk bakımı konusunda yardım, bir yere gitmek, biraz para ya da değerli bir şey ödünç almak gibi).	0.04	0.02	0.13	0.78
26. Okulda veya işte sorun yaşadığımızda ailemizin dışında yardım için başvurabileceğimiz insanlar var.	0.07	0.01	0.11	0.56
27. Eğer maddi yardıma ihtiyacımız olursa ailemiz dışında borç alabileceğimiz insanlar vardır. (meseal 200)	0.13	0.03	0.03	0.84
28. Eğer ihtiyacımız olsaydı, ailemiz dışında bize yaşayacak yer sağlayabilecek insanlar var.	0.12	0.14	0.01	0.82

29. Benim ya da diğer aile üyelerinin ruh sağlığı günlük hayatımızın işleyişine engel oluyor (ev işleri, iş, okul veya eğlence gibi).	0.01	0.012	0.66	-0.11
30. Ailemin yaşadığı problemler ben isteyken dikkatimi dağıtıyor.	0.05	0.11	0.57	
31. Ailemin faturaları ödedikten sonra ay sonunda yeterli parası kalmadı.	-0.02	-0.12	0.64	
32. Ailem yeterince yaşam alanına ve konforuna sahip değildi.	-0.01	0.11	0.48	

Modelin doğrulayıcı faktör analizlerinin uyum indeksleri incelendiğinde ölçeğin tek boyutlu modelinin kabul edilebilir düzeyde uyum verdiği görülmüştür ($\chi^2=64.16, df=28, p<.001$; TLI=.94; CFI=.94; RMSEA=.051, SRMR=.047). Ölçeğe ilişkin uyum indeksleri Tablo 6'da verilmiştir. Model parametrelerinin incelenmesi, tüm faktör yüklerinin yüksek ve istatistiksel olarak anlamlı olduğunu, 0.54 ile 0.73 arasında değiştiğini göstermiştir. Faktör yüklerine ilişkin bilgiler Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 6: Sağlıklı Aile Ölçeği Kısa Formun Uyum İyiliği İndekslerine İlişkin Değerleri

Model	χ^2	<i>df</i>	TLI	RMSEA	SRMR	CFI
Tek faktörlü model	64.16	28	0.94	0.051	0.047	0.94

Tablo 7: Sağlıklı Aile Ölçeği Kısa Form Maddelerine Ait Faktör Yükleri

Maddeler	Faktör yükleri	
1	Birbirimizi destekleriz.	.64
2	Aile ilişkilerimde kendimi güvende hissediyorum.	.54
3	Gerektiğinde birbirimize sağlık hizmeti aramasında yardımcı oluruz (Doktor randevusu oluşturmak gibi).	.66

4	Birbirimize sağlıklı değişiklikler yapma konusunda yardımcı oluruz.	.59
5	Zor zamanlarda bile umutluyuz.	.63
6	Doktorlara ya da diğer sağlık çalışanlarına güvenmeyiz.	.68
7	Okulda veya işte sorun yaşadığımızda ailemizin dışında yardım için başvurabileceğimiz insanlar var.	.62
8	Eğer maddi yardıma ihtiyacımız olursa ailemiz dışında borç alabileceğimiz insanlar vardır. (mesela 200 TL)	.56
9	Ailemin faturaları ödedikten sonra ay sonunda yeterli parası kalmadı.	.61
10	Ailem yeterince yaşam alanına ve konforuna sahip değildi.	.73

3.3. Ölçüt Bağlantı Geçerlik

Sağlıklı Aile Ölçeği'nin uzun ve kısa formunun ölçüt bağlantı geçerliliği için Beck Depresyon Envanteri ve Yaşam Doyumu Ölçeği ile arasındaki ilişkilere bakılmıştır. Ölçekler ve alt boyutlar arasındaki korelasyon katsayılarını ve betimsel istatistiklerini gösteren bulgular Tablo 8 ve 9'da yer almaktadır.

Tablo 8: Sağlıklı Aile Uzun Formu İle Depresyon Ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkilere Yönelik Korelasyon Katsayıları

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7
1. Sağlıklı Aile	1	-,41**	,52**	,59**	,67**	,84**	,79**
2. Depresyon		1	-,25**	-,28**	-,42**	-,36**	-,35**
3. Yaşam Doyumu			1	,56**	,51**	,57**	,42**
4. Ailede Sosyal ve Duygusal Sağlık Süreçleri				1	,62**	,71**	,57**
5. Aile için Sağlıklı Yaşam Tarzı					1	,55**	,82**

6. Aile Sağlığı Kaynakları						1	,72**
7. Aile Dışında Sosyal Destekler							1
Ortalama (\bar{X})	132,47	23,99	19,44	48,30	21,46	36,33	16,41
Standart Sapma	18,66	7,5	7,06	7,88	7,2	7,28	6,43
P**<0.01							

Tablo 8'de görüldüğü üzere Sağlıklı Aile Ölçeği'nin toplam puanı ile Beck Depresyon Envanteri'nin toplam puanı arasında (-.41) negatif ilişki bulunmuştur. Ayrıca Yaşam Doyumu Ölçeği toplam puanı arasında (.52) pozitif ilişki olduğu görülmektedir. Buna ek olarak tablo incelendiğinde Sağlıklı Aile Ölçeği'nin alt boyutları olan Ailede Sosyal ve Duygusal Sağlık Süreçleri, Aile için Sağlıklı Yaşam Tarzı, Aile Sağlığı Kaynakları ve Aile Dışında Sosyal Destekler olmak üzere 4 alt boyutunda depresyon düzeyi ile negatif, yaşam doyumu ile pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmektedir. Elde edilen değerler Sağlıklı Aile Ölçeği'nin geçerliliğine kanıt olarak değerlendirilebilir.

Tablo 9: Sağlıklı Aile Kısa Formu ile Depresyon ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkilere Yönelik Korelasyon Katsayıları

Değişkenler	1	2	3
1. Sağlıklı Aile KF	1	-.42**	.35**
2. Depresyon		1	-.38**
3. Yaşam Doyumu			1
Ortalama (\bar{X})	8,41	11,61	15,42
Standart Sapma	5,20	7,21	4,3
P **< 0.0			

Tablo 9'de görüldüğü üzere Sağlıklı Aile Ölçeği kısa form toplam puanı ile Beck Depresyon Envanteri'nin toplam puanı arasında (-.42) negatif ilişki bulunmuştur. Ayrıca Yaşam Doyumu Ölçeği toplam puanı arasında (.35) pozitif ilişki olduğu görülmektedir.

3.4. Güvenirlilik Çalışması

Sağlıklı Aile Ölçeği'nin uzun formunun tümü için Cronbach alpha iç tutarlılık güvenirlilik katsayısı .81, ailede sosyal ve duygusal sağlık süreçleri alt boyutu için .87, aile için sağlıklı yaşam tarzı alt boyutu için .91, aile sağlığı kaynakları için .84 ve aile dışında sosyal destekler alt boyutu için .83 olarak saptanmıştır. Sağlıklı aile ölçeği kısa form için ise Cronbachalpha iç tutarlılık güvenirlilik katsayısı .74 olarak saptanmıştır.

SONUÇ

Bu çalışma Crandall ve arkadaşları (2020) tarafından geliştirilen Sağlıklı Aile Ölçeği'ni Türkçeye uyarlamak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular Sağlıklı Aile Ölçeği'nin uzun ve kısa formunun Türkiye nüfusu arasında geçerli ve güvenilir bir araç olduğunu doğrulamaktadır.

Sağlıklı Aile Ölçeği için yapılan geçerlik bulguları ölçeğin geçerli bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir. Yapılan doğrulayıcı faktör analizi orijinal formunda yer alan 4 alt boyutunun doğrulandığı görülmektedir. Yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen korelasyon değerleri .48 ile .91 arasında değişkenlik göstermektedir. Benzer şekilde ölçeğin kısa formunun da faktör yükleri .54 ile .73 arasında değişkenlik göstermektedir. Alan yazın incelendiğinde faktör yüklerinin .30 ve üzerinde değer alan maddelerin temsil gücünün yeterli olduğu belirtilmektedir (Büyüköztürk, 2018). Bu çalışmada elde edilen değerlerin hepsi bu rakamın üzerindedir. Bu sebeple herhangi bir madde ölçeğin orijinal versiyonunun Türkçeye uyarlanması sonucunda çıkarılmamıştır. Elde edilen sonuçlar Sağlıklı Aile Ölçeğinin geçerli bir ölçme aracı olduğuna kanıt olarak gösterilebilir.

Sağlıklı Aile Ölçeği'nin uzun ve kısa formunun tutarlılık değerlendirmesi Cronbach Alpha ile belirlenmiştir. Uzun formu için Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı ölçeğin tümü için .90 olarak bulunmuştur. Alt boyutlar için ise ailede sosyal ve duygusal sağlık süreçleri için .84, sağlıklı aile kaynakları için .91, aile dışında sosyal destekler için .90 aile için sağlıklı yaşam tarzı için .93 bulunmuştur. Diğer yandan Sağlıklı Aile Ölçeği kısa form için ise Cronbach alpha katsayısı .74 olarak hesaplanmıştır. Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı kabul edilebilir değer olarak Özgüven (1994) tarafından .70 ve üzeri bir değer olması gerektiği ifade edilmektedir. Elde edilen bulgulara göre ölçeğin tüm puanı ve alt boyutlarının yeterli derecede güvenilir olduğu belirtilebilir.

Kriter geçerliliği kapsamında yapılan çalışmada, Sağlıklı Aile Ölçeği'nin kısa ve uzun formu ile Beck Depresyon Envanteri ve Yaşam Doyumunu ölçekleri arasında anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Yapılan araştırmalar sağlıklı aile ilişkilerine sahip olan bireylerin yaşam doyumlarının yüksek olduğunu göstermektedir (Fastame, 2021). Bu çalışmada elde ettiğimiz Sağlıklı Aile Ölçeği'nin uzun ve kısa formu ile yaşam doyumunu arasındaki pozitif ilişki de daha önceki bulguları destekler niteliktedir. Bu bağlamda sosyal ve duygusal süreçleri ile sağlıklı bir aile ortamının yaşam doyumuna katkıda bulunabilecek değişkenlerden biri olduğu ifade edilebilir. Benzer şekilde elde ettiğimiz sağlıklı aile ölçeğinin uzun ve kısa formu ile depresyon arasındaki negatif ilişki alan yazındaki daha önceki bulguları destekler niteliktedir. Nitekim yapılan

çalışmalar pozitif ebeveynlik, sağlıklı aile işleyişi ve sağlıklı çevrenin depresyon ile negatif ilişkili olduğunu belirtmektedir (Washington ve diğ., 2017). Bu bulgular sağlıklı aile ilişkilerinin depresyona karşı bir kalkan oluşturulabileceğini düşündürmektedir.

Yapılan çalışmanın ülkemizdeki psikolojik danışmanlık alanındaki özellikle sağlıklı aile durumu ile ilgili akademik ve uygulama alanındaki çalışmalara destek sağlaması düşünülmektedir. Dünya üzerinde özellikle 21. yüzyılda sağlıklı aile alanında birçok bilimsel araştırmalar yapılmaktadır. Sağlıklı ailenin psikoterapideki rolü son zamanlarda önemli derecede ilgi görmektedir. Artan ilgiyle sağlıklı ailenin psikolojik danışmanlık sürecinde önceden tespit edilmesi için kullanılmasının bazı danışanlar için faydalı olduğu görülmektedir (Post ve Wade, 2009). Ayrıca Sağlıklı Aile Ölçeği ülkemizde aile danışma merkezleri, hastane ve sağlık ocakları, sosyal hizmet kurumları, lise ve üniversite düzeyindeki eğitim kurumları vb. birçok kurum ve kuruluşlarda kullanılması fayda sağlayacaktır. Sağlıklı Aile Ölçeği ile beraber kişi veya kişilerin ön görüşme sonucu aile yapısının durumu hakkında uygulayıcıya bilgi verecektir.

Sağlıklı Aile Ölçeği'nin psikometrik özelliklerine ilişkin önemli bulgular olmakla birlikte, bu çalışmanın bulguları yorumlarken dikkate alınması gereken bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. İlk olarak, öz bildirim ölçümleriyle bir anket yürütmek, sosyal olarak arzu edilen cevaplar nedeniyle potansiyel önyargıyı beraberinde getirebilir. Gelecekteki çalışmalar, daha derinlemesine bir analize olanak sağlayacak diğer metodolojileri kullanmayı amaçlayabilir. İkincisi, bu çalışmada veri toplamak için kullanılan çevrimiçi anket yöntemi sadece internet erişimi olan ailelerin araştırmaya katılabilesine olanak tanımıştır. Dolayısıyla internet erişimi olmayan bireylerin araştırmaya katılması mümkün olmamıştır. Tüm bu sınırlılıklara rağmen Sağlıklı Aile Ölçeği'nin Türkçe formunun yapılacak olan bilimsel çalışmalarda bireylerin sağlıklı aile düzeylerini belirlemede geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir. İleride yapılacak olan çalışmalarda Sağlıklı Aile Ölçeği'nin mutluluk, umut, iyi oluş, yaşam doyumu, öz-anlayış, depresyon, kaygı ilişkileri üzerinde durulabilir.

KAYNAKÇA

- Acuna, M. A., Kataoka, S. (2017). "Family Communication Styles and Resilience Among Adolescents", *Social Work*, 62:261–269.
- Beck, A. T. (1961). "An Inventory For Measuring Depression", *Arch Gen Psychiatry*, 4(6), 561-571.
- Becvar, J. R. and Becvar, S. D. (1982). "Systems Theory and Family Therapy", *Washington DC: University Press of America*.
- Bronfenbrenner U, Morris P. A. (2006). "The Bioecological Model Of Human Development", In: Lerner RM, Damon W, (Eds.), *Handbook Of Child Psychology: Theoretical Models of Human Development* (pp.793-828)..Hoboken, NJ: Wiley.
- Bulut, I., (1990). "Aile Değerlendirme Ölçeği El Kitabı", Ankara: Özgüzel Matbaası.
- Chew J., Carpenter J., Haase A. M. (2018). "Young People's Experiences Of Living With Epilepsy: The Significance Of Family Resilience", *Social Workin Health Care*, 57(5), 332–54.
- Crandall, A., Weiss-Laxer, N. S., Broadbent, E., Holmes, E., Magnusson, B. M., Okano, L., Berge, J., Barnes, M. D., Hanson, C. L., Jones, B., & Novilla, L. B. (2020). "The Family Health Scale: Reliability And Validity Of A Short- And Long-Form", *Frontiers in Public Health*, 8, 1-13.
- Dağlı, A. ve Baysal, N. (2016). "Yaşam Doyumu Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(59), 1250-126.
- Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J. and Griffin, S. (1985). "The satisfaction With Life Scale", *Journal of Personality Assessment*, 49 (1), 71-75.
- Doğan İ. (2007). "Vatandaşlık, Demokrasi Ve İnsan Hakları", Ankara: Pegem Yayıncılık, 6. Baskı.
- Epstein, N. B., Baldwin, L. M., & Bishop, D. S. (1983). "The McMaster Family Assessment Device", *Journal of Marital and Family Therapy*, 9(2), 171-180.
- Ersanlı, K. (2014). Aile içi ilişkilerin dayandığı psikolojik temeller. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 5 (1) , 51-54.
- Fastame, M. C. (2021). "Life Satisfaction In Lateadulthood: The contribution of Family Relationships, Health Self-Perception And Physicalactivity", *Aging Clinical and Experimental Research*, 33, 1693-1698.
- Genez Muluk, E. (2004). "Alt Ve Üst Sosyoekonomik Düzeydeki Ailelerin Aile Yapıları Ve Anne Çocuk İlişkisinin İncelenmesi", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Anabilim Dalı*.
- Gladding S. T. (2012). "Aile Terapisi: Tarihi, Kuram Ve Uygulamaları", Keklik İ, Yıldırım İ, (Eds.). Ankara: *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yayınları*.
- Hallaç, S. ve Öz, F. (2014). "Aile Kavramına Kuramsal Bir Bakış", *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 6(2) , 142-153.

- Hisli, N. (1989). "Beck Depresyon Envanterinin Üniversite Öğrencileri İçin Geçerliliği, Güvenirliği", *Psikoloji Dergisi*, 7,3-13.
- Manczak, E. M., Skerrett, K. A., Gabriel, L. B., Ryan, K. A., and Langenecker, S. A. (2018). "Family Support: A Possible Buffer Against Disruptive Events For Individuals With And Without Remitted Depression". *Journal of Family Psychology*, 32(7),926–935.
- Maruyama, G. M. (1998). "Basics of Structural Equation Modeling", (First Edition). CA: Sage Publications.
- Özgülven, E. (1994). "Psikolojik Testler". *Ankara: Yeni Doğu Matbaası*.
- Ryan, C. S., McCall, R. B., Robinson, D. R., Groark, C. A., Mulvey, R., & Plemons, B. W. (2002). "Benefits Of The Comprehensive Child Development Program As A Function Of AFDC Receiptand", *Child Development*, 73(1), 315–328.
- Seçer, İ.(2015). "Psikolojik Test Geliştirme Ve Uyarlama Süreci" (1.Baskı).Ankara: Anı Yayıncılık.
- Séguin, L., Xu, Q., Potvin, L., Zunzunegui, M. V., and Frohlich, K. L. (2003). "Effects Of Lowincome On Infant Health", *CAMJ*, 168 (12), 1533–1538.
- Sönmez, V. (1990). "Sevgi Eğitimi", Ankara: Adım Yayınları.
- Tabachnick, B. G. and Fidel, L. S. (2001). "Using Multivariate Statistics" (4th Edition). MA: Allynand Bacon.
- Washington, T., Rose, T., Coard, S. I., Patton, D. U., Young, S., Giles, S., and Nolen M. (2017). "Family-Level Factors, Depression, And Anxiety Among African American Children: A Systematic Review", *Child and Youth Care Forum*, 46, 137-156.
- Woods S.B., Priest J. B., Kuhn V., Signs T. (2019). "Close Relationships As A Contributorto Chronic Pain Pathogenesis: Predicting Painetiology And Persistence", *Social Science and Medicine*, 237, 112452. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2019.112452>.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). "Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri", Ankara: Seçkin.
- Yörükoğlu, A. (1983). "Çocuk Ruh Sağlığı", Ankara: İş Bankası Kültür Yayınları.

1974-2017 ARASI KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NİN SİYASİ HAYATI¹

THE POLITICAL LIFE OF THE TURKISH REPUBLIC OF NORTH CYPRUS BETWEEN 1974-2017

Arş. Gör. Serhat KAYA
Akdeniz Üniversitesi
İİBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
serhatkaya1985@gmail.com
ORCID: 0000-0002-3832-8234

Gönderim 9 Eylül 2021 – Kabul 6 Aralık 2021
Received 9 September 2021 - Accepted 6 December 2021

Öz: Toplumun siyasi bakış açıları, idari mekanizmaların çizdiği ölçüde etkin olabilmekte ve Siyasi iradelerin karşılık bulabilme, uygulanabilme ve sürdürülebilirliklerinin şekli sınırlılıklarını idari yapı ve süreçler belirlemektedir. Devletin şekli, seçimler, siyasi örgütlenmeler ve bunların arasındaki ilişkiler siyasi iradeye ve yönetsel alana doğrudan etki eden ana unsurlardır. Bu nedenle bu makalede; yürütülmüş olan politikaların kapasite ve ölçüsünü belirleyen idari yapıya değinilmiş, Kıbrıs Türk Federe Devleti (KTFD) ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) kuruluşu ile birlikte 1976'dan günümüze kadar yapılmış genel seçimler ve meclise girmeye hak kazanan, yani % 5'lik seçim barajını geçen partilerin, oy oranları tek tek belirtilmiştir. Ayrıca 1976'dan itibaren yapılmış olan Devlet Başkanlığı seçimleri de tek tek ele alınmıştır. Seçim sonuçlarıyla paralel olarak Kıbrıs Türk siyasal yaşamı da tarihsel olarak ele alınmış ve bunun ışığında seçim sonuçlarının etkileyen iç siyasetin ülkeye ve Kıbrıs sorununa tesiri irdelenerek bir çalışma yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Kıbrıs sorunu, KKTC seçimleri, Kıbrıs Türk siyasal yaşamı

Abstract: The political perspectives of the society can be effective to the extent that the administrative mechanisms draw, and the administrative structure and processes determine the limitations of the way political wills can be reciprocated, implemented and maintained. The form of the state, elections, political organizations and the relations between them are the main factors that directly affect the political will and administrative area. Therefore, in this study; The administrative structure that determines the capacity and extent of the policies to be carried out has been mentioned, With the establishment of the Turkish Federated State of Cyprus (TFSC) and the Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC), the general elections held since 1976 and the vote rates of the parties that were entitled to enter the parliament, that is, passed the 5% electoral threshold, were stated. In addition, the Presidential elections, which have been held since 1976, are also discussed one by one. In parallel with the election results, Turkish Cypriot Politics has also been dealt with historically and in the light of this, the course of the election results and therefore the effect of the Turkish Cypriot Political Life on the Cyprus Issue has been examined, and this study has been put forward.

Keywords: Turkish Republic of Northern Cyprus, Cyprus issue, TRNC elections, Turkish Cypriot political life

¹ Bu çalışma yazarın yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

GİRİŞ

Yarı Başkanlık Sistemi ile yönetilen KKTC'de yürütme çift başlı olup; yürütmenin bir kanadı Cumhurbaşkanı iken diğer kanadı Başbakan ve Bakanlar Kurulundan oluşmaktadır. KKTC Devleti adına Kıbrıs Müzakerelerini yürüten Cumhurbaşkanı da bu bağlamda önemli bir yer teşkil etmektedir. Yürütmenin bir diğer kanadı olan Başbakan ve Bakanlar Kurulunun kaynağı ise yasama; yani Cumhuriyet Meclisi'dir. Bu sebepten dolayı KKTC'nin idari yapısı anlatılırken, idari yapının yasama ve yürütme erkleri üzerinde durulacak ve tarihsel süreçte meydana gelen iç gelişmeler ele alınacaktır.

Kıbrıs Sorununun uluslararası aktörleri dışında, bu sorunda en büyük söz hakkına sahip olan taraflar; Kıbrıslı Türk ve Rum halklarıdır. Kıbrıs Türkü'nün bu iradesini yansıtması ise bütün temsili demokrasilerde olduğu gibi Genel Seçimler ve Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ortaya çıkmaktadır. Bu seçimlerde partilerin aldıkları oy oranları KKTC halkının Kıbrıs Sorununa yönelik yürütülen politikalara bakış açısını da ortaya koymaktadır. Çünkü halkın önceliği; ekonomik, sosyal, siyasi konular ile beraber, eğitim ve sağlık alanlarında yaşanan bütün sorunların temel kaynağı olan 'Kıbrıs Sorununun' çözüme kavuşması ve buna müteakip birçok sorunun çözüleceği düşüncesidir.

Bu çalışmada; yapılan seçimlerde partilerin artan veya azalan oy oranlarına bakılırken, buna sebep olan siyasi gelişmelere de değinilecektir. Böylelikle KKTC'nin siyasi hayatına bir bakış atarak, ülke içinde bunu belirleyen siyasi yönelimler ve bunun nedenleri irdelenecektir.

1. KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NİN KURULUŞU

1983 yılında Rum toplumunda seçimler yapılmış ve o dönem başta olan AKEL partisi üyesi olan Kiprianu seçimleri kazanmış ve seçimden sonra Yunanistan'ın ilk sosyalist Başbakanı Andreas Papandreu ile görüşmelere başlamıştır. Görüşmeler sonunda beraber yaptıkları açıklamada: 'Kıbrıs karar verir, Yunanistan destekler.' prensibini uygulayacaklarını bildirmişlerdir (Necatigil, 1985: 61).

Kiprianu ve Papandreu Doğu Bloğu ve Bağlantısızlar ile yakın ilişki içerisinde olmuştur. BM Genel Kurulu'nun 16 Mayıs 1983 tarihinde aldığı kararın onaylanması da bu ülkelerin Rumlara verdiği destek ile gerçekleşmiştir (Tezel, 2008: 44). BM Genel Kurulu'nun aldığı 37/253 sayılı karara göre; BM tarafından 1 Kasım 1974 tarihinde alınan 3212 sayılı kararın derhal yerine getirilmesi gerektiği vurgusu yapılmış ve adadaki işgal güçlerinin derhal adayı terk etmesi bildirilmiştir. Ayrıca, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin, adanın tek temsilcisi olduğu vurgusu yapılmıştır. (Doğan, 2002: 92).

BM Genel Kurulunun Türk tarafının aleyhinde aldığı bu karar sonrasında (BM'nin kararları Denktaş'ın iki devletli federasyon tezine ters düşmekteydi), 17 Haziran 1983 tarihinde KTFD Meclisi Kıbrıs Türkü'nün self determinasyon hakkı olduğunu belirten bir karar yayınlamıştır. Meclis, 15 Kasım 1983 günü, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni ilan etmiş ve bu ilanı bütün dünyaya açıklamıştır (Canbolat, 2002: 169). KKTC'nin ilanı ile iki toplumlu-tek devletli yapıdan, iki toplumlu-iki ayrı devlet yapısına geçilerek Federasyon tezinden vazgeçilmiştir.

Kurucu Meclis tarafından hazırlanan Anayasa, 5 Mayıs 1985 tarihinde halk oylamasına sunulmuş ve %70 oranında evet oyuyla kabul edilmiştir (İsmail, 1998: 178).

KKTC'nin ilanından sonra BM Güvenlik Konseyi 541 sayılı bir karara imza atmış ve bu karara göre (Hasgüler, 2007: 398-399):

- KKTC'nin ilanı, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşu olan 1960 Antlaşmaları ve Garanti Antlaşması ile uyuşmamaktadır.
- Genel Sekreterin üstlendiği çalışmalara ve Adadaki Barış Gücüne destek olunmalıdır.
- KKTC'yi kurma girişimi kabul edilemez. Yasal olarak geçersiz olan bu girişim iptal edilmelidir.
- Bütün devletler Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığına ve toprak bütünlüğüne saygı duymalıdır.
- Hiçbir devlet, Kıbrıs Cumhuriyeti dışında başka bir Kıbrıs Devletini tanımamalıdır.

Denktaş, BM'nin aldığı bu karara tepki göstermiş ve BM Güvenlik Konseyi'nin, Çin Devletini otuz, Doğu Almanya'yı ise yirmi beş yıl tanımadığını; fakat bugün her iki ülkenin de BM üyesi olduğunu hatırlatmış ve KKTC'nin ilanı kararından vazgeçmeyeceklerini bildirmiştir (Fırat, 2015: 108)

Dünya kamuoyunda KTFD'nin varlığının kabulü, KKTC'ye göre daha makuldü. KKTC kurulduğunda Türkiye'de askeri bir yönetim vardı. Türkiye'nin içinde bulunduğu bu antidemokratik durum KKTC'nin de prestijini sarsan bir etki yaratmıştı (Erol, 2015: 304). Kurulan yeni Türk Devletini, Türkiye dışında tanıyan başka ülke yoktu, hatta hem sosyal hem ekonomik hem siyasi alanda birçok ülke KKTC'ye ambargo uygulamaya yoluna başvurmuştu.

1.1. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin İdari Yapısı

15 Kasım 1983'te kurulan KKTC, cumhuriyet ile yönetilmekte ve ülkede yarı başkanlık sistemi bulunmaktadır. Başkenti Lefkoşa olan KKTC'de Cumhurbaşkanı, devlet başkanı olarak görev yaparken; başbakan da hükümeti temsil etmektedir.

KKTC'nin 1985 Anayasa metninin giriş kısmında yer alan ifadelerle göre:

“Kıbrıs Türk Halkı, Egemenliğin kayıtsız şartsız sahibi olarak; 15 Kasım 1983 tarihinde, büyük bir coşku ve oybirliği ile kabul edilen Bağımsızlık Bildirisini yaşama geçirmek; Kendi yurdunda tam bir güven ve insanca bir düzen içinde varlığını sürdürmek; İnsan hak ve özgürlüklerini, hukukun üstünlüğünü, kişilerin ve toplumun huzur ve refahını korumayı içeren çok partili, demokratik, laik ve sosyal hukuk devletini gerçekleştirmek ve Atatürk ilkelerine bağlı kalmak ve özellikle O'nun "Yurtta barış, dünyada barış" ilkesini yaygınlaştırmak amaçları ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Kurucu Meclisinin yaptığı bu Anayasayı, 15 Kasım 1983 tarihinde kurulan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Anayasası olarak kabul ve ilân eder; asıl güvencenin yurttaşların gönül ve iradelerinde yer aldığı inancı ile özgürlüğe, adalete ve erdeme tutkun evlatlarının uyanık bekçiliğine emanet eder” (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasası, 1985).

Bu bağlamda KKTC'deki yönetim yapısı ve Anayasasının; Türkiye Cumhuriyeti'nden etkilenerek oluşturulduğu gözlemlenmektedir.

Anayasa'nın dördünü maddesine göre yasama yetkisi; Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti halkı adına, Cumhuriyet Meclisi'ne aittir (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasası, 1985: 7). Cumhuriyet Meclisi 50 kişiden oluşur ve seçimler beş yılda bir yapılır (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasası, 1985: 27).

KKTC'de yürütme çift başlı olup, bu yetki Başbakan önderliğindeki Bakanlar Kurulu ile halk tarafından seçilmiş olan Cumhurbaşkanı'na aittir. KKTC Anayasasının 99. Maddesine göre Cumhurbaşkanı, beş yıllık süre için, doğrudan halk tarafından seçilir (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasası, 1985). 101. Maddeye göre ise Cumhurbaşkanlığı ile parti başkanlığı aynı kişide birleşemez, kişi Cumhurbaşkanı seçildikten sonra, üyesi olduğu siyasi partinin kararlarına taraf olamaz (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasası, 1985). Cumhurbaşkanı yürütmenin tarafsız ve sorumsuz kanadıdır. Devletin başı olan Cumhurbaşkanı toplumun birliğini ve bütünlüğünü temsil eder (Bu maddeye dayanarak Cumhurbaşkanı, Kıbrıs Sorununa dair yapılan müzakerelerde KKTC devletini temsilen görüşmelere bizzat KKTC halkı ve Devleti adına katılır) (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasası, 1985).

Cumhurbaşkanı, güvenlik ve dış politika konularında en büyük yetkiye sahip olan kişidir ve KKTC'deki mevcut yarı başkanlık sisteminin etkileri dış politikada da kendisini göstermektedir. Halk tarafından seçilen Cumhurbaşkanı, özellikle dış ilişkilerde halkın ve devletin temsilcisi niteliğindedir. Siyaseten sorumsuz olan Cumhurbaşkanının bu gücünün bir diğer kaynağı ise yürütmenin ikinci kanadı konumunda olması dolayısıyla, iktidara hükümetle beraber ortak olmasıdır. Siyaseten meclise karşı sorumlu olan kanat hükümettir. Böylelikle yürütme ve yasama arasında uzlaşma söz konusudur. Sistemin sorunsuz bir şekilde işleyebilmesindeki en önemli kilit nokta; meclisin çoğunluğu ile Cumhurbaşkanı'nın aynı bakış açısına sahip olmasıdır.

Yürütmenin bir diğer kanadı olan bakanlar kurulunun başında başbakan bulunur. Başbakanlık; Bakanlar Kurulunda genel siyasetin yürütülmesini, bakanlıklar arasındaki koordinasyonun sağlanmasını ve yasaların uygulanmasını sağlamak amacı ile kurulmuştur (KKTC Başbakanlık, 2017). Anayasa'nın 107. Maddesine göre Başbakan, Cumhuriyet Meclisi üyeleri arasından Cumhurbaşkanı tarafından atanır (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasası, 1985). Bakanlar ise Başbakan tarafından Meclis içinden seçilir. Bakanlar; kişi milletvekili seçilme şartını taşıyorsa, meclis dışından da seçilebilirler (Burhan, 2002: 82). Anayasanın 108. Maddesine göre: Bakanlar Kurulu, Başbakan tarafından kurulur ve bakanlar, Cumhurbaşkanı tarafından atanırlar (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasası, 1985). Bakanlık sayısı hiçbir zaman 10'u geçemez. Özürlü veya mazeretli olan bakanın yerine başka bir bakan vekâlet edebilir. Herhangi şekilde boşalan bir bakanlığa on gün içinde atama yapılır (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasası, 1985, s. md.108).

2. KTFD'NİN KURULUŞUNDAN GÜNÜMÜZE, KKTC'DEKİ İÇ SİYASAL GELİŞMELER

Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin kuruluşundan itibaren, günümüze kadar bir ara seçim olmak üzere, on bir kez genel seçim ve dokuz kez devlet başkanlığı seçimleri yapılmıştır. KTFD'de yapılmış Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekilliği seçimlerine bakacak olursak:

1976 KTFD Devlet Başkanlığı seçimlerinde dört aday yarışmıştır. Bunlar; Ulusal Birlik Partisi'nden (UBP) Rauf Denктаş, Cumhuriyetçi Türk Partisi'nden (CTP) Ahmet Mithat Berberoğlu ve iki ayrı bağımsız aday olan Mustafa Şevki Lusignan ile Servet Sami Dedeçaydır. 53,831 geçerli oy kullanılan seçimde Denктаş oyların % 76.61'ini alarak KTFD'nin Devlet Başkanı olarak seçilmiştir (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu, 2017).

Tablo 1: K.T.F.D. 1976 Devlet Başkanlığı Seçimleri

Seçime Katılanların Adı Soyadı (1976)	Oy Toplamı	Oy Oranı
Rauf Denктаş (UBP)	41,242	% 76.61
Ahmet Mithat Berberoğlu (CTP)	11,739	% 21.81
Mustafa Şevki Lusignan	427	% 0.79
Servet Sami Dedeçay (Bağımsız)	423	% 0.78
Kayıtlı Seçmen Sayısı: 75,781 Oy Kullanan Seçmen Sayısı: 56,718 Seçime Katılma Oranı: % 74.8 Geçerli Oy Sayısı: 53,831		

20 Haziran 1976 tarihinde yapılan genel seçimlerde ise dört parti ile bazı bağımsız vekiller meclise girebilmek için yarışmıştır. UBP %53,7 ile tek başına iktidar olurken; Toplumcu Kurtuluş Partisi (TKP) % 20.2, CTP % 12,9, Halkçı Parti (HP) ise % 11.7 oranında oy almıştır. Bu sonuçlara göre UBP 30, TKP 6, CTP 2, HP 2 milletvekili çıkarmıştır (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu, 2017).

28 Haziran 1981 tarihinde yapılan Devlet Başkanlığı seçimlerinde beş aday yarışmış ve 70,361 geçerli oy kullanılmıştır. Seçimde yarışan adaylar; UBP'den Rauf Denктаş, TKP'den Ziya Rızkı, CTP'den Özker Özgür, Demokratik Halk Partisinden (DHP) Hüsamettin Tanyar ve bağımsız aday Servet Sami Dedeçay'dır. Seçim sonucunda Denктаş 36.386 oy ile oyların % 51.71'ini alarak Devlet Başkanlığı görevine devam etmiştir. Diğer adayların aldığı oy oranları ise şöyledir; Ziya Rızkı 24.483 oy ile % 30.53, Özker Özgür 8.958 oy ile % 12.73, Hüsamettin Tanyar 3.354 oy ile % 4.77 ve Servet Sami Dedeçay ise 180 oy ile % 0.16 oy oranı elde etmiştir.

Tablo 2: K.T.F.D. 1981 Devlet Başkanlığı Seçimleri

Seçime Katılanların Adı Soyadı (1981)	Oy Toplamı	Oy Oranı
Rauf Denktaş (UBP)	36,386	% 51.71
Ziya Rızki (TKP)	21,483	% 30.53
Özker Özgür (CTP)	8958	% 12.73
Hüsamettin Tanyar (Demokratik Halk Partisinden-DHP)	3354	% 4.77
Servet Sami Dedeçay (Bağımsız)	180	% 0.16
Kayıtlı Seçmen Sayısı: 84,693 Oy Kullanan Seçmen Sayısı: 75,051 Seçime Katılma Oranı: % 88,6 Geçerli Oy Sayısı: 70,361		

Yine 1981 yılında yapılan genel seçimlerde ise hiçbir parti tek başına iktidar olamamıştır. Seçimde yarışan partiler ve aldıkları oy oranları şöyledir; UBP % 42.53, TKP % 28.53, CTP % 15.05, DHP % 8.09, Türk Birliği Partisi (TBP) % 5.51, Ulusal Hedef Partisi (UHP) ve Sosyal Adalet Partisi (SAP) ise % 0.29 oy almıştır. Meclisteki sandalye dağılımı ise; UBP 18, TKP 13, CTP 5, DHP 3, TBP 1 şeklinde olmuştur. (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu, 2017). Seçimlerin sonucunda UBP, DHP, TBP koalisyonu oluşturulmuştur. Bu koalisyon hükümeti 1983 yılına kadar devam etmiştir (Altınkaş, 2005: 38).

15 Kasım 1983 tarihinde, KKTC'nin kurulmasıyla beraber, bütün dünya bu karara tepki göstermişti. Türkiye'de ise, 1980 askeri darbesinden sonraki ilk sivil hükümet 13 Aralık 1983'te kurulmuştu. Yeni hükümetin kurulmasından hemen önce alınan bu karar, 15 Kasım'da seçimleri kazanan Anavatan Partisi (ANAP) Başkanı Turgut Özal'ı da rahatsız etmiştir; çünkü KKTC'nin kuruluşu biraz da Denktaş'ın kararı ve dayatması ile olmuştu (Fırat, 2015: 108).

Türkiye'de darbe ile yönetimi ele geçiren Cumhurbaşkanı Kenan Evren, KKTC'nin ilanına gerekçe olarak; Kıbrıs Türkleri arasında Komünistlerin her gün daha da güçlendiklerini, böyle devam ederse Türk ve Rum Komünistlerin iki toplumda da iktidara gelebileceklerini belirtmiştir. Bu durumda da endişe edilen Kıbrıs Adasının, SSCB'nin kontrolüne rahatça geçebilecek olmasıydı (Fırat, 2015: 108). KKTC'nin ilanında dikkat çeken bir diğer nokta da şudur: 1976'da ilan edilen Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin anayasasına göre, hiç kimse üç dönem devlet başkanlığı yapamazdı. Bu da Rauf Denktaş'ın devlet başkanlığı görev süresinin sona ermesiyle beraber bir daha devlet başkanlığına seçilemeyeceği anlamına geliyordu. KKTC'nin ilanı ile beraber yeni bir anayasa oluşturulacak, böylelikle önceki anayasadan kalma bu madde iptal olacaktı. Bu durum hem Rauf Denktaş'a bir daha başkanlık şansı verecek hem de Denktaş'ın başkanı olduğu Ulusal Birlik Partisi'nin iktidarda kalmasını sağlayacaktı (Fırat, 2015: 108).

KKTC'nin ilanından sonra ise genel seçimler ve Cumhurbaşkanlığı seçimi ilk olarak 1985 yılında yapılmıştır. 9 Haziran 1985'te yapılan Cumhurbaşkanlığı seçiminde Rauf Denktaş, Servet Sami Dedeçay, Ayhan Kaymak, Arif Tahsin Desem bağımsız olarak katılırken, CTP adına Özker Özgür, TKP adına ise Alpay Durduran aday olmuştur. 78.826 geçerli oy kullanılan seçimde Rauf Denktaş 55.349 oy ile

oyların %70.22'sini alarak Cumhurbaşkanı seçilmiştir (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu, 2017).

Tablo 3: K.K.T.C 1985 Cumhurbaşkanlığı Seçimleri

Seçime Katılanların Adı Soyadı (1985)	Oy Toplamı	Oy Oranı
Rauf Denktaş (Bağımsız)	55,349	% 70.22
Özker Özgür (CTP)	14,412	% 18.28
Alpay Durduran (TKP)	7520	% 9.54
Arif Hasan Tahsin Desem (Bağımsız)	694	% 0.88
Servet Sami Dedeçay (Bağımsız)	514	% 0.65
Ayhan Kaymak (Bağımsız)	337	% 0.42
Kayıtlı Seçmen Sayısı: 94,227 Oy Kullanan Seçmen Sayısı: 80,828 Seçime Katılma Oranı: % 85,7 Geçerli Oy Sayısı: 78,826		

23 Haziran 1985 tarihinde KKTC'nin ilk genel seçimleri yapılmıştır. 79.812 geçerli oyun kullanıldığı seçimde, UBP oyların % 36.76'sını alırken; CTP % 21,4, TKP % 15,8, Yeni Doğu Partisi (YDP) % 8,8 oranında oy almıştır. Böylelikle UBP 24, CTP 12, TKP 10, YDP 4 milletvekili ile Cumhuriyet Meclisi'ne girmiştir. UBP 1986 yılına kadar TKP ile 1986-1988 yılları arasında ise YDP ile koalisyon hükümetleri kurmuştur. 1988'de YDP'li milletvekilleri UBP'ye geçmiş ve 1990 seçimlerine kadar UBP tek başına iktidarda kalmıştır. (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu, 2017).

KKTC'nin bir sonraki Cumhurbaşkanlığı seçimi 22 Nisan 1990 tarihinde yapılmıştır. Normalde 1990 yılının Haziran ayında yapılacak olan seçimin 1990 Nisan ayında yapılmasının sebebi; Denktaş'ın Cumhurbaşkanlığından istifa ederek, seçimlerin Mayıs ayında yapılacak olan genel seçimlerden önce yapılmasını istemesidir. Denktaş'ın buradaki amacı; yeniden Cumhurbaşkanı seçilmesinin UBP'nin genel seçimde alınacak oylara olumlu yönde katkı yapacağı düşüncesidir (Haber KKTC, 2017).

Aynı dönemlerde (4 Temmuz 1990) Kıbrıs Rum Yönetimi, Avrupa Birliğine tam üyelik başvurusunda bulunmuştur. Rum Yönetimi bu adaylık başvurusunu bütün Kıbrıs adasını temsilen yapmıştır (Uçarol, 2014: 1035)². Rumların AB'ye üyelik başvurusu üzerine, KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş harekete geçerek gerekirse

² 1995 yılında Kıbrıs'a adaylık statüsü verilmiş ve 1997 yılında yapılan Lüksemburg zirvesinde, Rumlar Temsilcilerle görüşülmesi yönünde karar alınmıştır. 1998 yılında AB ve Rumlar arasında görüşmeler başlamış ve 2001 yılına kadar Kıbrıs Raporları kabul edilmiştir. AB Parlamentosunun bu raporlarında; Rumların, Kıbrıs Cumhuriyeti'ni bir bütün olarak temsil edebileceği belirtilmiştir. Ayrıca raporda; Türkiye'nin ada üzerinde işgalci konumda olduğu da belirtilmiştir (Vatansever, 2010: 1519). Bu durum 1959 yılında gerçekleştirilen Zürih ve Londra Konferansları ile Garanti Antlaşmasına ters bir durumdur.

Türkiye ile özerklik ilişkisi kurulacağını bildirmiştir. Bu gelişmelerin üzerine KKTC Cumhuriyet Meclisi de toplanarak, federasyon tezi doğrultusunda alınmış bütün kararları iptal etmiştir (Uçarol, 2014: 1039). Bu gelişmelerin yaşandığı bir dönemde gidilen seçimde Rauf Denktaş ve İsmail Bozkurt bağımsız olarak seçime katılırken, Alpay Durduran ise Yeni Kıbrıs Partisi (YKP) adına Cumhurbaşkanlığı seçimine katılmıştır. 92.129 geçerli oyun kullanıldığı seçimde Denktaş % 66.65 oy oranı ile 61.404 oy alarak Cumhurbaşkanlığı görevine devam etmiştir. (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu, 2017).

Tablo 4: K.K.T.C. 1990 Cumhurbaşkanlığı Seçimleri

Seçime Katılanların Adı Soyadı (1990)	Oy Toplamı	Oy Oranı
Rauf Denktaş (Bağımsız)	61,404	% 66.65
İsmail Bozkurt (Bağımsız)	29,568	% 32.09
Alpay Durduran (Yeni Kıbrıs Partisi- YKP)	1157	% 1.26
Kayıtlı Seçmen Sayısı: 101,172 Oy Kullanan Seçmen Sayısı: 94,572 Seçime Katılma Oranı: % 93.48 Geçerli Oy Sayısı: 92,129		

6 Mayıs 1990'da yapılan genel seçimlerde CTP, TKP ve YDP birleşerek, Demokratik Mücadele Partisi (DMP) adı altında seçime katılmışlardır. Toplamda 94.403 geçerli oyun kullanıldığı seçimde, UBP % 54,7 oranında oy alarak 34 milletvekili çıkararak tek başına iktidar olmuştur. DMP ise oyların % 44,5'ini alarak 16 milletvekili ile meclise girebilmiştir³. Seçime katılan bir diğer parti olan YKP ise, % 0,8 oranında oy almış ve meclise girememiştir (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu, 2017).

D'Hont seçim sistemi uygulanan KKTC'de, 1990 seçimlerinde tek başına iktidara gelen UBP, seçimden sonra yeni bir seçim taslağını meclisten geçirmiştir. Bu taslağa göre seçim pusulalarında sadece partilere değil, milletvekili adaylarına da mühür basılan Karma Oy Sistemi ortadan kaldırılmış, onun yerine seçim bölgesinde en çok oyu alan partinin meclise seçildiği bir sistem getirilmiştir. Bu sistemin getirilmesindeki birinci amaç; meclise giren partinin daha çok sandalye elde etmesini sağlamaktır.

Karma oy sisteminde vatandaşların üç seçeneği bulunuyordu. Birinci seçenek: kişi sadece bir partiye mühür basabilir. İkinci seçenek: bir partiye mühür basıp o partinin milletvekili adayları arasında seçim yapabilir. Üçüncü seçenek ise; partiler veya bağımsız adaylar arasında karma oy kullanabilirdi. Oy hesaplanması ise şu şekilde yapıyordu; kişi sadece bir partiye mühür bastıysa, kişinin oy kullandığı bölgeden çıkacak milletvekili sayısı kadar oy sayılmış oluyordu. Örnek olarak; Lefkoşa bölgesinde 18 milletvekili meclise girecek ise birinci seçenek 18 oy kadar hesaplanıyordu. İkinci seçenek ise partiye ekstradan bir oy kazandırmaktan ziyade

³ Seçimden sonra DMP kendini feshetmiş ve parti çatısı altında yer alan bütün üyeler kendi partilerine geri dönmüştür (Bozkurt İ. , 2002: 396).

parti içindeki sıralamayı belirliyordu. Üçüncü seçenekte ise vatandaşlar o bölgeden çıkacak milletvekili sayısı kadar istedikleri partiden istedikleri adaya mühür basıyorlardı. Karma oy denilen sistemde üçüncü seçenekte devreye girmiş oluyordu (Taşeli, 2017).

Yaşanan bir diğer gelişme de; 6 Mayıs 1990 tarihinde yapılan genel seçimlerden sonra DMP'nin meclisi boykot etmesidir. Bunun en büyük sebeplerinden biri çöplerden çıkan oylar ve seçimlere Türkiye tarafından müdahale edildiği iddiasıdır. Türkiye'nin UBP'yi desteklediğini iddia eden DMP çatısı altında bulunan YKP'li üç aday ile CTP'li bir aday hariç, diğer DMP milletvekilleri mazbatalarını almamışlardır. Bunun üzerine 1991 yılında ara seçim yapılmıştır. CTP ve TDP araseçimi de boykot etmiş ve yapılan seçimde 12 sandalyenin 11'ini UBP kazanarak vekil sayısını 45'e çıkarmıştır (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu, 2017).

1992 senesine gelindiğine, UBP içinde muhalefet eden üyeler ve Rauf Denктаş yanlısı olan dokuz milletvekili UBP'den ayrılarak Demokrat Partiyi kurmuşlardır. Böylelikle UBP'nin mecliste 45 olan milletvekili sayısı 36'ya düşmüştür. Gerilen siyasi ortamın üstüne bir de mecliste herhangi bir ana muhalefet partisinin olmaması kamuoyunun baskılarına neden olmuş ve 12 Aralık 1993 tarihinde erken seçimlere gidilmiştir. 100.867 oy kullanılan seçim sonucunda; UBP oyların % 29,8'ini, DP %29,2'sini, CTP % 24,2'sini, TKP ise % 13,3'ünü almıştır. UBP 17, DP 15, CTP 13, TKP 5 milletvekili çıkarmıştır (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu, 2017). UBP'nin oy kaybının sebebi DP'nin kuruluşu ve Rauf Denктаş'ın DP'ye destek vermesidir.

Seçim sonucunda Cumhurbaşkanı Rauf Denктаş, UBP her ne kadar seçimden birinci parti olarak çıkmış olsa bile, hükümeti kurma görevini DP Genel Başkanı Hakkı Atun'a vermiştir. Atun, bu durum için CTP ile anlaşmış ve DP-CTP koalisyon hükümeti kurulmuştur. Böylelikle UBP ilk defa muhalefet konumuna düşmüştür (Tokel, 2017).

DP-CTP koalisyonu ancak 1995 yılına kadar devam etmiştir. Koalisyonun bozulmasının sebebi ise; KKTC'nin kuruluşu ile beraber, kuzeyde kalan tüm taşınmaz mallar Türk devletinin eline geçmişti, bunların içinde Rumlara ait olan taşınmaz mallar da vardı, Türkiyeli göçmenler de bu taşınmazların bir kısmını kullanıyordu fakat bu malların üzerinde devlet ipoteği vardı. DP-CTP hükümeti bu taşınmazlar üzerindeki ipoteği kaldırarak günümüzde de hukuki olarak devam eden bir soruna neden olmuşlardı. Bu dönemde, özellikle DP'nin, kuzeydeki Rum taşınmazlarını kullanan Türklere tapu senedi verilmesi önerisine mecliste CTP tarafından karşı çıkılması ve yapılan oylamada CTP'nin bunu reddetmesi iki parti arasında tartışmalara yol açmıştı ve koalisyon dağılmıştı. CTP bu tapu senetlerinin, Kıbrıs Sorununun çözümünde sorun teşkil edeceğini bildirmiştir (Dodd, 2017).

DP-CTP koalisyonunun yaşadığı anlaşmazlıklardan dolayı üç yıl içinde dört kez hükümet değişikliği olmuştur. 1996 yılına gelindiğinde DP-CTP koalisyonunun dağılmasından sonra DP ile UBP anlaşarak yeni bir koalisyon hükümeti kurmuşlardır. Yeni Hükümetin kurulmasıyla beraber Başbakanlık görevi, çoğunluğu elinde bulunduran UBP'ye verilmiş, böylelikle 1995 Cumhurbaşkanlığı seçimlerini kaybeden Derviş Eroğlu, yeniden başbakan olmuştur (Altınkaş, 2005: 39).

15 Nisan 1995 tarihinde yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerine bakacak olursak; UBP, mevcut Cumhurbaşkanı Rauf Denктаş ile fikir ayrılığı yaşamaktaydı. UBP,

Seçime bağımsız aday statüsüyle katılan Rauf Denктаş'a rakip olarak, parti genel başkanı Derviş Eroğlu'nu aday göstermiştir. Seçime katılan diğer adaylar: CTP'den Özker Özgür, YKP'den Alpay Durduran, TKP'den Mustafa Akıncı ve diğer bağımsız adaylar; Sami Güdenoğlu, Ayhan Kaymak'tır. 92.982 geçerli oy kullanılan seçimin ilk turunda Denктаş ve Eroğlu oyların % 40.40'ı ile 24.14'ü oranında oy almıştır (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu, 2017).

Tablo 5: K.K.T.C. 1995 Cumhurbaşkanlığı Seçimleri

Seçime Katılanların Adı Soyadı (1995) Birinci Tur	Oy Toplamı	Oy Oranı
Rauf Raif Denктаş (Bağımsız)	37,563	% 40.40
Derviş Eroğlu (UBP)	22,450	% 24.14
Özker Özgür (CTP)	17,627	% 18.96
Mustafa Akıncı (TKP)	13,233	% 14.23
Alpay Durduran (YKP)	1628	% 1.75
Sami Güdenoğlu (Bağımsız)	132	% 0.37
Ayhan Kaymak (Bağımsız)	349	% 0.14
Kayıtlı Seçmen Sayısı: 113,398 Oy Kullanan Seçmen Sayısı: 96,540 Seçime Katılma Oranı: % 85.13 Geçerli Oy Sayısı: 92,982		

Birinci tur sonucunda % 50'yi geçebilen bir aday olmadığı için, 22 Nisan 1995 tarihinde ikinci tur oylaması yapılmıştır. Yapılan bu oylamada en yüksek oyu alan iki aday olan Denктаş ve Eroğlu yarışmıştır. 85.207 geçerli oyun kullanıldığı bu turda Denктаş, oyların %62'sini alarak Cumhurbaşkanlığı görevine devam etmiştir (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu, 2017).

Tablo 6: K.K.T.C. 1995 Cumhurbaşkanlığı Seçimleri İkinci Tur Oylaması

Seçime Katılanların Adı Soyadı (1995) İkinci Tur	Oy Toplamı	Oy Oranı
Rauf Raif Denктаş	53,235	% 61.48
Derviş Eroğlu (UBP)	31,972	% 37.52
Kayıtlı Seçmen Sayısı: 113.440 Oy Kullanan Seçmen Sayısı: 90.891 Seçime Katılma Oranı: % 80.12 Geçerli Oy Sayısı: 85.207		

6 Aralık 1998 tarihine gelindiğinde yapılan genel seçimlerde ise sağ partilerin oylarını yükselttiği görülmektedir. Bu seçimde 99.568 geçerli oy kullanılmıştır. UBP,

% 40,3 oranında oy alarak 24 milletvekili ile meclise girmiştir. DP %22,6 oranında oy ile 13 milletvekili, TKP % 15,4 oranında oy ile 7 milletvekili, CTP ise % 13,4 oranında oy alarak 6 milletvekili ile meclise girmiştir (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu, 2017). CTP'nin oylarının bu denli düşmesinin sebeplerinde biri; Özker Özgür başta olmak üzere, parti içinde yaşanan istifalar olmuştur.

Seçimlerden sonra UBP ile TKP bir koalisyon hükümeti kurmuş ve bu koalisyon 2001 yılına kadar devam etmiştir. UBP'nin ilk olarak DP ile değil de sol görüşlü TKP ile koalisyon kurmasındaki en büyük sebep; UBP'nin DP ile olan çekişmesidir. 1999 yılında yaşanan ekonomik sıkıntılar ve bazı bankaların iflas ederek kapanması üzerine TKP, bu ekonomik gerilemeyi, Türkiye'nin KKTC siyasetine müdahale etmesine bağlamıştır. TKP'nin bu açıklamalarından dolayı, Türkiye ile daha yakın ilişkiler içerisinde olan UBP ile aralarında sorun yaşanmaya başlamıştır (Dodd, 2017).

Yaşanan bir diğer durum da, Akıncı'nın, KKTC Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı (GKK) çatısı altında olan Polis ve İtfaiye teşkilatlarının, KKTC İçişleri Bakanlığına bağlanması yönünde yaptığı açıklamalarıydı. Dönemin, komutanı (Bu Komutanlar, Türkiye tarafından atanmaktadır) bu açıklamaları vatana ihanet olarak nitelendirmiştir. Akıncı da bunu, KKTC'nin içişlerine ve demokrasiye müdahale olarak görmüştür. Yaşanan bu süreçte sağ partiler GKK komutanına destek vermiştir. Bu durum da; koalisyonun, 2001 yılında dağılmasındaki en büyük sebeplerden biriydi (BBC, 2017).

UBP-TKP koalisyonu dağıldıktan sonra, UBP ile DP koalisyonu oluşturularak yeni bir hükümet kurulmuştur. UBP'nin DP ile koalisyon kurmasındaki en büyük neden; Serdar Denktaş'ın DP Genel Başkanlık görevinden istifasıdır. 2001 yılının haziran ayında kurulan bu koalisyon 2003 genel seçimlerine kadar devam etmiştir (Dodd, 2017). Buradan da anlaşılacağı gibi UBP ve DP arasındaki siyasi ayrılıklar ve çekişme tamamen bireylerin karşılıklı sorunlarından kaynaklanmaktadır.

2.1. Annan Planı ve Referandumu Sonrası KKTC Seçimleri

Kıbrıs Sorununun AB kanadında yaşanan en önemli gelişmelerinden birisi de; 10-11 Aralık 1999 tarihinde yapılan Helsinki Zirvesidir. Bu zirve hem Türkiye hem Kıbrıs'taki iki devlet açısından oldukça önem arz etmektedir. Türkiye bu zirvede; 'AB'ye Aday Ülke' statüsüne kavuşmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2017). Zirveden sonra yayımlanan belgede Ege ve Kıbrıs sorunlarına dair maddeler de bildirilmiştir. Bu belgede, Yunanistan ile yaşanan Ege Sorununun barışçıl yollarla çözülmesinin gerekliliğine vurgu yapılmış ve taraflara anlaşamadıkları takdirde; Uluslararası Adalet Divanı'na başvurmaları gerektiği belirtilmiştir. Belgede Kıbrıs ile ilgili yer alan kısımda ise; 1999 yılında New York'ta Kıbrıs Sorunu üzerine başlayan görüşmelere vurgu yapılmış ve bu çabaların olumlu karşılandığı söylenmiştir. BM Genel Sekreteri, yürütülen bu sürece destek verdiklerini deklare etmiş, siyasi bir çözümün, Kıbrıs'ın AB üyeliğini kolaylaştıracağını belirtmiştir. AB Konseyi de herhangi bir anlaşma olmaması durumunda, Rumların üyelik başvurusunu önkoşulsuz olarak kabul edeceklerini belirtmiştir. Konseyin, Kıbrıs'ın AB üyeliği ile ilgili verdiği bu karara; hem Türkiye hem KKTC tepki göstermiştir (Fırat, 2015: 479-480). Bu karar, Rumların KKTC ile birleşmeden de ekonomik ve sosyal refaha kavuşabileceği anlamına geliyordu. Bu karar Annan referandumu sonuçlarının, Türkler açısından olumsuz olmasının en büyük sebebidir. Hatta bu karar günümüzde bile, görüşmelerin belli noktalarda tıkanmasının başlıca sebeplerinden biridir. Helsinki kararları Türkiye'nin AB üyeliği yolunda iyi bir adımken, Türkiye'nin bu kararları kabul etmesi

Kıbrıs Türkü açısından olumlu bir sonuç doğurmuştur. Türkiye'nin taraf olduğu Kıbrıs ve Ege sorunlarının tek muhatabı sadece Yunanistan ve Kıbrıslı Rumlar değil, Avrupa Birliği de olmuştur.

BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın önerdiği plan; çerçevesinde her iki kesimde de yapılan oylama günümüzdeki müzakerelerin temelini oluşturmaktadır. Referandumdan çıkan sonuç Kıbrıs halklarının çözüme yönelik bakış açısını ortaya koymakla kalmayıp KKTC ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin siyasi hayatının gidişatına da yeni bir yol açmıştır.

Annan Planı'nı sürecine bakacak olursak; 1999'dan 2000 yılına kadar devam eden Klerides-Denktaş görüşmelerinden bir sonuç çıkmamıştı. Taraflar AB ve BM'nin yaptığı her açıklamadan kendilerine pay çıkarıyor ve görüşmeleri boykot ediyordu. Son görüşme 8 Kasım 2000 tarihinde yapılmış ve BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın okuduğu verileri yetersiz bulan Denktaş, görüşmelerin sona erdiğini bildirmiştir (Özersay, Kıbrıs Konusu, 2013: 633).

Uluslararası arenada bu gelişmeler yaşanırken, 16 Nisan 2000 tarihinde ise KKTC Cumhurbaşkanlığı seçimleri yapılmış ve seçimin birinci turundan sonuç çıkmamıştır. Seçime katılan partili adaylar; UBP adına Derviş Eroğlu, CTP adına Mehmet Ali Talat, TKP adına Mustafa Akıncı ve Yurtsever Birlik Hareketi adına Arif Hasan Tahsin Desem'dir. Bağımsız adaylar ise; Rauf Denktaş, Şener Levent, Turgut Afşaroğlu ve Ayhan Kaymak'tır. 98.043 geçerli oyun kullanıldığı seçimin birinci turunda Denktaş, % 43.67, Eroğlu % 30.14, Akıncı % 11,7, Talat % 10.03 oranında oy almış ve Denktaş ile Eroğlu ikinci tura kalmışlardır. Derviş Eroğlu, 22 Nisanda yapılacak olan ikinci tur oylamasından çekildiğini açıklamış, böylelikle Rauf Denktaş, Cumhurbaşkanı olarak seçilerek görevine devam etmiştir (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu, 2017).

Tablo 7: K.K.T.C. 2000 Cumhurbaşkanlığı Seçimleri

Seçime Katılanların Adı Soyadı (2000)	Oy Toplamı	Oy Oranı
Rauf Raif Denktaş	42,820	% 43.67
Derviş Eroğlu (UBP)	29,555	% 30.14
Mustafa Akıncı (TKP)	11,469	% 11.07
Mehmet Ali Talat (CTP)	9834	% 10.03
Arif Hasan Tahsin Desem- Yurtsever Birlik Hareketi (YBH)	2545	% 2.60
Şener Levent	899	% 0.92
Turgut Afşaroğlu	553	% 0.56
Ayhan Kaymak (Bağımsız)	369	% 0.38
Kayıtlı Seçmen Sayısı: 126,675 Oy Kullanan Seçmen Sayısı: 102,636 Seçime Katılma Oranı: % 81.02 Geçerli Oy Sayısı: 98,044		

2000 yılında KKTC'nin siyasal dengeleri de değişmişti. Bunun en büyük nedeni; 2000 yılının Kasım ayında, Türkiye'de başlayan ekonomik krizdir. Bu kriz sonucunda bundan etkilenen KKTC'de bazı bankalar iflas etmiş ve kapanmıştır. Bunun üstüne bir de 2001'in Şubat ayında yaşanan döviz krizinin de eklenmesi, Türk Lirası kullanan KKTC'yi ekonomik olarak bir hayli olumsuz etkilemiştir (Uygur, 2001: 5). Ekonominin olumsuz gidişatı, doğal olarak siyasal alanda da etkisini göstermiştir. Denktaş ve dönemin UBP hükümetinin Kıbrıs Sorunundaki statükocu politikası, Denktaş'ın görüşmelerden çekilmiş olan taraf olması, ekonomik sıkıntı yaşayan kesimleri rahatsız etmeye başlamıştır. Türkiye'nin 2001 yılında KKTC'ye ekonomik bir paket önerecek olması üzerine bazı sivil toplum örgütlerinden Türkiye'ye karşı tepkiler gelmeye başlamıştır ki böyle bir tepki KKTC'nin kuruluşundan beri ilk defa bu boyutta olmuştur (Özersay, 2013: 634).

Denktaş ile Klerides'in 1997 ve 2000 yılları arasında yaptıkları görüşmelerden bir sonuç çıkmamış bu görüşmeler ancak Denktaş'ın 2001 yılında Klerides'e yazdığı mektupla 2002 yılının Ocak ayında başlamıştır. Denktaş'ın uzlaşmaz tutumuna Türkiye'den de tepkilerin gelmesi üzerine Denktaş, koşulsuz olarak görüşmelere başlama konusunda ikna olmuştur. Başlayan bu görüşmelerin de Nisan 2002'de kesilmesi üzerine, BM Genel Sekreteri Kofi Annan Kıbrıs'a giderek, Klerides ve Denktaş'la ayrı ayrı görüşmüştür. Ada tarihinde ilk defa bir BM Genel Sekreteri adaya, bizzat intikal etmiştir (Özersay, 2013: 635). Aynı dönemde, AB Konseyi de 21-22 Haziran 2002 tarihinde, Sevilla'da gerçekleştirilen zirveden sonra; adada çözümün gerekliliğine vurgu yapmış ve kurulacak yeni devletin birlik içinde yaşaması gerektiğini ve tek sesli bir ülke olması gerektiğini bildirmiştir. AB'nin tercihi; Birleşmiş bir Kıbrıs yönetiminin AB'ye üyeliğidir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2017). AB Konseyi'nin tarif ettiği bu sistem federasyondan başka bir seçenek bırakmamaktadır.

Kıbrıs'taki Federasyon tezinin tekrar gündeme gelmesi; Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) hükümeti dönemindedir. Önceki hükümetler, Konfederal çözümden veya statükodan yanayken, AKP 2002'de yayınladığı hükümet programında; Belçika'da olduğu gibi; egemen iki toplumdaki oluşmuş bir devlet yaratılması gerektiğini savunmuştur. Türk Dış Politikasında Kıbrıs konusunda değişiklik yaşamıştır; çünkü 58. Hükümet programında AKP, önceliğinin AB ile ilişkileri geliştirmek olduğunu açıklamıştır (Türkiye Büyük Millet Meclisi, 2017). Bu da Türkiye'nin çözüm konusunda KKTC'yi teşvik etmesi anlamına gelmektedir.

Türkiye'de bu durum yaşanırken, 11 Kasım 2002 tarihine gelindiğinde ise; Annan Planı, BM tarafından kamuoyuna sunulmuştur. Planda; kurulacak olan ülkenin anayasası, haritalar, bayrağın şekli, memurluk yasası, ticaret yasası, toprak ve tazminat düzenlemelerine kadar, bir devleti oluşturacak bütün unsurlar yer almıştır. Planda; Ortak Devlet çatısı altında oluşturulacak olan bu ayrı devletlerin, Federal Devlet ile ilişkilerinde İsviçre modeli örnek alınmıştır. Planda, 1960 Garanti ve İttifak antlaşmalarının aynen yürürlükte kalarak, yeni bir biçimde uyarlanacağından bahsedilmiştir. Bu antlaşmalara ek protokoller eklenecek ve 'Kıbrıs Cumhuriyeti' ifadesi de kaldırılarak sıfırdan yeni bir devlet oluşturulacaktır. Oluşturulan bu devlet; Kıbrıs Cumhuriyeti'nin devamı veya sil baştan oluşturulmuş yeni bir devlet değildir (Özersay, 2013: 638-639).

Planın ana maddelerinde, kurulacak yeni devletin yapı taşı şu şekilde oluşturulmuştur (Doluca, 2011: 36-39)

- Türkler ve Rumlar ayrı devletlere sahip olacak ve birbirlerine karşı eşit sorumlulukta olacaklardır.

- Kurulacak ortak devlet, tek bir uluslararası kimliğe sahip olacaktır.

- Her bir devlet kendi iç işlerinde tam bağımsız ve tam yetkili olacaktır.

- Bu devletler AB ve ortak devletin yasalarına uymak kaydı ile başka ülkelerle kültürel ve ticari antlaşmalar yapabilirler. Ancak bu devletler dış temaslar konularında birbirlerine bilgi vereceklerdir.

- Ortak devletin parlamentosu iki kanatlı olacaktır. Bir tarafta, nüfus oranına göre seçilen temsilciler meclisi, diğer tarafta ise; her iki devleti de eşit sayıda temsil eden senato olacaktır. Kararlar her iki mecliste de basit çoğunluğa göre yapılacaktır.

- Ortak devletin yürütme kanadını, Başkanlık Konseyi oluşturacaktır. Bu konsey başkan, başkan yardımcısı ve dört tane üyeden oluşacaktır. Bu konseyin başkanı aynı zamanda devletin de başkanı olarak sayılır. Başkan ve yardımcısı aynı toplumdandır. Kararlar oy birliği ile alınır.

- 1974 öncesi sahip olduğu topraklara dönmesi mümkün olmayan kişilere tazminat verilecektir. Mülkiyet konusunda ortak bir Mülkiyet Kutulu oluşturulacaktır.

- Türk Devletindeki Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının sayısı ile Rum Devletindeki Yunanistan vatandaşlarının sayısı, bu devletlerin nüfusunun % 10'unu geçerse, bu kişilerin Kıbrıs'a girişi yasaklanacaktır.

- Ortak devletin, polis ve asker gücü bulunmayacaktır.

- BMBG adanın durumunu gözlemlemeye devam edecektir. Taraflar silah ve mühimmat bulunduramayacaktır.

- Herk iki devlette de bulunan Türkiye ve Yunanistan askerinin sayısı dört basamaklı rakamları geçemeyecektir.

- Türk Topraklarının yüzölçümü % 28,5'a düşecek ve yeni bir harita çizilecek.

Denktaş bu planı reddederek, 12-13 Aralık 2002 tarihinde yapılacak olan Kopenhag Zirvesine katılmayacağını bildirmiştir (Tezel, 2008: 56). Kopenhag Zirvesinde; Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Letonya, Litvanya, Malta, Polonya, Slovakya ve Slovenya'nın, 1 Mayıs 2004 itibariyle AB'ye üyeliklerinin kabul edileceği belirtilmiştir. Kıbrıs Birleşmiş bir Kıbrıs'ın AB'ye üyeliğinin, Avrupa Konseyi'nin önceliği olduğu açıklanmış bunun gerçekleşmesi için liderlerin özveride bulunması istenmiştir. Birleşmenin sağlanmaması durumunda AB müktesebatının kuzeyde uygulanmayacağını ve Kıbrıs'ı temsilen Rum tarafının AB'ye girmesinin bir sakıncasının olmadığı belirtilmiştir. Ancak bu durumda Kuzey tarafının ekonomik kalkınmasına destek olunacağı ve birleşme için çaba sarf edilemeye devam edileceği bildirilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2017).

Yaşanan bu gelişmelere paralel olarak, 14 Aralık 2003 tarihinde genel seçimler yapılmış ve yapılan genel seçimlerde 115.823 geçerli oy kullanılmıştır. CTP % 35,2 oranında oy alarak 19 milletvekili çıkarırken, UBP % 32,9 oranında oy ile 18

milletvekili, DP % 12,9 oranında oy ile 7 milletvekili, Barış ve Demokrasi Hareketi (BDH) % 13,1 oranında oy ile 6 milletvekili çıkararak meclise girmiştir (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu, 2017).

KKTC'nin iç politikasında yaşanan süreç Annan Planı çerçevesinde olumlu gelişmelere sahne oluyordu ve Kofi Annan'a göre taraflar, 28 Şubat 2003 tarihine kadar müzakerelere devam etmeli ve bunun sonucunda oluşturulacak metni, 30 Mart 2003 tarihinde her iki toplumda da halkoyuna sunmalıydılar. Taraflarca müzakere edilen plan beş kere değişikliğe uğramış, taraflar hiçbir görüşmede ortak bir karara varamamıştır. Yapılacak olan referandumda, iki taraftan birinden bile olumsuz sonuç çıkarsa, plan geçersiz sayılacaktır (Doluca, 2011: 39).

Annan'ın yürüttüğü bütün müzakerelere rağmen, planda mutabakat sağlanamamış ve 2003'ün mart ayından itibaren bir yıllık süre boyunca, bütün görüşmeler durmuştur. Annan, 10 Şubat 2004 tarihinde, Denktaş ve Kıbrıs Cumhuriyeti Başkanı Papadopoulos'u görüşmelerin tekrar başlaması için New York'a davet etmiştir. Annan; 10 Şubat ve 24 Mart tarihleri arasında görüşmelerin yapılmasını ve mutabakata varılamayan konularda, kendisinin teklif ettiği maddelerin geçerli olmasını ve bu metnin de referanduma sunulmasını istemiştir (Kaya, 2012: 67-69). Yapılacak olan referandum için KKTC'deki sağ partiler 'Hayır' kampanyası yürütürken, sol partiler ise 'Evet' kampanyası yürütmekteydi. Aynı durum Rum tarafında pek de öyle değildi; en büyük Rum sol partisi AKEL, ilk başlarda referanduma evet diyeceklerini açıklasa da ilerleyen süreçte referandumda Hayır oyu vereceklerini beyan etmiştir. AKEL'in bu tutumunun en büyük sebebi etnik milliyetçilik yapmasıdır. Rumların hayır demesinin en büyük sebebi iki devletli yapıya karşı olmalarıydı. Türk tarafındaki sağ eğilimli partilerin hayır demesinin en büyük sebepleri arasında planda yer alan maddelere bakıldığında Türklerin Rum toplumu içinde kaybolacağı endişesiydi (Kaya, 2012: 69).

24 Nisan 2004 yılında her iki kesimde de referandum yapılmıştır. Referanduma, KKTC'den % 64,9 evet, % 35,1 hayır oyu çıkarken, Rum tarafından % 24,2 Evet, % 75,8 hayır oyu çıkmış böylelikle Annan Planı hukuken reddedilmiştir. Rumlar 1 Mayıs 2004 tarihinden itibaren de AB'ye üye olarak kabul edilmiştir (Vatansever, 2010: 1523). Uzlaşmaya yanaşan taraf KKTC olmasına rağmen; kazançlı taraf Rum toplumu olmuştur.

Annan Planına dair yapılan referandumdan sonra, DP'den iki, CTP'den ise bir milletvekili istifa etmiş ve hükümet sayı olarak azınlığa düşmüştür. Böylelikle CTP-DP koalisyonunun hükümet görevi de düşmüş oluyordu. Bu gelişmelerin üzerine Cumhurbaşkanı tarafından hükümeti kurma görevi UBP'ye verilmişti. Hiçbir partinin UBP ile koalisyon kurmaması üzerine, UBP hükümet kuracak çoğunluğu sağlayamamıştır. Hükümet kurulamadığından, anayasa gereği, 60 gün içerisinde seçim yapılması gerekmektedir (Hürriyet Gazetesi, 2017). Yaşanan bu gelişmelerden sonra, 20 Şubat 2005 tarihinde, erken seçime gidilmesine karar verilmiştir. Erken seçime gidilmesini Talat ve Serdar Denktaş da istemiştir. Çünkü koalisyon, ülkede istikrar sağlanamamasına neden olmaktadır.

Yapılan seçimde CTP oyların % 44.51'ini alarak 24 milletvekili ile meclise girerken, UBP %31.67 oy ile 19 milletvekili, DP % 13.47 oy ile 6 milletvekili, Barış ve Demokrasi Hareketi ise % 5.84 oy oranı ile 1 milletvekili ile meclise girmiştir (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu, 2017).

Seçimlerin ardından Talat önderliğinde CTP-DP koalisyonu kurulmuştur. Kurulan hükümetin en büyük özelliği ise; başbakan, başbakan yardımcısı ve bir bakan haricindeki diğer sekiz kabine üyesinin meclis dışından olmasıdır. Bu hükümetin adı Toplumsal Uzlaşma ve Çözüm Hükümetidir (Hasgüler ve Uludağ, 2013: 207).

17 Nisan 2005 tarihinde yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerine ise; CTP adına Mehmet Ali Talat, UBP adına Derviş Eroğlu, DP adına Mustafa Şenol Arabacıoğlu, TKP adına Hüseyin Angolemlı, Kıbrıs Sosyalist Partisi adına Zehra Cengiz, Yeni Parti adına Nuri Çevikel aday olmuştur. Seçime katılan bağımsız adaylar ise; Arif Salih Kırdag, Zeki Beşiktepeli, Ayhan Kaymaktır.

Gerçekleştirilen seçimde 102.853 geçerli oy kullanılmış ve kullanılan oy oranlarına göre Mehmet Ali Talat, 55.945 oy ile oyların % 55.59'unu alarak, KKTC Cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu, 2017).

Tablo 8: K.K.T.C. 2005 Cumhurbaşkanlığı Seçimleri

Seçime Katılanların Adı Soyadı (2005)	Oy Toplamı	Oy Oranı
Mehmet Ali Talat (CTP)	55,945	% 55.59
Derviş Eroğlu (UBP)	22,874	% 22.73
Mustafa Şenol Arabacıoğlu (DP)	13.302	% 13.22
Nuri Çevikel-Yeni Parti (YP)	4816	% 4.79
Zeki Beşiktepeli (Bağımsız)	1725	% 1.71
Hüseyin Angolemlı (TKP)	1054	% 1.05
Zehra Cengiz- Kıbrıs Sosyalist Partisi (KSP)	439	% 0.44
Arif Salih Kırdag (Bağımsız)	306	% 0.31
Ayhan Kaymak (Bağımsız)	168	% 0.14
Kayıtlı Seçmen Sayısı: 147,823 Oy Kullanan Seçmen Sayısı: 102,853 Seçime Katılma Oranı: % 69.58 Geçerli Oy Sayısı: 100,632		

Türk tarafının %64,9 evet dediği Annan Planına dair referandum Kıbrıs Siyasetinin değişen yüzünü gösteriyordu. Talat, referandumun en büyük destekçilerinden biriydi ve Kıbrıs halkının çoğunluğunun da federasyon tezinden yana olması, CTP Genel Başkanı Talat'ın da bu doğrultuda yürüttüğü politikası, 2005 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde meyvesini vermiş; Talat, Cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir.

Nisan 2005'te yapılan Cumhurbaşkanlığı seçiminden sonra Başbakanlık görevi düşmüş olan Talat'ın yerine, CTP Genel Başkanlığına seçilen Ferdi Sabit Soyer, hükümeti kurma görevini devralmıştır. Böylelikle CTP-DP koalisyonu, Soyer Başbakanlığında devam etmiştir. Bu koalisyon; UBP ve DP'den ikişer vekilin istifa

edip Özgürlük ve Reform Partisi'ni (ÖRP) kurmasıyla son bulmuştur. Çünkü CTP, ÖRP ile 5 Ekim 2006 tarihinde koalisyon kurma yoluna gitmiş böylelikle DP saf dışı kalmıştır (Hasgüler, 2007: 305).

CTP-DP ve CTP-ÖRP koalisyonları döneminde, Kıbrıs Sorununda dair yapılan görüşmelerde gözle görülür bir ilerlemenin yaşanmaması halkın tepkisine sebep olmuştur. Çünkü CTP'nin bir önceki seçim vaatleri arasında; çözüm olacağı vurgusu yapılmıştı. CTP'nin yaşadığı bir diğer olumsuz durum da enflasyonun % 11,6 seviyelerine çıkmış olmasıdır. Halkta umutsuzluğa neden olan bu gelişmeler, 2009 Genel Seçimlerinde, CTP'nin oylarının bir hayli düşmesine sebep olmuştur.

CTP merkez kurulunun erken seçime gitme kararı alması ile beraber 19 Nisan 2009 tarihinde yapılan genel seçimde UBP, oyların % 44.04'ünü alarak 26 milletvekili çıkarmıştır. CTP %29.26 oy oranı ile 16 milletvekili, DP %10.65 oy oranı ile 5 milletvekili, TDP ise % 6.87 oy oranı ile 2 milletvekili çıkarabilmiştir (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu, 2017). Bu seçimle beraber UBP 26 milletvekili ile meclise girmeye hak kazandığı için, hükümeti tek başına kurma yetkisine sahip olmuştur.

18 Nisan 2010 tarihine gelindiğinde ise KKTC'de Cumhurbaşkanlığı seçimine gidilmiştir. 121.987 geçerli oyun kullanıldığı seçimde, Derviş Eroğlu UBP adına aday gösterilmiştir. Seçime, Eroğlu dışında katılan herhangi bir partili aday olmamış, katılan diğer adaylar bağımsız olarak yarışmışlardır.

Bağımsız adaylar: Mehmet Ali Talat, Tahsin Ertuğruloğlu, Zeki Beşiktepeli, Mustafa Kemal Tümkan, Arif Salih Kırdag, Ayhan Kaymaktır. Eroğlu oyların 61.422 oy ile oyların % 50.35'ini alarak KKTC'nin üçüncü Cumhurbaşkanı olmuştur. Talat 52.294 oy ile oyların % 42.87'sini alabilmiştir (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu, 2017).

Tablo 9: K.K.T.C. 2010 Cumhurbaşkanlığı Seçimleri

Seçime Katılanların Adı Soyadı (2010)	Oy Toplamı	Oy Oranı
Derviş Eroğlu (UBP)	61,422	% 50.35
Mehmet Ali Talat (Bağımsız)	52,294	% 42.87
Tahsin Ertuğruloğlu (Bağımsız)	4647	% 3.81
Zeki Beşiktepeli (Bağımsız)	1967	% 1.61
Mustafa Kemal Tümkan (Bağımsız)	964	% 0.79
Arif Salih Kırdag (Bağımsız)	520	% 0.43
Ayhan Kaymak (Bağımsız)	168	% 0.14
Kayıtlı Seçmen Sayısı: 164,072 Oy Kullanan Seçmen Sayısı: 125,294 Seçime Katılma Oranı: % 76.37 Geçerli Oy Sayısı: 121,982		

Eroğlu'nun Cumhurbaşkanı olması ile beraber UBP genel başkanlığına İrsen Küçük seçilmiş ve başbakanlık görevini 2013 genel seçimlerine kadar yürütmüştür (Hasgüler ve Uludağ, 2013: 208). KKTC'de 2013 Genel seçimlerine giden sürece bakacak olursak; UBP'nin 2010 yılında gerçekleştirdiği kurultaydan sonra, kabinenin oluşturulması sürecinde ve Genel Sekreterlik seçimlerinden dolayı, UBP Genel Başkanı İrsen Küçük ile bazı partililer arasında problemler yaşanmaya başlamıştır. 21 Ekim 2012 tarihinde olağanüstü kurultay yapılmış ve bu kurultayda İrsen Küçük 704, rakibi Ahmet Kâşif 690 oy almıştır. Küçük, seçim divanı tarafından başkan ilan edilmiş olmasına rağmen bu durum parti tüzüğüne aykırıdır. Çünkü Küçük, 704 oy ile oyların sadece % 49,3'ünü almış, yani seçimde salt çoğunluk sağlanamamıştır (Haber KKTC, 2017).

Yaşanan bu kurultayın hukuki boyutuna bakacak olursak; UBP tüzüğü'nün üçüncü bölümünün ikinci maddesinde: 'İlk turda ikiden fazla aday varsa, oylamaya katılan Parti Delegatesinin salt çoğunluğunu alan aday, Parti Genel Başkanı seçilir. İlk turda salt çoğunluk sağlanamazsa, seçim en çok oy alan iki aday arasında, bir hafta sonra yinelenir ve ikinci tur oylamaya gidilir' denilmiştir (Ulusal Birlik Partisi, 2017). Kurultayda yaşanan bu hukuksuzluk yargıya taşınmış ve kurultayın vermiş olduğu bu karar, mahkeme tarafından iptal edilmiştir. Böylelikle, 24 Şubat 2013 tarihinde ikinci tur oylaması yapılmıştır. İkinci turda Küçük, Kâşif karşısında 701'e karşı 708 oy ile UBP Genel Başkanı olarak seçilmiştir.

Yaşanan bu gelişmelerden sonra UBP içerisindeki sekiz muhalif milletvekili; CTP, TDP ve DP ile beraber hükümete karşı güvensizlik oylaması yapılmasını istemiştir. Bu talep karşısında UBP, bu sekiz milletvekilinin parti tüzüğüne ters davrandığını iddia ederek onları disipline sevk etmiştir. UBP'li sekiz isim; Ahmet Kâşif, Zorlu Töre, Hasan Taçoy, Afet Özcafer, Ergün Serdaroğlu, İlkay Kamil, Ejder Aslanbaba ve Türkay Tokel ise savunma vermeyeceklerini beyan etmiş ve UBP'den istifa etmişlerdir. Bu arada UBP hükümeti de güvensizlik oyu ile hükümetten düşürülmüş ve 13 Haziran 2013 tarihinde istifa eden Küçük hükümetinden sonra, yapılacak olan 2013 Genel Seçimlerine kadar hükümetin başına, Başbakan olarak, CTP'li Sibel Siber getirilmiştir. Seçimler yapılan kadar CTP, DP-UG ve TDP den oluşan bir üçlü koalisyon kurulmuş ve bu geçiş hükümeti seçimlere kadar hükümet görevini yürütmüştür (Havadis Gazetesi, 2017). Ülkede yaşanan bu siyasi kriz sonucunda, bütün partilerin mutabakatıyla erken seçimler yapılmıştır. DP, partilerine katılan sekiz UBP'li vekilden sonra yapılan bu genel seçime, DP-Ulusal Güçler (DP-UG) adı ile katılmıştır.

28 Temmuz 2013 tarihinde yapılan genel seçimde, birinci parti olarak, oyların % 38,38'ini 21 milletvekili çıkararak CTP olmuştur. UBP % 27,33 oy ile 14, DP-Ulusal Güçler %, 23,16 oran ile 12, TDP ise % 7,41 oranında oy alarak 3 milletvekili ile meclise girmeye hak kazanmıştır (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu, 2017).

Seçimden sonra hiçbir parti tek başına iktidar kurmaya yetecek kadar oy alamadığından, CTP ile DP-Ulusal Güçler koalisyon hükümeti kurmuştur. Başbakan olan CTP Genel Başkanı Özkan Yorgancıoğlu, 2014 yılının Haziran ayında yapılan CTP Kurultayında başkanlığa adaylığını göstermemiştir. Kurultayda CTP Başkanı olarak Mehmet Ali Talat seçilmiştir. Yorgancıoğlu, Başbakanlık görevini bıraktığı için yeni bir hükümet kurulması gerekmektedir. Meclis, Hükümeti kurma görevini, CTP'li

Ömer Kalyoncuya vermiştir. Kalyoncu 16 Temmuz 2015 tarihinde UBP ile bir koalisyon hükümeti kurmuştur. KKTC tarihi boyunca ilk defa, CTP ve UBP koalisyon ortağı olmuştur (Yenidüzen Gazetesi, 2017).

Mustafa Akıncı'nın kazandığı 2015 Cumhurbaşkanlığı seçimleri ise 19 Nisan 2015 tarihinde yapılmıştır. 2009 yılında aktif politikadan çekilen Mustafa Akıncı, TKP ve BKP'nin açık desteği ile beraber, seçime bağımsız olarak katılmıştır. Mevcut Cumhurbaşkanı Derviş Eroğlu ise UBP ve DP'nin desteğini alarak UBP adına seçime katılmıştır. Meclis başkanı Sibel Siber CTP adına seçime katılırken, Mustafa Onurer ise Kıbrıs Sosyalist Partisi adına seçime katılan diğer iki partili adaylardır. Mustafa Akıncı dışında seçime bağımsız olarak katılan diğer adaylar; Kudret Özersay, Arif Salih Kırdag, Mustafa Ulaş'tır.

Yapılan oylamada Eroğlu 30.328 oy ile % 28.15, Akıncı 29.030 oy ile % 26.94, Siber 24.270 oy ile % 22.53, Özersay 22.895 oy ile %21,25 oranında oy almıştır. Oyların biri birine yakın olduğu bu turda % 50 oy oranını geçebilen bir aday olmadığı için Cumhurbaşkanlığı seçimi ikinci tura kalmıştır (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu, 2017).

Tablo 10: K.K.T.C. 2015 Cumhurbaşkanlığı Seçimleri

Seçime Katılanların Adı Soyadı (2015)	Oy Toplamı	Oy Oranı
Derviş Eroğlu (UBP)	30,328	% 28.15
Mustafa Akıncı (Bağımsız)	29,030	%26.94
Sibel Siber (CTP)	24,270	% 22.53
Kudret Özersay (Bağımsız)	22,895	% 21.25
Arif Salih Kırdag (Bağımsız)	530	% 0.49
Mustafa Onurer (KSP)	428	% 0.40
Mustafa Ulaş (Bağımsız)	259	% 0.24
Kayıtlı Seçmen Sayısı: 176,916 Oy Kullanan Seçmen Sayısı: 110.303 Seçime Katılma Oranı: % 62.35 Geçerli Oy Sayısı: 107.741		

26 Nisan 2015 tarihinde yapılan ikinci tur oylamasında Mustafa Akıncı 67.032 oy ile oyların %60.50'sini alarak KKTC'nin dördüncü Cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu, 2017).

Tablo 11: K.K.T.C. 2015 Cumhurbaşkanlığı Seçimleri İkinci Tur Oylaması

Seçime Katılanların Adı Soyadı (2015) İkinci Tur	Oy Toplamı	Oy Oranı
Mustafa Akıncı (Bağımsız)	67,032	% 60.50
Derviş Eroğlu (UBP)	43,763	% 39.50
Kayıtlı Seçmen Sayısı: 176,980 Oy Kullanan Seçmen Sayısı: 113,478 Seçime Katılma Oranı: % 64.12 Geçerli Oy Sayısı: 110,795		

Akıncı seçime giderken, 'Değişim ve Çözüm!' sloganını kullanmıştır. Türkiye ile ilişkilerin Yavru Vatan- Anavatan olarak değil de; iki kardeş ülke olarak değişmesini savunan Akıncı, Kıbrıs Sorununun da insan hakları çerçevesinde çözülmesi gerektiğini savunmaktadır (BBC, 2017).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

KKTC'de, 1976'dan (KTFD) günümüze kadar yapılmış genel seçimler ve Cumhurbaşkanlığı seçimleri incelendiğinde, oy kullanan vatandaşların önceliğinin; sosyal, ekonomik konulardan veya yerel siyasetten ziyade, Kıbrıs Sorununa yönelik yürütülen politikalar olduğu gözlemlenmektedir. Çünkü ekonomik ambargolar, işsizlik, politik istikrarsızlık, sağlık, eğitim sorunları gibi temel sorunların temelini Adadaki çözümsüzlük ve KKTC'nin Türkiye dışında hiçbir ülke tarafından tanınmıyor olması oluşturmaktadır.

Kıbrıs'taki Türk milliyetçilerine bakacak olursak; Kıbrıs Sorununa daha pragmatik bir biçimde yaklaştıkları görülmektedir, çünkü Rumlar Kıbrıs'ın tamamını kendi toprakları olarak görürken; Kıbrıslı milliyetçi Türkler Kuzeyde kalan KKTC topraklarını Kıbrıs Türkü'nün yurdu olarak kabul etmekte ve güneyde kalan eski yaşamlarını unutmaya çalışmaktadırlar. Ayrıca, Türkiye'de resmi bayram olarak kutlanan bütün özel gün ve tatiller KKTC sınırları içerisinde de uygulanması KKTC'nin Türkiye'ye ne denli bağlı olduğunu da göstermektedir.

Kıbrıs Türkü'nün, sağ düşüncesi tarihsel olarak incelendiğinde; bu yapının antikomünist ve anti-sosyalist bir yapıda olduğu görülecektir. Bu antikomünist ve anti-sosyalist düşüncenin sağ görüşlü siyasi iradenin bilinçaltında olması, Kıbrıs Cumhuriyeti'nde yer alan sol partiler ve yetkilileriyle, özellikle AKEL gibi sosyalist partilerle istişare noktasında tıkanmalara sebep olmaktadır. Hâlihazırda, Kıbrıs sağının ve solunun tek ortak noktası; Enosis'e karşı duruşlarıdır.

İki toplum arasında var olan sorunların aşılmasının öncelikli yolu karşılıklı güvendir. Kıbrıs Türk halkının bu konuda ne kadar özverili ve istekli olduğu gerek Annan Planı'nda, gerek 2015'te başlayan müzakerelerde ortaya çıkmıştır. Taraflar arasında öncelikle çözülmesi gereken bir diğer konu; karşılıklı ekonomik ve sosyal entegrasyondur. Bunlar sağlanmadan ülke yönetiminin kurulmasına yönelik görüşmeler, 1963 dönemindeki gibi çözümsüzlüklere sebep olabilecektir. Çünkü adada artık sadece adalı Türkler, Rumlar, Maronitler yaşamamaktadır. Son 40 yılda, adaya göç etmiş farklı coğrafyalardan gelmiş insanlar da bulunmaktadır. 2013 nüfus

sayımına göre 286 bin nüfusa sahip KKTC’de sadece 160 bin civarında Kıbrıs adasında doğmuş kişi bulunmaktadır.

Günümüzde, Türkiye’nin AB ile ilişkileri de duraksamaya girmiştir ve bunun en büyük sebebi başta Türkiye olmak üzere, bütün Avrupa’yı etkisi altına Göçmen Krizi ve Türkiye’de yaşanan siyasi gelişmelerdir. Türkiye ve AB arasında yaşanan gerginlikler Türkiye’nin AB’den uzaklaşmasına neden olmakta bu durum da Türkiye’nin Kıbrıs Sorunu ile ilgili tutumunu değiştirmektedir. Türkiye AB’den koştukça, bu durum etkisini Kıbrıs’ta da gösterecektir. Kıbrıs’ta çözümsüzlüğün devamı, Kıbrıs Türk sağının istediği, iki ayrı devlet veya konfederasyon modellerini daha da güçlendirmektedir. Çevresel olumsuz faktörler Kıbrıs Türk sağının lehine işlemekte, bu durum da adadaki toplumsal uzlaşmayı zorlaştırmakta ve iki toplumun kutuplaşmasına sebep olmaktadır. Kıbrıs’ta iki halk arasındaki sosyal ve karşılıklı psikolojik güvensizlik sorunları öncelikle tespit edilmelidir. Bu sorunlar çözülmeden, Maraş’ın ve Güzelyurt’un kimde kalacağı, sahillerin yüzde kaçının Türklerde veya Rumlarda olacağı gibi şekilsel çözümlerin bir önemi yoktur.

Barış ve çözüm birbirinden farklı olgulardır, çözüm kâğıt üstünde sağlanacak şeyler iken barış iki toplumun beraber yaşayabilme kültürüdür. Bunun iki ayrı devletli bir yapıyla çözümlenmesi zor gibi görünmektedir. Ayrı din ve milletlerden olan iki toplum her ne kadar aynı ada üzerinde yaşıyor olsalar bile, ayrı topraklarda yaşamaları toplumsal farklılıkların gittikçe artmasına sebep olacaktır. Bunu önlemenin yolu tek devlet iki toplumlu bir çözümden geçmektedir. Çözüm masasında siyasi elitler yanında, toplumu genelini yansıtan bir taraf oluşturulmalı ve barış için, toplumların sosyal, kültürel aktivite ve çeşitli etkinliklerle bir araya gelmeleri gerekmektedir. Sivil toplum nezdinde yapılacak ortak toplumsal projeler halkın daha fazla bir araya gelmesini sağlayabilir. Sol siyaset, halklar arası barıştan ve özgürlüklerden yanadır. Ülkenin iç barışı ve toplumlar arası çözümü dış güçlere bağlamak, solun doğasına terstir.

KAYNAKÇA

Altınkaş, E. (2005). "Kıbrıs'ta Siyasal Partiler". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İzmir.

BBC. (2017, Nisan 25). *BBC*. Retrieved from BBC Web sitesi: http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/04/150426_kibris_akinci_secildi, Erişim Tarihi: 25 Nisan 2017.

Dodd, C. (2017, Nisan 30). *Tarih Yayınevi*. Retrieved from Tarih Yayınevi Web Sitesi: <https://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=358018&/Kuzey-K%C4%B1br%C4%B1s-T%C3%BCrk-Cumhuriyetinin-Tarihi-/-Prof.-Dr.-Clement-Dodd->, Erişim Tarihi: 30 Nisan 2017.

Haber KKTC. (2017, Mayıs 2). Retrieved from Haber KKTC Web Sitesi: <http://www.haberkktc.com/yazar/ubp-kurultaylari-tarihi--bitmeyen-liderlik-mucadelesi-yazi-8-3544.html>, Erişim Tarihi: 02 Mayıs 2017.

Hasgüler, M. (2017, Mayıs 10). *Annan Planı'ndan Cenevre'ye ne değişti?* Retrieved from Aljazeera Türk Web Sitesi: <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/annan-planindan-cenevreye-ne-degisti>

Havadis Gazetesi. (2017, Nisan 28). Retrieved from Havadis Gazetesi Web Sitesi: <http://www.havadiskibris.com/iste-kkctde-2013-boyle-gecti/>

Hürriyet Gazetesi. (2017, Nisan 20). Retrieved from Hürriyet Gazetesi Web Sitesi: <http://www.hurriyet.com.tr/kkctde-erken-secim-23-ocak-2005te-38660470>, Erişim Tarihi: 20 Nisan 2017.

IMP News. (2017, Mayıs 5). *IMP News*. Retrieved from IMP News Web sitesi: <http://imp-news.com/tr/news/30264/cenevrede-kibris-muzakereleri>, Erişim Tarihi: 05 Mayıs 2017.

KKTC Başbakanlık. (2017, Mart 20). Retrieved from KKTC Başbakanlık Web Sitesi: <http://basbakanlik.gov.ct.tr/>, Erişim Tarihi: 20 Mart 2017.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasası. (1985, Mayıs 5). KKTC Anayasası. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı. (2017, Mart 20). Retrieved from Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Web Sitesi: <https://kkctcb.org/tr>

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Mahkemeleri. (2017, Mart 20). Retrieved from Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Mahkemeleri Web Sitesi: <http://www.mahkemeler.net/cgi-bin/elektroks.aspx>, Erişim Tarihi: 20 Mart 2017.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu. (2017, Nisan 5). *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu*. Retrieved from Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu Web Sitesi: <http://ysk.mahkemeler.net/secim.aspx?skod=1>, Erişim Tarihi: 05 Nisan 2017.

Milliyet. (2017, Mayıs 5). Retrieved from Milliyet.com.tr: <http://www.milliyet.com.tr/kkctc-hukümetinde-deprem/dunya/detay/2220124/default.htm>

Onyilo, I. A. (2020). Green automobile technology competencies in Nigeria and the fourth industrial revolution. *Journal of critical reviews* , 865-869.

Taşeli, N. (2017, Nisan 8). *Yeni Düzen Gazetesi*. Retrieved from Yeni Düzen Gazetesi Web Sitesi: <http://www.yeniduzen.com/secimler-diye-diye-80565h.htm>, Erişim Tarihi: 08 Nisan 2017.

Tokel, Ö. (2017, Nisan 10). *Kıbrıs Postası*. Retrieved from Kıbrıs Postası Web Sitesi: http://www.kibrispostasi.com/index.php/cat/35/news/173741/PageName/KIBRIS_HABERLERI, Erişim Tarihi: 10 Nisan 2017.

Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2017, Mayıs 10). Retrieved from Türkiye Büyük Millet Meclisi Web Sitesi: <https://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP58.htm>, Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2017

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (2017, Şubat 5). *Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı*. Retrieved from Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Web Sitesi: <http://www.mfa.gov.tr/kopenhag-zirvesi-12-13-aralik-2002.tr.mfa>, Erişim Tarihi: 05 Şubat 2017.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (2017, Mayıs 5). *Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı*. Retrieved from Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Web Sitesi: <http://www.mfa.gov.tr/sevilla-zirvesi-21-22-haziran-2002.tr.mfa>, Erişim Tarihi: 05 Şubat 2017.

Ulusal Birlik Partisi. (2017, Nisan 01). Retrieved from Ulusal Birlik Partisi Resmi Web Sitesi: http://ubpkuzeykibris.com/haber_detay.asp?haberID=323#Genel_Baskanlarimiz, Erişim Tarihi: 01 Nisan 2017.

Yenidüzen Gazetesi. (2017, Nisan 5). Retrieved from Yenidüzen Gazetesi Web Sitesi: <http://www.yeniduzen.com/40-yilda-38-hukümet-63513h.htm>, Erişim Tarihi: 05 Nisan 2017.

THE PSYCHOANALYTIC ROOTS OF HOARDING BEHAVIOR: A REVIEW OF THE LITERATURE

İSTİFLEME DAVRANIŞININ PSİKANALİTİK KÖKENLERİ: BİR DERLEME ÇALIŞMASI

Instr. Dilem ÖKE

European University of Lefke

Faculty of Arts and Sciences

Department of Psychology

doke@eul.edu.tr

ORCID: 0000-0001-6947-8000

Received 2 October 2021 - Accepted 6 December 2021

Gönderim 2 Ekim 2021 - Kabul 6 Aralık 2021

Abstract: *Commonly hoarding behaviour occur with serious level of distress or a disorder. DSM-5 characterizes hoarding disorder as an adversity is to need to keep/save stuff by cause of distress identify with discarding stuff. Hoarding behaviour usually confused with collecting and/or obsessive-compulsive disorder. Until recent years hoarding disorder seems as a form of obsessive-compulsive disorder. Individuals with hoarding behaviour had a history of losses and object related experiences in early childhood. In this review it aimed to study a psychoanalytical perspective of hoarding behaviour. It specified with psychoanalytic perspective because it is expected that the underlying reason or causes of hoarding behaviour are made with the unconscious. The person may try to (solve) fill the gap between their problems and traumas with collecting and keeping lots of things. In what findings does the hoarding behaviour from past to present reach within the psychoanalytic framework?*

Keywords: *Hoarding, hoarding behavior, psychoanalytic, psychoanalytic perspective, hoarding disorder*

Öz: *Genellikle istifleme davranışı, ciddi düzeyde sıkıntı veya bir bozuklukla ortaya çıkar. DSM-5, istifleme bozukluğunu, nesnelere saklamanın gerekliliği algısından ve onları elden çıkartmanın yarattığı sıkıntı ile karakterize etmektedir. Kişinin, sahip olduklarını elden çıkarmada çektiği güçlük, bu nesnelere birikmesi ile sonuçlanır. Biriktirme davranışı genellikle koleksiyonculuk ve/veya obsesif-kompulsif bozuklukla karıştırılmaktadır. Son yıllara kadar istifleme bozukluğu, obsesif-kompulsif bozukluğun bir formu olarak görülmekteydi. İstifleme davranışına sahip bireylerin, erken çocukluk döneminde kayıp ve nesnelere bağımlı deneyim geçmişine sahip oldukları düşünülmektedir. Bu derlemede, istifleme davranışı psikanalitik bir bakış açısıyla açıklanmıştır. Bu çalışma yalnızca psikanalitik bakış açısıyla yapılmıştır ve bunun nedeni de istifleme davranışının altında yatan nedenin ya da nedenlerin bilindiğinden kaynaklandığını düşünülmektedir. Birey, sorunları ve travmaları arasındaki boşluğu bir çok şeyi biriktirerek ve saklayarak doldurmaya (çözmeye) çalışabilir. Geçmişten günümüze istifleme davranışı psikanalitik çerçeve içerisinde hangi bulgulara ulaşmaktadır?*

Anahtar Kelimeler: *İstifçilik, istifleme davranışı, psikanalitik, psikanalitik bakış açısı, biriktiricilik bozukluğu*

INTRODUCTION

Hoarding behaviour has been present in human life for a very long time. During the excavations, archaeologists found that hunter-gatherers collect and keep many necessary materials in order to protect themselves and survive in the prehistoric period (Lidz, 2003). In human's mind there are three fundamental structures; id, ego and superego as Freud stated. The id is the primitive part of our mind and it works with pleasure principle, the ego works with reality principle and the super-ego works with moral principle (Freud, 1923). Therefore, it would be right to say, hoarders perform their hoarding behaviours unconsciously and for their pleasure, which it can be evaluated in this way from a psychoanalytic point of view. In this way, there is a connection between the id and hoarding disorder. Studies also mentioned that the origins of hoarding behaviour are thought to be related to the 'anal character' in the psychoanalytical clinical characterization (Grilo, 2004). In this review, it aimed to study a psychoanalytical perspective of hoarding behaviour. This review is limited to the psychoanalytic point of view, because the underlying cause or causes of hoarding behaviour are thought to be unconscious.

1. HOARDING BEHAVIOR

DSM-5 characterizes hoarding disorder as an adversity is to need to keep/save stuff by cause of distress identify with discarding stuff. DSM-5 defines hoarding as a *'results in accumulation of possessions that congest and clutter active living areas and substantially compromise their use'*. *'Hoarding behavior causes clinically significant distress or impairment in social, occupational, or other important areas of functioning, including maintaining a safe environment for self and others'* (DSM-5, 2017, p. 132).

People may get confused about these two mental disorders 'hoarding behavior' with 'collecting and/or obsessive-compulsive disorder'. Until recent years hoarding disorder seems as a form of obsessive-compulsive disorder. Hoarding behaviour has taken its place in 2013 among the obsessive-compulsive disorders in DSM-V. Individuals who have hoarding disorder usually have an isolated life, keep unnoticed by others and captured by the goods that they cannot get rid of them.

In studies related to hoarding, researchers showing that hoarding can start based on early childhood years and therefore they can explain hoarding behavior from a psychoanalytic perspective. There are differences between collecting and hoarding behaviors, both collectors and hoarders have history of early childhood experience of losses and they both attached to objects. Both Bowlby (1982) and Ainsworth (1991) mentioned about the effect of the relationship between the infant and the primary caregiver. According to their attachment studies, secure attachment will occur if adequate physical and emotional proximity is given to the baby by the primary caregiver. On the other hand, insecure attachment will occur when vital needs are not met by the primary caregiver for the baby. Attachment studies were conducted with adults as well not just the infants. Hazan and Shaver (2004), worked with adults and they found that securely attached individuals can effectively express and cope with their negative emotions on the contrary insecurely attached individuals may not be able to express and cope their negative emotions and also they may seek attention due to their perceived inadequacy for themselves socially. Based on these findings, it

would be appropriate to explain the relationship between attachment theory and hoarding behavior as follows: secure bond that could not be established in the right time are tried to be compensated by excessive hoarding of objects. But this compensation process may not work properly because as hoarded items cannot actually provide mutual care to the individual so primary care needs remain unmet and this process exacerbating hoarding behaviour (Mathes *et al.*, 2020.)

Hoarding behaviour is seen not only in adults but also seen in children but these behaviors are less noticeable in children and it turn into fewer disorders due to parents' interference with their children's belongings. In children, the hoarding behaviour is generally made towards collecting fluffy toys and these toys tend to be excessively attached with human characteristics (Kress, Stargell, Zoldan, & Paylo, 2016). In order for such behaviors to cause problems, it must not only be age-appropriate, but also have the symptoms of hoarding disorders.

The major difference between hoarding and obsessive compulsive disorder is while hoarding behavior is ego-syntonic on the other hand obsessive compulsive behavior is ego-dystonic. According to this statement, individuals who have hoarding behavior are more aware of their environment and they behave more convenient. Contrarily, the reactions and responses of individuals who have obsessive compulsive disorder to the environment or a situation conflict with their thoughts and wills.

Hoarding and hoarding behavior is first mentioned by S. Freud (1895) in psychoanalytic literature in '*Draft K: The Neuroses of Defence from Extracts from the Fliess Papers: (A Christmas Fairy Tale)*'. In this article, Freud tries to describe the underlying mechanism of neurosis which he described as in four steps. (1) The sexual experience, (2) its repression on some later occasion, (3) a stage of successful defense, (4) the stage in which the repressed ideas return during the struggle between them and the ego, new symptoms are formed which are those of the illness proper: that is, a stage of adjustment, of being overwhelmed, or of recovery with a malformation. (Freud, 1895). Sigmund Freud, then describes obsessional neurosis. According to his statement, obsessional neurosis is due to 'the primary experience which has been accompanied by pleasure' and the contribution of the id. When this experience is recognizing in later years of life it gives rise to an unpleasure which leads to a self-reproach in consciousness. In obsessional neurosis cases the experience had happened very early in life which is purely passive in other words before the experience of pleasure in children's life. Freud, then proposed that the obsessional idea is a product of compromise and distorted way of thinking. It signifies not the real event but a surrogate chosen from the category of a substitution.

The affects of self-reproach transformed into anxiety, hypochondria, shame, and delusions of persecution. The conscious ego regards obsessions as something alien to itself. The ego overwhelmed by these obsessional ideas and conflicts which sometimes leads to secondary defenses. The hoarding behaviors as compulsions are the end products of this overwhelming obsessional ideas as defences. Hoarding behavior like compulsive acts are linked to anal fixation.

In 1935 Isaacs, in his article called 'Bad Habits', he mentioned that the compulsive actions appeared to begin in infancy and early childhood. He described these compulsive actions through the examples of thumb or tongue sucking, rocking, banging and knocking of head as mechanism of introjection internal-objects who are

mainly parents. Dorsey (1935) linked hoarding behavior associated with inadequate self-respect. On the other hand, Schilder (1935) tries to explain hoarding behavior associated with Karl Marx theory of economics. According to him hoarding linked us to the future. Possessions and collecting materials and mon

ey is linked with the use in future. Money and goods have unconscious connection with feces which both Dorsey and Schilder account them with anal preoccupations and representations of conflict. This patterns are very common in obsessional neurotics.

Lustman (1962) in his article named Defense, Symptom, and Character; he explained sneakiness, hoarding, trickery, as character traits were related, in part, to the masturbatory activity and showed a possible reciprocal relation to the symptomatic act. Usually compulsive acts like washing etc. was replaced with hoarding. Baer (1994) found three major classification of symptoms. He found these classifications with factor analyzing with 107 patients. Baer named these three factors as follows: 'symmetry/hoarding', 'contamination/cleaning', 'pure obsession'. Rosbrow (1993) in his article, mentioned about try to delay death by hoarding behavior by referring Maus's books. He mentioned that 'the son of the Holocaust survivors confesses of his father's nightmarish years in the camp. He describes how his father cautiously found and hid his food needs and prevented death with them. He adds that he continued to be obsessed after his father's liberation. His father continues to hoard and obsessively refuse throwing things away. His father thinks that if he stops storing supplies, he and his family will be left vulnerable and killed.' (Rosbrow, 1993). One fascinating association is that between hoarding and Holocaust survival (Porat-Katz, Johnson, Katz, & Rachman-Elbaum, 2018); it is as if physical objects (often food items) are gathered to fill a void created by loss of kin during that great human tragedy and/or to act as a barricade protecting the subject against future fiascos. Meares (2001) pointed out that obsessive compulsive disorder presumably to be a 'heterogeneous disorder'. The person may try to (solve) fill the gap between his/her problems and traumas with collecting and keeping lots of things. So, that concludes hoarding behavior from a psychoanalytic perspective.

The person may try to fill the gap between his/her problems and traumas with collecting and keeping lots of things. We linked this statement with Isaac's (1935) article about compulsive actions appeared to begin in infancy and early childhood.

1.1. The Differences Between Hoarding and Obsessive-Compulsive Disorder

There are differences between collecting and hoarding behaviors both collectors and hoarders have history of early childhood experience of losses and they both attached to objects. We can understand the differences between hoarding and obsessive-compulsive disorder by dividing into five:

1. Hoarding is largely ego-syntonic, whereas the symptoms of obsessive-compulsive disorder (OCD) are ego-dystonic;
2. Hoarding is more often accompanied by depression;
3. OCD is a clear statement of the premium the subject places on control, whereas hoarding offers a loud testimony to loss of control;

4. Whereas the symptoms of OCD fluctuate over time, those of hoarding tend to get progressively worse;

5. Psychopharmacologic agents that are often successful in treating OCD cause little dent in the tendency to hoard (Bloch *et al.*, 2014).

The major difference between hoarding and obsessive compulsive disorder is while hoarding behavior is ego-syntonic on the other hand obsessive compulsive behavior is ego-dystonic.

Baer (1994) found three major classification of symptoms. He found these classifications with factor analyzing with 107 patients. Baer named these three factors as follows: (a) 'symmetry/hoarding', (b) 'contamination/cleaning', (c) 'pure obsession'.

In their study, Landau *et al.* (2011) emphasized that hoarding behaviors begin with the emergence of traumatic life events and the increase in the severity of the symptoms of hoarding disorder. The trauma history of individuals need to be evaluate seriously.

In DSM-5, hoarding disorder characterizes with the perception of the necessity of keeping objects and the distress of disposing of them. The feeling of removal of the objects can cause distress so the difficulty in disposing of individual's possessions results in the accumulation of these stuffs, occupying this person's living space and pile up.

Hoarding disorder is not linked to any other health condition (Kress *et al.*, 2016). Therefore, hoarding disorder should not be explained by one of the symptoms of another mental disorder or linked to a health condition such as brain injuries or dementia (DSM-V, 2014). The prevalence of hoarding disorder is 2% to 6% of the population. Individuals who have hoarding disorder often lead an isolated life and do not want to notice by other people. With this disorder, individuals feel that they have the things they collect but at the same time they are possessed by those items. Individual in this situation can also prevent her/his daily activities by collecting excessive objects and due to this action they narrowing their living space. Regardless of its true value, the person with this disorder may have difficulty in disposing of their possessions or breaking their relationship with them. People who have hoarding disorder show attachment to objects due to their childhood losses. By collecting and hiding many things, individual may try to fill the gap between their problems and traumas.

Clutter is the sum of many and often unrelated items gathered together in an irregular manner. Based on this definition, Raines, Allan, Oglesby, Short and Schmidt (2015) mentioned that significant amount of clutter is not considered problematic unless it accompanies saving/thrift behaviour alone. People with hoarding disorder often experience negative thoughts and feeling when throwing objects due to the meaning they have previously attributed to the objects they have accumulated. There are three main manifestations of hoarding: disorganization, difficulty in disposing of objects and excessive object acquisition (Frost and Hartl, 1996). Rodriguez *et al.* (2012), found in their study that hoarding disorder is associated with a high rate of homelessness. Individuals with hoarding disorder are generally at risk of being evicted.

CONCLUSION

In the literature review from past to present psychoanalytically expected result has been achieved. According to findings, the person may try to (solve) fill the gap between his/her problems and traumas with collecting and keeping lots of things. Hoarding behavior occurs unconsciously. Individual gives a meaning to hoarded items and it is really difficult to throw them away, they do not want to leave the objects because of their meaning. From a psychoanalytic point of view unconscious mind has an impact on thoughts, feelings and behaviors. People who have hoarding behavior feel distress about negative thoughts and feelings so this reflected their behaviors. So, that concludes hoarding behavior from a psychoanalytic perspective. Freud, bring up of a memory-evoking pressure as the second step of the neurotic mechanisms underlying the hoarding behavior, consequently, in the Rosbrow's (1993) article, there was an unforgettable moment of a father who had survived from Holocaust. The person may try to fill the gap between his/her problems and traumas with collecting and keeping lots of things. It is worth to mentioned that according to statement of Isaac's (1935) article about compulsive actions appeared to begin in infancy and early childhood. According to Bowlby (1982) and Ainsworth (1991)'s studies indicating that hoarding behaviors may begin in early childhood periods. It is thought that this review will contribute to studies investigating the orgisin or causes of hoarding behavior with a psychoanalytic approach.

REFERENCES

- Ainsworth, M. S., & Bowlby, J. (1991). An ethological approach to personality development. *American psychologist*, 46(4), 333.
- Birliği, A. P. (2014). Ruhsal bozuklukların tanısıl ve sayımsal elkitabı, beşinci baskı (DSM-5) [Diagnostic and statistical manual of mental disorders. (DSM-5)](E. Köroğlu, Trans.). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.(Original work published 2013).
- Bloch, M. H., Bartley, C. A., Zipperer, L., Jakubovski, E., Landeros-Weisenberger, A., Pittenger, C., & Leckman, J. F. (2014). Meta-analysis: hoarding symptoms associated with poor treatment outcome in obsessive-compulsive disorder. *Molecular Psychiatry*, 19, 1025–2030.
- Bowlby, J. (1982). Attachment and loss: retrospect and prospect. *American journal of Orthopsychiatry*, 52(4), 664.
- Bowlby, J., & Ainsworth, M. (2013). The origins of attachment theory. *Attachment theory: Social, developmental, and clinical perspectives*, 45, 759-775.
- Bretherton, I. (1992). The origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainsworth. *Developmental psychology*, 28(5), 759.
- Danet, M., & Secouet, D. (2018). Insecure attachment as a factor in hoarding behaviors in a non-clinical sample of women. *Psychiatry Research*. 270, 286-292.
- Dorsey, J.R. (1935). The Psychology of the Person Who Stutters. *Psychoanal. Rev.*, 22(1):25-35
- Freud, S. (1895). Draft K. The Neuroses of Defense (A Christmas Fairy Tale), January 1, 1896. *The Complete Letters of Sigmund Freud to Wilhelm Fliess, 1887-1904*, 162-169.
- Freud, S. (1989). The ego and the id (1923). *TACD Journal*, 17(1), 5-22.
- Frost, R. O., & Hartl, T. L. (1996). A cognitive-behavioral model of compulsive hoarding. *Behaviour research and therapy*, 34(4), 341-350.
- Grilo, C. M. (2004). Diagnostic efficiency of DSM-IV criteria for obsessive compulsive personality disorder in patients with binge eating disorder. *Behaviour Research and Therapy*, 42(1), 57–65.
- Hazan, C., & Shaver, P. R. (2004). Attachment as an Organizational Framework for Research on Close Relationships.
- Isaacs, S. (1935). 'Bad Habits'. *Int. J. Psycho-Anal.*, 16:446-454.
- Kress, V. E., Stargell, N. A., Zoldan, C. A., & Paylo, M. J. (2016). Hoarding disorder: Diagnosis, assessment, and treatment. *Journal of Counseling & Development*, 94(1), 83-90.
- Landau, D., Iervolino, A. C., Pertusa, A., Santo, S., Singh, S., & Mataix-Cols, D. (2011). Stressful life events and material deprivation in hoarding disorder. *Journal of anxiety disorders*, 25(2), 192-202.

- Lidz, F. (2003). *Ghostly Men: The Strange But True Story of the Collyer Brothers*, New York
- Lustman, S.L. (1962). Defense, Symptom, and Character. *Psychoanal. St. Child*, 17:216-244.
- Mathes, B. M., Timpano, K. R., Raines, A. M., & Schmidt, N. B. (2020). Attachment theory and hoarding disorder: A review and theoretical integration. *Behaviour research and therapy*, 125, 103549.
- Meares, R. (2001). A Specific Developmental Deficit in Obsessive-Compulsive Disorder: The Example of the Wolf Man. *Psychoanal. Inq.*, 21(2):289-319.
- Porat-Katz, B. S., Johnson, T. W., Katz, I., & Rachman-Elbaum, S. (2018). Hoarding among Jewish Holocaust survivors: Moving towards a theoretical model. *The Israel Medical Association Journal*, 20, 670–673.
- Rodriguez, C. I., Herman, D., Alcon, J., Chen, S., Tannen, A., Essock, S., & Simpson, H. B. (2012). Prevalance of hoarding disorder in individuals at potential risk for eviction in New York City. *Journal of Nervous and Mental Disease*, 200, 91-94.
- Rosbrow, T. (1993). Significance of the Unconscious Plan for Psychoanalytic Theory. *Psychoanal. Psychol.*, 10(4):515-532.
- Schilder, P. (1940). Psychoanalysis of Economics*. *Psychoanal. Rev.*, 27(4):401-420.
- Solms, M., & Panksepp, J. (2012). The “Id” knows more than the “Ego” admits: Neuropsychanalytic and primal consciousness perspectives on the interface between affective and cognitive neuroscience. *Brain Sciences*, 2(2), 147-175.
- Stechler, G., & Kaplan, S. (1980). The development of the self: A psychoanalytic perspective. *The psychoanalytic study of the child*, 35(1), 85-105.
- Tamam, L., & Demirkol, M. E. *Obsesif Kompulsif Bozukluk ve İlişkili Bozukluklar*.k's Greatest Hoarders: An Urban Historical. Bloomsbury Publishing USA.

BATI TRAKYA MÜSLÜMAN-TÜRK AZINLIĞININ ULUSLARARASI HUKUKTAN DOĞAN EĞİTİM HAKLARI

EDUCATION RIGHTS OF THE MUSLIM-TURKISH MINORITY OF WESTERN THRACE ARISING FROM INTERNATIONAL LAW

Doç. Dr. Ali DAYIOĞLU
Lefke Avrupa Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Uluslararası İlişkiler Bölümü
adayioglu@eul.edu.tr
ORCID ID: 0000-0001-5018-511X

Gönderim 5 Eylül 2021 – Kabul 12 Aralık 2021
Received 5 September 2021 - Accepted 12 December 2021

Öz: *Bir azınlık grubuna mensup kişilerin kendi eğitim ve öğretim kurumlarını kurma, yönetme, denetleme ve buralarda kendi ana dillerini kullanma hakkına sahip olmaları, söz konusu grubun kimliğinin korunabilmesi için son derece önemlidir. Bundan dolayı, birçok uluslararası belgede bu hakkı korumaya yönelik düzenlemelere yer verilmiş, imzacı devletlere bu yönde sorumluluklar yüklenmiştir. Batı Trakya'daki Müslüman-Türk azınlığın eğitim hakkı da çeşitli uluslararası antlaşma ve sözleşmeler tarafından güvence altına alınmıştır. Böyle olmakla birlikte, Yunanistan, istisnai bazı dönemler hariç, azınlığın bu yöndeki haklarını ihlal eden bir politika izlemiştir.*

Bu çalışmada önce, Batı Trakya Müslüman-Türk azınlığının eğitim hakkını düzenleyen uluslararası antlaşmalar ile Yunanistan'ın yükümlülükleri incelenecektir. Ardından da Batı Trakya'nın Yunanistan'ın egemenliğine geçtiği 1920'den günümüze Yunanistan yönetiminin konuyla ilgili uygulamaları aktarılacaktır. Son olarak da, Türkiye ile Yunanistan'ın konuyla ilgili politikaları tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Yunanistan, Batı Trakya, Müslüman-Türk azınlık, uluslararası hukuk, eğitim hakkı*

Abstract: *It is extremely important for persons belonging to a minority group to have the right to establish, manage and supervise their education and training institutions and use their mother tongue, to protect their identity. For this reason, many international documents have included regulations to protect this right, and signatory states have been given responsibilities in this regard. The right to education of the Muslim-Turkish minority in Western Thrace is also guaranteed by various international treaties and conventions. However, Greece, except for some exceptional periods, has violated the education rights of the Muslim-Turkish minority in this regard.*

In this study, firstly, the international treaties regulating the right to education of the Muslim-Turkish minority of Western Thrace and the obligations of Greece will be examined. Then, the practices of the Greek administration on the subject matter starting from 1920, when Western Thrace came under the sovereignty of Greece, will be analysed. Finally, the policies of Turkey and Greece on the subject will be discussed.

Keywords: *Greece, Western Thrace, Muslim-Turkish minority, international law, right to education*

GİRİŞ

Eğitim, azınlıkların grup olarak kimliklerini koruyabilmeleri ve srdrebilmeleri için hayati nemdedir. Bundan dolayı, gemiŒten günümüze insan ve azınlık haklarıyla ilgili uluslararası belgelerde eğitim konusuyla ilgili düzenlemelere geniŒ Œekilde yer verilmiŒtir. Bu ervede, bir azınlık grubuna mensup kiŒilerin kendi özel eğitim ve ğretim kurumlarını kurma, yönetme, denetleme ve kendi ana dilleri ile eğitim görme hakları günümüzün en doğal azınlık haklarının baŒında gelmektedir.

Konu, 2020 yılı itibarıyla 10,7 milyon nüfuslu Yunanistan’da (The World Bank, 2021), eŒitli kaynaklar tarafından yaklaŒık 120,000-145,000 nüfusa sahip olduğu belirtilen (Verhs, 2019: 3; ECRI, 2015: 33; Serdar, 2014: 103) Batı Trakya Müslüman-Türk azınlığı bakımından da son derece önemlidir. Bundan dolayı, azınlığın haklarını düzenleyip koruma altına alan ‘‘Atina AntlaŒması’na Ek 3 Numaralı Protokol’’ (1913), ‘‘Yunanistan’daki Azınlıkların Korunmasına İliŒkin AntlaŒma’’ (1920) ve ‘‘Lozan BarıŒ AntlaŒması’’nda (1923) azınlığın, kendi okullarını kurma, yönetme ve denetleme ile buralarda kendi ana dilini kullanma hakkı güvence altına alınmıŒtır. Bu noktada, söz konusu antlaŒmalarda Müslüman-Türk azınlığın eğitim hakkıyla ilgili olarak getirilen düzenlemeleri incelemeye geçmek yerinde olacaktır.

1. BATI TRAKYA MÜSLÜMAN-TÜRK AZINLIğININ EğİTİM HAKKINI DÜZENLEYEN ULUSLARARASI ANTLAŒMALAR VE GETİRİLEN DÜZENLEMELER

1.1. Atina AntlaŒması’na Ek 3 Numaralı Protokol (1913)

Balkan SavaŒları’nın ardından Yunanistan’ın Selanik, Güney Makedonya ve Girit’i ele geçirmesiyle Osmanlı İmparatorluğu ve Yunanistan arasında 14 Kasım 1913’te Atina AntlaŒması imzalanmıŒtır. Yunanistan’a katılan bu yerlere iliŒkin olan ve yalnızca bu topraklarda yaŒayan Müslümanlar bakımından hüküm doğuran AntlaŒma’nın 2. maddesinde, AntlaŒma’ya Ek 3 Numaralı Protokol’n tüm Yunanistan topraklarında geçerli olacağı belirtilmiŒtir (Erim, 1953: 477-488).

Yunanistan, 30 Ocak 1923 tarihli ‘‘Yunan ve Türk Halklarının Mübadelesine İliŒkin SzleŒme ve Protokol’’ sonucunda gerekleŒen nüfus mbadelesinden dolayı Atina AntlaŒması’nın konusunun ortadan kalktığını, bundan dolayı da geçerliliğini yitirdiğini iddia etmektedir. Ayrıca Yunanistan tarafından yapılan eŒitli açıklamalarda, Atina AntlaŒması’nın yerine Lozan BarıŒ AntlaŒması’nın geçtiği, bundan ötürü Batı Trakya’daki Müslüman-Türk azınlık bakımından Yunanistan’a yükümlülük getiren tek antlaŒmanın Lozan BarıŒ AntlaŒması olduğu belirtilmektedir.

Gerçekten de Selanik, Güney Makedonya ve Girit’teki Müslümanlar Mübadele SzleŒmesi uyarınca Yunanistan’ı terk etmek zorunda kaldıklarından, yani Atina AntlaŒması’nın konusu ortadan kalktığından, AntlaŒma söz konusu bölgeler bakımından hüküm doğurmamaktadır. Diğer taraftan, Batı Trakya bölgesi 1920’de Yunanistan’a katıldığından, AntlaŒma bu bölgede yaŒayan Müslüman-Türk azınlık bakımından geçerli değildir.

Bu duruma karŒılık, Atina AntlaŒması’na Ek 3 Numaralı Protokol’n tüm Yunanistan topraklarında geçerli olacağının belirtilmesi konumuz bakımından

önemlidir. Buna göre devletlerin antlaşmalar konusundaki halefiyeti hakkında yapılan 1978 Viyana Sözleşmesi'nin 15. maddesinde, bir toprak parçasına yeni sahip olan bir devletin önceden onayladığı antlaşmaların, halefiyet tarihinden başlayarak o toprak parçası bakımından da geçerli olacağı düzenlenmektedir (Vienna Convention on Succession of States in Respect of Treaties, 1978: 8). Uluslararası Adalet Divanı (UAD) da 1978'de verdiği danışma görüşünde, "ülke topraklarının statüsü" teriminin antlaşmanın imzalandığı tarihteki toprakları değil, son durumu ifade eder biçimde anlaşılması gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca Divan, bu terimin daha sonra o ülke topraklarından sayılacak yerleri bile kapsayacak şekilde geniş yorumlanması gerektiğine dikkat çekmiştir (International Court of Justice, Reports of Judgments, 1978: 32-33).

Dolayısıyla, Atina Antlaşması'na Ek 3 Numaralı Protokol kabul edildiği zaman Yunanistan henüz Batı Trakya'ya sahip olmamakla birlikte, söz konusu halefiyet ilkesi ile UAD kararına dayanarak Protokol'ün Batı Trakya'daki Müslüman-Türk azınlık bakımından bugün de geçerli olduğunu söylemek mümkündür. Protokol'ün geçerliliği, aşağıda incelenecek olan 1920 tarihli Yunanistan'daki Azınlıkların Korunmasına İlişkin Antlaşma'da ve Lozan Barış Konferansı görüşmelerinde de kabul edilmiştir (Oran, 1991: 62-64, 74-75 ve 101-104; Meray, 1973: 171-172 ve 220).

Eğitim konusuna gelince, bugün de geçerli olduğunu gördüğümüz Ek 3 Numaralı Protokol'ün 6. maddesinde müftü veya müftü vekili yetiştirmek üzere bir nüvvâb medresesinin kurulacağı hususunun düzenlenmesinin ardından, eğitim konusu esas olarak 15. maddede düzenlenmiştir. Madde şu düzenlemeyi getirmektedir:

"Mekâtib-i hususiye-i islâmiye ve ezcümle Selanik'teki Mîthatpaşa Mekteb-i Sanayii tanınacak ve bunların zaman-ı teessüslere kendi masraflarına karşılık olmak üzere malik oldukları akarlar mahfuz kalacaktır.

Zaten mevcut bulunan veya efrad veya muteberan-ı islâmiyeden mürekkep olarak mahallerince teşekkül edecek komisyonlar tarafından tesis olunacak olan bilcümle mekâtib-i hususiye-i islâmiye hakkında dahi bu suretle muamele olunacaktır.

Baş müftü ile müftüler ve hükümet-i Yunaniyenin maarif müfettişleri bu mektepleri teftiş edebileceklerdir. Tedrisat resmî pragrama tevfiikan türkçe icra olunacak ve lisan-ı Yunaninin tedrisi mecburî olacaktır" (Erim, 1953: 477-488).

Görüldüğü gibi, Ek Protokol'ün 15. maddesi hiçbir tartışmaya mahal vermeyecek bir biçimde Yunanistan'daki Müslüman-Türk özel okullarını tanımakta, bunların gelir kaynaklarına müdahale edilmeyeceği ve buralarda eğitimin Türkçe yapılacağı hükmünü getirmektedir.

1.2. Yunanistan'daki Azınlıkların Korunmasına İlişkin Antlaşma (1920)

Büyük Britanya, Fransa, İtalya ve Japonya'nın oluşturduğu Başlıca Müttefik ve Ortak Devletler (BMOD) ile Yunanistan arasında 10 Ağustos 1920'de imzalanan Yunanistan'daki Azınlıkların Korunmasına İlişkin Antlaşma, yalnızca bu tarihteki değil, ilerleyen süreçte Yunanistan'a katılabilecek olan yerlerdeki etnik, dilsel ve dinsel azınlıklara koruma sağlamakta, onların haklarını güvence altına almaktadır. Atina Antlaşması ve Antlaşma'ya Ek 3 Numaralı Protokol gibi, Yunanistan bu antlaşmanın da geçerliliğini yitirdiğini, dolayısıyla Batı Trakya bakımından hüküm doğurmayacağını savunmaktadır. Bununla birlikte, gerek yukarıda aktarılan halefiyet ilkesi, gerekse Lozan Antlaşması'nın Son Senedi'nde yer alan XVI No'lu Protokol'ün hükümleri gereği Yunanistan'daki Azınlıkların Korunmasına İlişkin Antlaşma bugün

de geçerliliğini sürdürmekte ve Batı Trakya bakımından Yunanistan'ı bağlamaktadır (Oran, 1991; 104-112).

Yunanistan'daki Azınlıkların Korunmasına İlişkin Antlaşma, 8 ve 9. maddelerinde azınlık eğitimiyle ilgili önemli düzenlemeler getirmektedir. Buna göre, 8. maddede, “ırksal, dinsel veya dilsel azınlıklara mensup Yunan uyruklarının, masrafları kendilerine ait olmak üzere okullar ve diğer eğitim kurumları kurma, yönetme ve denetleme ile buralarda kendi ana dillerini kullanma konularında Yunan çoğunlukla aynı haklara sahip olacakları” belirtilmiştir. 9. maddede ise, “Müslümanların önemli oranda yaşadıkları yerlerde ana dili Yunancadan farklı olanların kendi ana dillerinde eğitim görmeleri için Yunanistan'ın uygun önlemleri alacağı ve kendilerine genel bütçe, belediye bütçesi veya diğer bütçelerden hakkaniyete uygun bir pay ayrılacağı” hükmü düzenlenmiştir (Treaty Concerning the Protection of Minorities in Greece, 1920).

Antlaşma hükümlerinden de görüldüğü gibi, azınlığın kendi okullarını kurma, yönetme ve denetleme ile buralarda kendi ana dillerini kullanma hakkı açıkça düzenlenmiş, üstelik Yunan devleti bu yöndeki faaliyetleri destekleyici uygun önlemler alma yönünde pozitif bir yükümlülük altına konulmuştur.

1.3. Lozan Barış Antlaşması (1923)

Milli Mücadele'nin başarıya ulaşmasının ardından Türkiye ile Büyük Britanya, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya ve Sırp-Hırvat-Sloven Devleti arasında 23 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Barış Antlaşması, Md. 45 gereği Türkiye ve Yunanistan'a karşılıklı azınlıklarının haklarının korunması için “paralel yükümlülük” getirmektedir (Tarhanlı, 2002: 37). Md. 45 şu hükmü içermektedir: “Bu Kesimdeki hükümlerle, Türkiye'nin Müslüman olmayan azınlıklarına tanınmış olan haklar, Yunanistan'ca da, kendi ülkesinde bulunan Müslüman azınlığa tanınmıştır.” Yukarıda belirtilen uluslararası antlaşmaların aksine Yunanistan, Lozan Barış Antlaşması'nın Batı Trakya bakımından hüküm doğurduğunu kabul etmekte ama bu kez de korumadan yararlanacak kesimin Türk değil Müslüman olarak nitelendirilmesinde ısrar etmektedir.

Lozan Barış Antlaşması'nın eğitim alanıyla ilgili düzenlemelerine bakıldığında bunların Yunanistan'daki Azınlıkların Korunmasına İlişkin Antlaşma'nın 8 ve 9. maddeleriyle neredeyse özdeş oldukları görülmektedir. Buna göre, 45. maddede yer alan paralel yükümlülük düzenlemesinden hareketle 40. maddede, “Müslüman azınlıklara mensup Yunan uyruklarının giderlerini kendileri karşılamak üzere, her türlü hayır kurumlarıyla, dinsel ve sosyal kurumlar, her türlü okullar ve buna benzer eğitim kurumları kurmak, yönetmek ve denetlemek ve buralarda kendi dillerini kullanmak ve dinsel ayinlerini serbestçe yapmak konularında eşit hakka sahip olacakları” belirtilmektedir.

41. maddede ise “Yunan hükümetinin, Müslüman uyruklarının önemli oranda yaşadıkları yerlerde, bu kişilerin çocuklarına ilk okullarda ana dilleriyle eğitim almalarını sağlamak bakımından uygun düşen kolaylıkları göstereceği” belirtilmektedir. Ayrıca, maddede, “Müslüman olan Yunan uyruklarının önemli bir oranda buldukları kent ve bölgelerde, söz konusu azınlıklar, devlet, belediye ya da öteki bütçelerce eğitim, din ya da hayır işlerine genel gelirlere dayanarak sağlanabilecek paralardan yararlanmaya ve pay ayrılmasına hakkaniyetli bir şekilde katılacaklardır” hükmü düzenlenmiştir.

Batı Trakya bakımından günümüzde de geçerli olduğunu gördüğümüz söz konusu uluslararası antlaşmaların eğitim konusunda getirdikleri düzenlemeleri bu şekilde özetledikten sonra, şimdi konuyla ilgili olarak geçmişten günümüze Yunan hükümetlerinin uygulamalarını inceleyebiliriz.

2. BATI TRAKYA MÜSLÜMAN-TÜRK AZINLIĞININ EĞİTİM HAKKIYLA İLGİLİ OLARAK GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE YUNANİSTAN YÖNETİMLERİNİN UYGULAMALARI

2.1. 1920'lerden 1990'lı Yıllara Kadar Olan Dönem

Yunanistan 1920 yılında Batı Trakya'yı ele geçirdiğinde, sayıları 86 olan bölgedeki Müslüman-Türk okulları birçok olumsuzlukla karşı karşıyaydı. Bu olumsuzluklar ilerleyen yıllarda da devam etti. Okul binalarının ve ders kitaplarının eksikliği ile öğretmenlerin mesleki açıdan yetersizlikleri başta gelen sorunlar arasındaydı. Örneğin, 1929 yılında azınlığa ait 241 okulun 217'si yalnızca tek sınıflıydı. İyi durumda olanlar, 1923 sonrasında Türkiye'deki devrimleri yakından takip eden ve eğitime büyük önem veren Kemalist öğretmenlerin görev yaptıkları okullardı. Fakat bu okullar, Türkiye'nin propagandasını yaptıkları gerekçesiyle zaman zaman Yunanistan yönetimince kapatılmışlardı (Aarbakke, 2000: 127-128). Bu olumsuz tabloya karşılık, Lozan Barış Antlaşması'nın 40 ve 41. maddelerinde düzenlendiği şekliyle, azınlığa ait okullarının özerklikleri vardı. Buna göre, yönetim başta olmak üzere azınlık okullarını ilgilendiren tüm konular, öğrenci velilerinden oluşan okul idare heyetlerinin (encümenlerinin) sorumluluğu altındaydı. Ders kitapları Türkiye'den getirilmekte, Yunanistan Eğitim Bakanlığı'nın onayını müteakiben azınlık okullarına dağıtılmaktaydı.

Türkiye ve Yunanistan'ın Lozan Barış Antlaşması'ndan kaynaklanan sınır ve toprak ile mali ve insanî sorunları çözüme kavuşturmalarının ardından ikili ilişkilerde 1930'larda başlayan ve hızla ilerleyen yakınlaşma sürecinde (Fırat, 2001: 338-350) azınlık okulları özerkliklerini önemli oranda korudular. Bununla birlikte, 1936-1941 yıllarında iktidarda bulunan General İonnis Metaxas döneminde okullar üzerindeki devlet denetimi yoğunlaştırıldı. Bunun dışında, "Kuzeyden gelebilecek bir komünist tehdide karşı" Metaxas, ülkenin milli birliğini Yunanca etrafında sağlama politikasının bir uzantısı olarak Yunan devlet okullarının yanı sıra azınlık okullarında da Yunanca eğitime o zamana kadar görülmemiş bir şekilde büyük önem verdi. Bu çerçevede, 1937 yılında kabul edilen 818 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu ile Yunanca, azınlık okullarında görev yapan öğretmenler bakımından zorunlu kılındı. Ayrıca, bu okullarda görev yapacak olan Yunan öğretmenlerin sayısının artırılması yoluna gidildi. Türkiye'den getirilen ders kitapları üzerindeki devlet kontrolü de artırıldı (Hüseyinoğlu, 2012: 144; Aarbakke, 2000: 131).

Azınlık okullarına yönelik müdahaleler bu şekilde devam ederken İkinci Dünya Savaşı patlak verdi ve Batı Trakya 1941-1944 yılları arasında Bulgaristan yönetimi altına girdi. Kısa süren Bulgar egemenliğinde okullarda Latin alfabesinin kullanılmasına izin verilmedi (Aarbakke, 2000: 133). Ayrıca, okullar fiziki yetersizliklerle boğuşmaya devam etti. Savaşın ardından Batı Trakya topraklarını da kapsayan 1946-1949 Yunan İç Savaşı'nda azınlık eğitimiyle ilgili olarak farklı

uygulamalara tanık olundu. Örneğin, komünistlerin kontrolü altındaki bölgelerde bulunan azınlık okullarında, “gericiliğin simgesi olduğu” gerekçesiyle Arap harflerinin kullanımı yasaklandı. Bunun yerine, Türkçe alfabenin ve eğitimin desteklenmesi yoluna gidildi. Merkezi Hükümet’in kontrolü altındaki yerlerde de benzer uygulamalar söz konusu oldu. Bununla birlikte, Merkezi Hükümet, 1946 yılında Türkçe ders kitaplarını Yunanistan’da basma kararı aldı. Buna gerekçe olarak da Türkçe ders kitaplarının eksiklikleri, olanların da yetersizlikleri gösterildi. Bununla birlikte, böyle bir kararın alınmasının en önemli nedeni, Türkiye’den getirilen kitapların bazılarının “sakıncalı” olarak değerlendirilmesiydi. Örneğin, kitaplarda Mustafa Kemal Atatürk’ün resmine yer verilmesi veya matematik hesaplamalarında Türk lirasının kullanılması bunların sakıncalı bulunmasına gerekçe oluşturuyordu. 1946-1947 eğitim-öğretim yılı için Türkiye’den gelen 49,653 kitaptan yalnızca 14,693’ünün onaylanıp okullara dağıtılması bu durumu yeterince ortaya koyuyordu (Hüseyinoğlu, 2012: 161-162). Azınlık ise, ders kitaplarının Yunanistan’da basılması kararının alınmasının yanı sıra bu kitapların hazırlanması sürecine azınlık öğretmenlerinin dahil edilmemesine tepki göstermişti. Daha önemli bir gelişme, yine bu dönemde azınlık okulları üzerinde devlet denetiminin artırılması yönünde çeşitli kararların alınmasıydı. Bunun anlamı, Türk azınlık okullarının özerkliklerinin tedricen kaldırılacağıydı (Hüseyinoğlu, 2012: 146-155).

Yunan iç savaşının 1949’da sona ermesi ve 1930’larda başlayan Türk-Yunan yakınlaşmasının 1950’lerin ilk yarısında doruk noktasına ulaşması, başka alanların yanı sıra eğitim alanına da olumlu yönde yansdı. Bunun bir sonucu olarak Türkiye ve Yunanistan, 20 Nisan 1951’de “Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan Krallığı Arasında Kültür Anlaşması”nı imzaladılar. Söz konusu Anlaşma ile iki ülke, Türk ve Rum azınlıkların eğitimi için aşağıda değinilecek olan “kontenjan öğretmenleri”ni görevlendirmenin dışında, bilimsel ve kültürel araştırma projelerini teşvik etme ve burs verme konularında uzlaşmaya vardılar. Ayrıca iki taraf, azınlık okullarında okutulacak ders kitaplarını gözden geçirerek bunların “iki memlekette her biri hakkında yanlışlıklar ihtiva etmemesine” gayret etme ve bu okullara ders kitapları ile diğer okul malzemeleri gönderme konularında anlaşılabilir. Anlaşma’da ayrıca, Anlaşma’nın uygulanmasını gözetmek ve uygulanması ile ilgili öneriler getirmek için bir Karma Komisyon oluşturuldu (Resmî Gazete, 1952).

İkili ilişkilere hâkim olan bu olumlu hava, Kültür Anlaşması’nın imzalanmasıyla sınırlı kalmadı. 1952 yılında Gümölcine’de Celal Bayar Lisesi’nin açılmasıyla azınlığın ilk kez lise dengi bir okulu oldu. Batı Trakyalı öğretmenlerin Türkçeyle ilgili yetersizliklerinden dolayı azınlık okullarında Türkçe yapılan derslerin ilk beş yıl, Türkiye’den gelecek ve ileriki yıllarda azınlığın eğitimine büyük katkıda bulunacak olan kontenjan öğretmenleri tarafından verilmesi konusunda iki ülke arasında uzlaşmaya varıldı. Celal Bayar Lisesi’nin açılmasının dışında köylerdeki azınlık okullarının tamirine veya yenilerinin inşa edilmesine başlandı. Bu noktada konuyla ilgili olarak dikkat çeken husus, Lozan Antlaşması’nın 41. maddesinde düzenlendiği şekliyle, Türkiye’nin azınlığın eğitimiyle ilgili olarak maddi destekte bulunmasına Yunanistan yetkililerinin karşı çıkmamasıydı. Yine bu dönemde Batı Trakyalı öğretmenler Kültür Anlaşması’nda öngörüldüğü gibi Türkiye’deki meslek kurslarına katılma fırsatını bulmanın yanı sıra ilköğretmen okullarında parasız yatılı eğitim alarak “formasyonlu öğretmen” olmuşlardı. Bunların dışında, 1954 yılında kabul edilen ve azınlık arasında “Mareşal Papagos Kanunu” olarak adlandırılan 3065 sayılı yasa ile 1923 yılından

sonra ilk defa azınlık eğitimiyle ilgili önemli düzenlemeler getirildi. Ayrıca, yine ilk kez “Müslüman Okulları” yerine “Türk Okulları” ifadesi kullanıldı (Oran, 1991: 120). Bu yasanın yanı sıra Yunanistan Hükümeti tarafından 22 Nisan 1954 ve 22 Aralık 1954 tarihli E.P. 728 ve A 24869 sayılı kararlarla ülkedeki azınlık okullarının isimlerinin “Müslüman Okulları”ndan “Türk Okulları”na çevrilmesi istendi (Aarbakke, 2000: 135). Bir diğer olumlu gelişme, Yunanistan yönetiminin azınlık için hazırladığı ders kitaplarının yerine 1953-1954 ders yılında Türkiye’den kitapların getirtilip azınlık okullarına dağıtılmasına izin vermesiydi. 1954-1955 ders yılında ise, Yunanistan yönetimi tarafından azınlık okullarının tamir ve inşası için 600,000 drahmilik bir kaynak ayrıldı (Aarbakke, 2000: 134-135).

Bu olumlu tablo, Kıbrıs sorununun ortaya çıkıp uluslararası hale gelmesi ve Türk-Yunan ilişkilerini olumsuz yönde etkilemesiyle değişmeye başladı. Bunun sonucunda azınlığın eğitim hakkını kısıtlayıcı uygulamalar yürürlüğe konuldu. Bu çerçevede, 1950’li yılların sonlarında Eğitim Bakanlığı müfettişleri tarafından azınlık okullarına yönelik yazılan resmî yazılarda yeniden “Müslüman Okulu” deyimine yer verilerek azınlık okulları için “Türk” isminin kullanılması önlenmeye çalışıldı. Ayrıca, azınlık okullarında görevli birçok Türk öğretmene çalışma izni verilmemesi yoluna gidildi. Bu uygulamanın sonucunda bazı azınlık okullarında eğitim yalnızca Yunanca yapılmaya başlandı. Söz konusu gelişmelere tepkisiz kalmayan azınlık okulları boykot etti. Boykotlar sonucunda öğrencisiz kalan kimi azınlık okulları kapandı. Ders kitaplarının eksiklik ve yetersizliklerinin yanı sıra Yunanistan yönetiminin “sakıncalı unsurlar” bulunduğu gerekçesiyle bunları yasaklama yoluna gitmesi eğitim konusundaki diğer bir sorundu. Örneğin, 1960’larda okutulan matematik ders kitaplarında yer alan alıştırmalarda iki şehir arasındaki mesafenin hesaplanmasında Ankara ile İstanbul’un örnek olarak verilmesi bile söz konusu ders kitaplarının yasaklanması için yeterliydi (Oran, 1991: 122).

Konuyla ilgili önemli bir gelişme, 1959 yılında Yunanistan Dışişleri Bakanlığı bünyesinde “Trakya Koordinasyon Konseyi”nin kurulmasıydı. 1969 yılına kadar varlığını sürdüren ve faaliyetlerini gizli olarak yürüten ve bu anlamda Batı Trakya Türkleri bakımından bir “derin devlet” niteliği taşıyan örgüt, azınlığı ilgilendiren başka konuların yanı sıra eğitim konusunda da azınlığı baskı altına almak ve konuyla ilgili haklarını ortadan kaldırmak için kurulmuştu. Bu çerçevede, azınlık okullarının özerkliğini kaldırma ve Türkçe eğitimi tedricen azaltma yönünde faaliyette bulunan Trakya Koordinasyon Konseyi, esas olarak Pomakları Türklere ayırıp Yunan çoğunluk içerisinde asimile etme çabası içerisinde olmuştu (Hüseyinoğlu, 2012: 176-186).

1963 yılı sonuyla birlikte Kıbrıs’ta toplumlararası çatışmaların başlaması ve Türk-Yunan ilişkilerinin Kıbrıs sorunu nedeniyle kötüleşmesi, başka alanların yanı sıra azınlık eğitimini de olumsuz yönde etkiledi. Eğitimle ilgili kısıtlama ve baskılar giderek çoğaldı ve bu durum 1967’de Yunanistan’da cunta yönetiminin işbaşına gelmesiyle daha da arttı. Bu tarihten itibaren azınlık okullarının yönetimiyle ilgili olarak doğrudan sorumlu olan cemaat yönetim kurulu ile okul encümeni seçimlerine izin verilmemeye başlandı. Bunun yerine, bu kurulların üyelerinin cunta yönetimince atanması yoluna gidildi. Böylece azınlık okullarının özerk statülerine ciddi bir darbe vurularak okullar cuntanın kontrolü altına girdi. Bu uygulama, azınlığın eğitim hakkını düzenleyen ve yukarıda değinilen uluslararası antlaşmaların açık ihlali anlamına geliyordu. Bunun yanı sıra, 1960-1966 döneminde Türkiye’deki öğretmen

okullarından mezun olup sayıları 300'ün üzerinde olan Batı Trakyalı formasyonlu öğretmenlerin azınlık okullarında görev almalarına izin verilmedi. Bu öğretmenlerin yerine bölgedeki medreselerden mezun olan ama yeterli pedagojik formasyona sahip bulunmayan öğretmenler görevlendirildi (Ahmet, 2016: 188-189). Böylece, azınlığın eğitimini geri bırakma konusunda bir adım daha atılmış oldu.

Azınlık eğitimiyle ilgili bir diğer önemli gelişme “Selanik Özel Pedagoji Akademisi”nin (SÖPA) kurulmasıydı. SÖPA'nın 1968 yılında “Trakya'daki Yunan Müslüman öğretmenlerin eğitimi” için 31/1968 sayılı Kral İradesi ile kurulmasındaki esas gaye, Türkiye'deki eğitim kurslarından veya öğretmen okullarından mezun olmuş Batı Trakyalıları devre dışı bırakacak öğretmen yetiştirmektir. Bu amaç çerçevesinde SÖPA'ya, özellikle kuruluşunun ilk yıllarında, Yunanistan'da “Yasak Bölge” olarak adlandırılan ve Bulgaristan sınırı boyunca uzanıp Türkiye sınırına kadar dayanan, 1995 yılına kadar giriş-çıkışların özel izne tabi tutulduğu bölgede yaşayan Pomak kökenli azınlık gençleri kabul ediliyordu. Türkçe ve Yunancaları zayıf olan bu gençler SÖPA'da büyük ağırlıkla Yunanca eğitim almaktaydılar (Ahmet, 2016: 191-194; Aarbakke, 2000: 149-157). Formasyonlu öğretmenleri devre dışı bırakmanın dışında azınlığın SÖPA'lılara tepki göstermelerinin bir diğer nedenini Türkçe konusundaki bu yetersizlikleri ve pedagojik eksiklikleriydi. SÖPA'lılara yönelik olarak azınlığın duyduğu tepkiler ilerleyen yıllarda SÖPA mezunlarının görev yaptıkları okulların boykot edilmesine kadar varmıştı. Örneğin, İskeçe'nin Karaçanlar (Simandra) köyünde 1982'de boykot başlatılmış, güvenlik güçlerinin boykotu sona erdirmek için 1983 yılında yaptığı müdahale sonucunda bazı azınlık mensupları yaralanmış, tutuklanan iki kişi ise 24 ve 26 aylık hapis cezalarına çarptırılmıştı (Oran, 1991: 133-134).

Batı Trakya'da uygulanan baskıların benzerlerinin Türkiye tarafından İstanbul'daki Rum azınlık okullarına da uygulanması, dolayısıyla her iki ülkede eğitimle ilgili sorunların giderek ağırlaşması üzerine Türkiye ve Yunanistan 20 Aralık 1968'de bir “Karma Kültür Protokolü” imzaladılar. Beş başlık altında kaleme alınan Protokol özetle şu hususları içeriyordu: 1) Azınlık dillerinin okullarda serbestçe kullanılmaya devam edilmesi; 2) Görsel eğitim araçlarının karşılıklı denetimden geçip okullara dağıtıldıktan sonra sınırlanmaksızın serbestçe kullanılmaları; 3) Onaylanan kitaplardan oluşacak okul kitaplıklarına izin verilmesi; 4) Azınlık dillerinde yazılmış ders kitaplarına müsaade edilmesi ve bunların iki ülkenin ilişkilerine zarar vermemeleri açısından önceden denetlenip onaylanmaları; 5) Azınlık okullarında öğrencilerin dinsel, sosyal ve ulusal bilinçlerine saygı gösterilmesi (Aslan, 2005: 52-53; Aarbakke, 2000: 142-143). Protokol'ün imzalanmasının ardından 1968-1969 ders yılı için Türkiye'den çok sayıda ders kitabı getirildi. Ayrıca Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği (BTTÖB) tarafından hazırlanan Hayat Bilgisi kitabının azınlık ilkokullarında dağıtılmasına cunta yönetimi tarafından izin verildi. 18 Ocak 1969'da cunta tarafından yayınlanan 4282-93 sayılı yönetmelikte Türkçenin azınlığın dili olduğu, dolayısıyla Yunanca dersleri hariç azınlık okullarındaki derslerin Türkçe yapılacağı belirtildi. Bu durum azınlık okullarında Osmanlıca alfabe kullanılmasını önleyici nitelikteydi. Benzer bir yönetmelik Yunanistan Dışişleri Bakanlığı tarafından da yayınlandı. Böylece, gerek 1968 Karma Kültür Protokolü gerekse Yunanistan yönetiminin yayınladığı söz konusu yönetmelikler, arzu edilmeyen bir sonuca yani Batı Trakya azınlığının Türk etnik kimliğinin güçlenmesine ve Türkiye ile olan ilişkilerinin gelişmesine vesile oldu. Ayrıca, Pomak ve Müslüman Romanların yaygın

şekilde Türkçe kullanmalarına ve Türkçenin azınlığın ortak dili (*lingua franca*) olmasına yol açtı (Hüseyinoğlu, 2012: 189 ve 196-197).

Azınlık açısından yaşanan bu olumlu gelişmelere rağmen cunta yönetimi bir süre sonra Türkiye’den kitap getirilmesi uygulamasına son verdi ve azınlık okullarında Yunanca verilen derslerin ve Yunan öğretmenlerin sayısını artırma yoluna gitti. Bu çerçevede Tarih ve Coğrafya derslerinin Yunanca verilmesine başlandı. Cunta döneminin eğitim açısından bir diğer olumsuz gelişmesi 1972’de çıkarılan ve yukarıda değinilen 3065/1954 sayılı yasanın kimi maddelerini değiştiren 1109/1972 sayılı yasa oldu. Yeni yasayla, “Türk Okulları” ismi artık resmen de terk edilerek bunun yerine “Azınlık Okulu” deyimini benimsendi (Oran, 1991: 123, Ahmet, 2006: 2). Bunu uygulamak için de 1972 yılı içerisinde Yunan silahlı güçleri azınlık okullarını kontrol edip isimlerinde “Türk” ismi geçen okul tabelalarını indirmeye ve yerlerine *Μουσουλμανκόβ* (Müslüman) veya *Μειονότηκόβ* (Azınlık) anlamına gelebilecek “M/KON” tabelalarını yerleştirmeye başladılar (Hüseyinoğlu, 2012: 199). Bunun dışında, 1109/1972 sayılı yasa ile, devlet okullarında geçerli usullerle yapılan ilkökul bitirme sınavlarının bundan sonra bir komisyon tarafından yapılacağı belirtildi. Türkçe öğretmenlerinin, okul encümenlerinin önerisi ve genel müfettişin onayının ardından Genel Vali tarafından atanması uygulamasından vazgeçildi ve atamaların müfettiş aşamasından itibaren başlayacağı karara bağlandı. Atanacak öğretmenlerin Yunanca sınavından başarılı olmaları şartının koşulmasının yanı sıra daha önce 3 yıl süreyle yapılan atamaların bundan sonra 1 ilâ 3 yıl geçerli olacağı belirtildi. Böylece, okul encümenlerinin öğretmen atamalarında zaten sınırlı olan yetkileri tamamen ortadan kaldırılmış oldu. Üstelik, eskisinin aksine yeni yasa yalnızca ilkökulları değil, bütün azınlık okullarını kapsamına alıyordu (Oran, 1991: 123-124).

Azınlık okullarını Yunanistan’ın vesayeti altına almaya yönelik asıl adımlar ise, 1977’de çıkarılan ve Yunanistan’daki Türk azınlık okullarının statüsünü belirleyen iki yasa ile gerçekleşti. Bunlardan birincisi, “Batı Trakya Müslüman Azınlık Okullarına İlişkin 694/1977 Sayılı Yasa”ydı. Yasa, iki ana temel üzerinde şekillenmişti: Birincisi, “idari takdir” kavramına çok geniş şekilde yer verilmesi ve azınlık okullarıyla ilgili bütün yetkilerin Eğitim Bakanı ile Vali’nin takdirine bırakılmasıydı. İkincisi ise, yapılan düzenlemelerin “devletlerarası karşılıklılık ilkeleri”nin göz önünde bulundurularak uygulanacağıydı. Bunun anlamı, insan ve azınlık hakları konularında ve vatandaşlara yönelik olarak mütekelilik (karşılıklılık) ilkesinin uygulanamayacağı prensibine rağmen (Dayıoğlu ve Aslım, 2014: 38), Yunanistan yönetiminin gerek duyulduğunda bu ilkeyi uygulamaya sokacağını açık şekilde ilan etmesiydi. Bu düzenlemelerin dışında, okul encümenleri ile cemaat kurullarının devre dışı bırakılmaları bir diğer olumsuz düzenlemeydi. Bu düzenlemeyle öğretmen atamaları, Türkçe ders saatlerinin vb. konuların düzenlenmesi Milli Eğitim ve Mezhepler Bakanlığı’nın yetkisi dahiline geçmiş oldu (Oran, 1991: 127-130).

Azınlık eğitimini büyük ölçüde Yunanistan yönetiminin vesayeti altına sokan, dolayısıyla azınlığa ait okulların özerkliklerine darbe vuran 694/1977 sayılı yasadaki hemen sonra “Azınlık Okulları ile Selanik Özel Pedagoji Akademisi Öğretim ve Denetim Kadrosunun Sorunlarının Çözümüne İlişkin 695/1977 Sayılı Yasa” kabul edildi. Yasa, Türkiye’den gelen kontenjan öğretmenleri ile Batı Trakyalı formasyonlu öğretmenleri, devlet memuru saydığı SÖPA mezunu öğretmenlerle ikame etmenin yasal çerçevesini çiziyordu.

Azınlık eğitimini vesayet altına almaya yönelik girişimler bu şekilde devam ederken, 1983 yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) ilanı başka alanların yanı sıra eğitim alanını da olumsuz yönde etkiledi. Bu çerçevede, Yunanistan yönetiminin azınlık okullarında Türkçe derslerinin azaltıp Yunanca derslerinin sayısını artırma siyaseti doğrultusunda Hayat Bilgisi dersinin 1985 yılında Yunanca olarak okutulması uygulamasına gidildi (Hüseyinoğlu, 2012: 199-200).

2.2. 1990'lı Yıllardan Günümüze Kadar Olanı Dönem

Yukarıda belirtilen sorunlar 1980'li yıllar boyunca devam ederken, Yunanistan Başbakanı Konstantinos Miçotakis'in 13-14 Mayıs 1991 tarihli Batı Trakya ziyareti sırasında yaptığı açıklamalar bir yandan Yunan yönetiminin o güne kadar azınlıkla ilgili olarak izlediği politikanın özeleştirisi niteliğini taşıırken, diğer yandan da var olan olumsuzlukların giderileceği yönünde azınlığa verilen sözleri içeriyordu. Geçmişte Yunan yönetimlerinin azınlığa yönelik hatalı uygulamalarının olduğunu belirten Miçotakis, bunların kasten yapılmayıp Türk hükümetlerinin Türkiye'deki Rum azınlığa yönelik tutumundan kaynaklandığını iddia etti. Ziyaret sırasında ülkesinin "Yeni Azınlık Politikası"nı da açıklayan Miçotakis, bu politikayı uygularken Lozan Barış Antlaşması ile 1975 tarihli Helsinki Nihai Senedi'ni "pusula saydıklarını" söyledi. Yeni azınlık politikasının "hukuk önünde eşitlik ve sivil haklarının kullanımında eşitlik" olmak üzere iki ana ilke çerçevesinde şekilleneceğini belirten Miçotakis, hükümetinin amacının, azınlığın "bazı" haklı taleplerini göz önünde bulundurarak bunları çözüme kavuşturmak ve azınlığın genel durumunda iyileştirme sağlayarak üç farklı etnik kökenden gelen Müslüman azınlığın "Yunan toplumuyla entegrasyonunu" sağlamak olduğunu ifade etti (Grigoriadis, 2008: 224-225; Batı Trakya'nın Sesi, 1991: 3-5) Görüldüğü gibi Miçotakis, burada bir yandan azınlığa eski politikaların terk edileceği sözünü verirken, diğer yandan da azınlığı üç etnik gruba bölerek ortak hareket etmelerini önleme yönünde Yunanistan'ın geleneksel politikasını devam ettiriyordu.

Eğitim alanıyla ilgili açıklamalarda da bulunan Miçotakis, amaçlarının "azınlığın eğitimini düzeltmek ve ihtiyaçlarını karşılamak" olduğunu, bu çerçevede SÖPA'da verilen eğitimin düzeyinin yükseltip okulun eğitim süresinin iki yıldan dört yıla çıkarılacağını belirtti. Türk azınlık okullarındaki ders kitabı sorununa da değinen Miçotakis, "Türkiye'den gönderilen kitaplarda hem Yunan devletine hem de azınlığa zarar verecek bölümler bulunuyor. Biz bu bölümlerin değiştirilmesini istedik, ancak şu ana kadar cevap alamadık. Kitapların düzeltilmiş şekliyle gönderilmesi gecikirse, azınlık çocuklarını kitapsız bırakmamak için değiştirilmiş şekliyle bu kitapları biz basacağız" dedi (Batı Trakya'nın Sesi, 1991: 3-5).

Bu açıklamadan kısa bir süre sonra iki Yunan akademisyen tarafından Türkçe dilbilgisi kitapları hazırlandı. 12 Şubat 1992 tarihinde dağıtılan kitapların okutulmasının zorunlu kılınmasına azınlık büyük tepki gösterdi ve azınlığın siyasi liderlerinden Dr. Sadık Ahmet'in partisi Dostluk Eşitlik Barış Partisi (DEB) ile Batı Trakya'daki bazı azınlık dernekleri tarafından boykot kampanyası başlatıldı. Boykot sonucunda okullara dağıtılan bu kitaplar Kasım 1992 tarihinde Atina'ya geri gönderildi. Azınlığın tepkisine rağmen Yunanistan'ın azınlık için yeni ders kitaplarının hazırlanacağına ilişkin açıklamasına tepki olarak azınlık, 1-5 Şubat 1993 tarihlerinde okulları boykot etti. Burada dikkat çekici husus, boykota SÖPA'lı öğretmenlerin de destek vermesiydi (Hüseyinoğlu, 2012: 225-228).

Bir yandan Avrupa Birliği (AB) başta olmak üzere uluslararası çevrelerden gelen tepkiler, bir yandan da azınlığın giderek artan protestoları sonucunda Yunanistan yönetimi azınlığa yönelik tutumunu 1990'lı yılların ortalarından itibaren giderek yumuşatmaya başladı. Bu durum Türk-Yunan ilişkilerinin 1999 yılından itibaren iyileşme sürecine girmesiyle daha da belirgin hale geldi (Dayıoğlu, 2013: 560-579) ve eğitim alanına da olumlu yönde yansdı. Özellikle ders kitapları konusunda kimi önemli adımlar atıldı. Bunlar arasında en dikkat çekici olanı, Türkiye'de hazırlanıp basımı yapılan ve Yunanistan yetkilileri tarafından onay verilen 19 yeni Türkçe kitabının Şubat 2000'de azınlık ilkokullarına dağıtımının yapılmasıydı. O döneme kadar Türkçe ders kitaplarının bir kısmının 1950'li ve 1960'lı yıllarda basılmış kitapların artık harap duruma gelmiş fotokopilerinden oluştuğu göz önünde bulundurulduğunda, bu çok önemli bir adımdı (Ahmet, 2006: 5). Bir diğer önemli gelişmeyi yine aynı sene azınlık öğrencileri için Yunanca yeni ders kitaplarının basılması oluşturdu. Daha önceki yıllarda Yunan öğrencilerle aynı ders kitaplarını okumak zorunda kalan, Yunancalarının yetersizliğinden dolayı bu kitapları anlama konusunda güçlük çeken azınlık çocukları için daha kolaylıkla anlayabilecekleri bu kitapların basılması önemli bir gelişmeydi (Hüseyinoğlu, 2005: 158-159).

Azınlık okulları için hazırlanan kitapların dışında, Batı Trakya'daki devlet ortaokullarında okutulmak amacıyla 2007 yılında Türkçe ders kitabı da hazırlandı. Böyle bir uygulamaya gidilmesinin nedeni, 2000'li yıllardan itibaren eğitimin Yunanca yapıldığı devlet okullarında öğrenim gören azınlık çocuklarının sayısında kayda değer bir artışın yaşanmasıydı. Bu gelişme azınlık içerisinde kimi tartışmaları da beraberinde getirdi. Kimi kesimler bunu azınlık çocuklarının eğitimleri için olumlu bir gelişme olarak karşılarken, kimi kesimler ise böyle bir kitabın hazırlanmasını azınlık çocukları bakımından devlet okullarının cazibesini artırabilmek, böylece azınlık okullarına giden çocukların sayısını azaltarak bu okulların sonunu getirebilmek için Yunan devletinin yeni bir politikası şeklinde değerlendirdiler.

Azınlık içerisinde bu tartışmalar devam ederken 2008 yılında "Müslüman Çocukların Eğitimini Destekleme Programı" kapsamında ve AB'nin % 80 mali desteğiyle devlet okullarında okuyan azınlık öğrencilerine yönelik olarak "Türkçe Kitabımız: Batı Trakya'nın Edebiyatı, Gazete ve Dergi Metinleri" başlıklı bir Türkçe kitabı hazırlandı. Burada dikkat çeken husus, kitabın Türkiye doğumlu Herkül Millas ve Dimos Yağcıoğlu ile Batı Trakyalı Koray Hasan, Tuncay Balta, Evren Dede ve Aydın Bostancı gibi isimler tarafından hazırlanmasıydı (Kırbaki, 2008). Yani kitap, hem Türkiye'yi, hem bölgeyi, hem de bölge insanı ile kültürünü yakından bilen kişilerce hazırlanmıştı. Zaten kitap, azınlığın örf, âdet, gelenek, din ve kültür anlayışını içeren konulardan oluşmuş, kitaptaki metinlerin tümü de Batı Trakyalı ozan, yazar ve aydınların eserlerinden derlenmişti. Bunların yanı sıra, Türk ve İslâm eserlerine de fotoğraflarıyla yer verilmişti. Kitaba onay verilmesi amacıyla Mart 2008'de Yunanistan Eğitim Bakanlığı'na gerekli başvuru yapılmış olmasına rağmen, Kasım 2021 itibarıyla konuyla ilgili herhangi bir gelişme söz konusu olmadı. Fakat, Türkiye ve Yunanistan'daki azınlık okullarında okutulan ders kitaplarının iki ülkeden karşılanması uygulamasına devam edildi (Bostancı, 2020).

Konuyla ilgili bir diğer önemli gelişme 1997-2008 döneminde üç aşamalı olarak "Müslüman Çocukların Eğitimini Destekleme Programı"nın (Frangoudaki Programı) AB desteğiyle uygulanmasıydı. Programın temel hedefi, ilk ve orta dereceli okullarda Yunanca öğrenimini mümkün olduğunca geliştirip iyileştirilerek azınlık

mensuplarının Yunan toplumuyla daha fazla entegrasyonunu sağlamak ve onların okullaşma oranını artırmaktı. 1996-1997 ders yılından 2009-2010 ders yılına kadar geçen süre içerisinde, ortaokullarda azınlık öğrencilerinin sayısının 3'e, lisedekilerin sayısının da 5'e katlanması dikkat çekiciydi. Programın başarıyla uygulanabilmesi için Yunanca öğrenimi için yeni kitap ve metotlar kullanılırken, azınlık öğrencileriyle diyalog kurabilmelerini sağlayabilmek amacıyla Yunan öğretmenler de Türkçe öğrenme konusunda teşvik edildiler (Dede, 2008). Ayrıca, 2003 yılında Gümölcine ve İskeçe'de "Müslüman Çocukların Eğitimi Programı Merkezleri" (KESPEM) oluşturularak azınlık ve çoğunluk mensuplarının bir araya gelip diyalog kuracakları bir ortam sağlanmaya çalışıldı. "Müslüman Çocukların Eğitimi Destekleme Programı"nın dördüncü aşaması 2010-2013 döneminde "Trakya'daki Azınlık Çocuklarının Eğitim Programı" adıyla devam ettirildi (MUSEDUC, 2021). Bununla birlikte, kimi azınlık mensupları Program kapsamında hazırlanan kitaplara itiraz ettiler ve bunların yerinde Yunan devlet okullarında kullanılan Yunanca kitapların okutulmasını talep ettiler. Bunun için de okulları boykot ettiler (Azınlıkça, 2018). Bu tepkilere rağmen Program çerçevesinde azınlık öğrencileri için hazırlanan kitaplar daha sonra da Türk okullarında okutulmaya devam edildi (Dede, 2019).

Bir yandan azınlık ortaokul-liselerinin sayıca yetersiz kalmaları, bir yandan azınlığın Yunanca öğrenmesine verilen önemin artması, bir yandan da azınlık öğrencilerinin Yunancaya daha fazla önem vermeleri gibi gelişmeler, azınlık okullarından devlet ortaokul ve liselerine öğrenci kayışına neden oldu. Bunun sonucunda, 2003-2008 döneminde devlet okullarında eğitim gören azınlık çocuklarının sayısında önceki dönemlere göre 4 kat daha fazla artış yaşandı. Mesele rakamlara döktüğünde, 2009-2010 ders yılı itibarıyla azınlığa mensup lise öğrencilerinin % 84'ünün, ortaokul öğrencilerinin % 72,6'sının, ilkökul öğrencilerinin de % 32,5'inin devlet okullarında eğitim aldıkları görölüyordu (Azınlıkça Online, 2010). Azınlık ortaokul-liselerinin sayı olarak yeterli olmamaları gibi hususların dışında, azınlık okullarından devlet okullarına giden öğrenci sayısındaki artışta iki temel neden rol oynuyordu: 1) Azınlık öğrencilerinin ileride iş bulma konusunda sıkıntıya düşmemek için Yunancayı daha iyi öğrenmek istemeleri; 2) 1995 tarih ve 2341 sayılı yasayla azınlık öğrencilerine Yunan üniversitelerine girişte her yıl tanınmaya başlanan binde 5'lik kontenjandan faydalanmayı amaçlamaları.

Kontenjan uygulaması ilk dönemlerde beklenen sonuçları vermedi. Bunun temel nedeni, azınlık gençlerinin azınlık okullarında aldıkları eğitimin ve Yunancalarının üniversite eğitimi sırasında başarılı olmaya yetmemesiydi. Bundan dolayı, birçok azınlık genci eğitimini tamamlayamadan okulunu terk etmek zorunda kaldı. Fakat, zaman içerisinde bu olumsuz tablo değişmeye başladı. Buna göre, 2010'daki üniversite giriş sınavlarında Rodop'tan sınavda başarılı olan 504 öğrenciden 87'si azınlık mensubuydu. Daha da önemlisi, bu öğrenciler binde 5'lik kontenjandan faydalanmadan üniversiteye girme başarısını göstermişti (Dayıoğlu, 2013: 594-596). Bu olumlu tablo ileriki yıllarda da devam etti ve yılda ortalama 500 azınlık mensubu öğrenci üniversitelere girme hakkını elde etti. Azınlık açısından bir başka olumlu gelişme 2021 yılında yaşandı. Buna göre, Yunanistan Eğitim Bakanlığı'nca yapılan açıklamada, üniversitelerin fakülte ve bölümleri için hayata geçirilecek olan taban puan uygulamasından azınlık mensuplarının muaf tutulacağı belirtildi (Çolakali, 2021).

Olumlu olarak değerlendirilebilecek bu gelişmelere rağmen azınlık, eğitim alanıyla ilgili birçok sorunla boğuşmaya devam etmiştir. Kasım 2021 itibarıyla azınlığın karşılaştığı bu sorunları beş ana başlık altında özetlemek mümkündür:

1) Azınlık Okullarının Sayı ve Bina Olarak Yetersizlikleri: 2021-2022 ders yılı itibarıyla Batı Trakya'daki 103 Türk azınlık ilkokulunda (TC Dışişleri Bakanlığı, 2021; Kırbaki, 2021) yaklaşık 6.500 Müslüman-Türk öğrenci eğitim görmektedir. Bu okullardan her yıl ortalama 1,000 civarında öğrenci mezun olmakla birlikte, bunların eğitimlerini devam ettirebilecekleri yalnızca iki azınlık ortaokul-lisesi bulunmaktadır. Bunlar Gümülcine'deki Celal Bayar Lisesi ile İskeçe'deki Muzaffer Salihoğlu Lisesi'dir. Her yıl ilkokullardan mezun olan öğrencilerin sayısı göz önünde bulundurulduğunda, orta dereceli bu okulların sayı bakımından yetersiz kaldıkları görülmektedir. Bu husus birçok uluslararası kuruluşun raporlarında da dile getirilmiştir (Hunault, 2009: para. 103). Söz konusu olumsuzluğu bir nebze olsun giderebilmek amacıyla Celal Bayar Lisesi'ne ek bina yapılmış ve 2004-2005 ders yılında kullanılmaya başlanmıştır. Bu önleme rağmen okuldaki bina ihtiyacının devam ettiğine dikkat çekilmiştir (Ozanoğlu, 2015). Muzaffer Salihoğlu Lisesi'ne de ek bina yapılması için Yunan makamlarına yapılan başvurunun onaylandığı belirtilmektedir (Hatipoğlu, 2016). Bu okullardan başka Batı Trakya bölgesinde lise statüsünde faaliyet gösteren 2 tane de medrese vardır. Bunlar Gümülcine Hayriye Medresesi ile Şahin Medresesi'dir.

2) Azınlık Okullarının Kapatılarak Birleştirilmeleri: Yunanistan Eğitim Bakanlığı, ülkede yaşanan derin ekonomik krizi ve öğrencilere daha kaliteli bir eğitim sunabilmeyi gerekçe göstererek Nisan 2011 tarihinde öğrenci sayısı 9'dan az olan okulların kapatılarak en yakın bir başka okulla birleştirilmesi yönünde karar üretmiştir (Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu, 2021). Karar, devlet okullarının yanı sıra azınlık okullarını da kapsamaktadır. Bazı azınlık ilkokullarında öğrenci sayısının düşüklüğü nedeniyle birinci, ikinci ve hatta üçüncü sınıf öğrencilerin aynı sınıfta birlikte eğitim görmeleri ve sürecin başında hangi ilkokulun kapatılıp hangi ilkokulla birleştirileceğine Yunan yetkililer ile azınlığın birlikte karar vermesi nedeniyle, karara karşı ilk başlarda azınlık tarafından fazla bir itirazda bulunulmamıştır. Fakat, kapatılan okulların sayısının giderek çoğalması ve ihtiyaç duyulan yerlerde yenilerinin açılmasına müsaade edilmemesinden dolayı uygulama, azınlık tarafından azınlığa ait okullara giden Türk öğrencileri Yunan devlet okullarına aktarmanın bir aracı şeklinde görülmeye ve bu durum şiddetle eleştirilmeye başlanmıştır. Gerçekten de okulların kapatılarak birleştirilmesi kararının alındığı 2010-2011 ders yılında azınlığa ait ilkokul sayısı 193 iken (Batı Trakya Haber Ajansı, 2010), bu sayı, yukarıda da değinildiği gibi, 2021-2022 ders yılında 103 olmuş, dolayısıyla 2011-2021 döneminde 90 azınlık ilkokulu kapatılmıştır.

3) İki Dilde Eğitim Yapacak Azınlık Anaokullarına İzin Verilmemesi: 1976-2006 döneminde Yunanistan'da 9 yıl olan zorunlu eğitim 3518/2006 sayılı yasayla 10 yıla çıkarılmış, böylece ilkokuldan önce bir yıllık anaokulu eğitimi mecburi hale getirilmiştir. 2011-2012 ders yılından başlayarak Batı Trakya da dahil olmak üzere Yunanistan genelinde başlayan bu uygulamanın anlamı, okul öncesi azınlık öğrencilerinin yalnızca Yunanca faaliyet gösteren anaokullarına gitmeye zorlanmalarıdır. Azınlığın Türkçe ve Yunanca eğitim verecek devlet anaokulları açılmasına ilişkin talepleri ilk başlarda Yunan yetkililer tarafından olumlu karşılanmışsa da, bu gerçekleşmemiştir. Bunun üzerine azınlık iki dilli eğitim verecek

özel anaokulu açılması yönünde talepte bulunmuş ama bu girişim de sonuçsuz kalmıştır. 3518/2006 sayılı yasanın çıkmasından önce de azınlık mensuplarının iki dilli anaokulu talebinde buldukları, bu taleplerine olumlu yanıt verilmemesi üzerine kimi köylerde BTTÖB ve Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği'nin (BTAYTD) girişimleri ile azınlık çocuklarının katıldığı çocuk kulüplerinin oluşturulduğu, ama bunların Yunan makamlarının engellemeleriyle karşılaştığı belirtilmektedir (Şentürk, 2005: 19). Azınlığın iki dilli anaokullarının açılması yönündeki talepleri devam ederken, konuyla ilgili olarak Yunanistan yönetiminin hayata geçirdiği yegâne uygulama, 2018 yılında bazı anaokullarında tercüman kullanılması olmuştur. Buna göre, Batı Trakyalı öğretmenler devlet anaokullarında azınlık çocukları ile Yunan meslektaşları arasında tercümanlık yapmaya başlamışlardır. Bu uygulama ile Yunanistan yönetiminin azınlıktan gelen iki dilli anaokulu taleplerini önlemeye çalıştığına dikkat çekilmektedir (TC Dışışleri Bakanlığı, 2021).

4) Nitelikli Öğretmen İhtiyacı: Eğitim alanında Türk azınlığın karşılaştığı sorunların bir diğeri, nitelikli öğretmen ihtiyacıdır. Geçmişten günümüze Batı Trakya'daki azınlık okullarında görev yapan öğretmenlere bakıldığında bunları dört grupta toplamak mümkündür. Bunların birincisi "Formasyonsuz Öğretmenler"dir. Bunlar, meslekle ilgili herhangi bir eğitim alamamış kişilerden oluşmuştur. Latin harfleriyle ve çağdaş anlamda eğitim yapacak düzeyde olmayan bu kişilerin maaşları azınlık tarafından karşılanmıştır. Öğretmenler arasında ikinci grubu "Kontenjan Öğretmenler" oluşturmaktadır. Yukarıda da değinildiği gibi bu öğretmenler, 1951 Kültür Anlaşması ile 1968 Karma Kültür Protokolü uyarınca Türkiye'den görevlendirilen TC yurttaşı kişilerdir. Müteakibiyet esasına göre aynı sayıda Yunanistan vatandaşı öğretmen de İstanbul'daki Rum azınlık okullarında görev yapmıştır. 1951 Kültür Anlaşması'nın imzalanmasını müteakiben 24, ardından 30, 1968'de de 35 öğretmen dörder senelik sürelerle Türkiye ve Yunanistan'da karşılıklı olarak görevlendirilmişlerdir. Yunanistan yönetimi, maaşları Türkiye tarafından karşılanan kontenjan öğretmenlerinin sayısını, İstanbul'daki Rum nüfusun azalmasına paralel olarak azalan Yunan öğretmen sayısı ile aynı tutmaya çalışmıştır. Bu politika sonucunda, Batı Trakya'da görevli kontenjan öğretmenlerinin sayısı 1991'den itibaren kademeli olarak azaltılmış ve 16'ya düşürülmüştür. Üçüncü öğretmen grubunu "Formasyonlu Öğretmenler" oluşturmuştur. Bunlar, Türkiye'deki öğretmen okullarında eğitim görüp buralardan mezun olan Batı Trakyalı öğretmenlerdir. İsminde "Türk" ifadesi geçtiği için Kasım 1987'de Yunan Yargıtayı tarafından kapatılan BTTÖB bünyesinde örgütlenen formasyonlu öğretmenlerin azınlık okullarında görev yapmaları Yunanistan yönetimince sürekli engellenmeye çalışılmış, 2002-2003 ders yılıyla birlikte buna izin verilmemeye başlanmıştır. Öğretmenler arasında dördüncü ve son grubu, "SÖPA'lı Öğretmenler" oluşturmaktadır. SÖPA mezunu olup azınlık arasında "Akademililer" olarak adlandırılan bu öğretmenlerin azınlık okullarında görevlendirilmeleri, yukarıda da değinildiği gibi, azınlığın tepkisini çekmiş, bunun sonucunda da azınlık bu öğretmenlerin görev aldığı okullara çocuklarını göndermeyerek okulları boykot etmiştir. Bu tepkilere rağmen azınlık okullarında formasyonlu öğretmenler ile kontenjan öğretmenleri yerine SÖPA mezunlarının istihdam edilmesi, eğitim alanında azınlığın karşılaştığı sorunların önemli bir nedenini oluşturmuştur (Oran, 1991: 143-144; Ahmet, 2014: 186-187; Dışışleri Bakanlığı, 2021). Azınlığın bu denli tepkisini çeken SÖPA'nın faaliyetine, Yunanistan yönetiminin de okulun eğitim konusundaki

yetersizliğini kabul etmesiyle 3966/2011 sayılı kanunla son verilmiştir. SÖPA, son mezunlarını vermesinin ardından 31 Ağustos 2014 tarihinde fiilen de kapanmıştır.

5) Azınlık Okullarının Özerkliklerini Kaldırma Yönündeki Uygulamalar: Yukarıda da değinildiği gibi, azınlığın haklarını düzenleyen uluslararası antlaşmalar tarafından azınlık okullarının özerkliği güvence altına alınmış ve bu durum 1951 Kültür Anlaşması ile 1968 Karma Kültür Protokolü tarafından pekiştirilmiştir. Söz konusu güvenceye rağmen, okulların özerk statüleri Yunanistan yönetimleri tarafından zamanla erozyona uğratılmıştır. Yine yukarıda değinildiği gibi, okulların idare ve denetiminden azınlık üyelerinden oluşan okul encümenlerinin sorumlu olması gerekirken, bu yetki zaman içerisinde Yunan yetkililerin eline geçmiştir. Bunun sonucunda, okul binalarıyla, ders kitapları ve okul müfredatlarının belirlenmesiyle ve öğretmenlerin seçimiyle ilgili birçok yetki okul encümenlerinin elinden alınmıştır (Verhás, 2019: 16). Türkiye'deki Gayrimüslim azınlık okullarında olduğu gibi, Batı Trakya'daki azınlık okullarına atanan Yunan müdür yardımcıları da okulları ilgilendiren hemen her konuda belirleyici bir yetkiye sahip olmuşlar ve okulların özerk yapılarını ortadan kaldırıcı uygulamalarda bulunmuşlardır.

SONUÇ

Batı Trakya'daki Müslüman-Türk azınlığın kendi okullarını kurma, yönetme ve denetleme ile bu okullarda kendi ana dilini kullanma hakkı günümüz itibarıyla geçerli olduklarını gördüğümüz Atina Antlaşması'na Ek 3 Numaralı Protokol, Yunanistan'daki Azınlıkların Korunmasına İlişkin Antlaşma ve Lozan Barış Antlaşması tarafından güvence altına alınmıştır. Bu antlaşmaların dışında, başta Birleşmiş Milletler (BM) ve Avrupa Konseyi (AK) sözleşmeleri ile Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) belgeleri olmak üzere Yunanistan'ın taraf olduğu birçok belgede de azınlığın bu hakları uluslararası güvenceye kavuşturulmuştur. Bu duruma rağmen Yunanistan, 1930'lu yılların bir bölümü ile 1950'lerin ilk yarısı haricinde azınlığın konuyla ilgili haklarını ihlal edici uygulamalarda bulunmuştur. İhlaller, özellikle Kıbrıs sorunu nedeniyle Türkiye-Yunanistan ilişkilerinin kötüleştiği dönemlerde daha da artmıştır. Bu çerçevede, azınlık okullarının özerkliklerini ortadan kaldırmaya ve okulların sayısını azaltmaya yönelik kararlar alınmış, formasyonlu öğretmenlerin yerine SÖPA'lı öğretmenlerin görevlendirilmesi yoluna gidilmiş, kontenjan öğretmenlerinin sayısı kısıtlanmaya çalışılmış, uzun yıllar Türkiye'den ders kitabı getirtilmesine izin verilmemiştir. Türkiye'nin de ikili ilişkilerin gerginleştiği dönemlerde ülkedeki Rum azınlığın eğitim haklarını kısıtlayıcı kimi tasarruflarda bulunması, bu sorunların giderek ağırlaşmasına neden olmuştur.

Uzun yıllar sürüp giden bu sorunlar bir yandan Yunanistan'ın özellikle AB'nin etkisiyle azınlığa yönelik tutumunu 1990'lı yıllardan itibaren yumuşatmaya başlaması, bir yandan da Türkiye-Yunanistan ilişkilerinin 1999 sonrası dönemde iyileşme sürecine girmesi azınlık eğitimine eskiye kıyasla olumlu yönde yansımıştır. Bu çerçevede, Türkiye'den ders kitaplarının getirtilmesine yeniden başlanmış, Türk öğrencilere yönelik özel programlar geliştirilmiş, üniversite girişlerinde binde 5'lik kontenjan ayrılmıştır. Ama, yukarıda da değinildiği gibi, okul binalarıyla ilgili sıkıntılar ve nitelikli öğretmen ihtiyacı devam etmekte, okulların kapatılarak birleştirilmeleri uygulaması ile özerkliklerini kaldırma çabaları sürmekte, iki dilde eğitim yapacak azınlık anaokullarına izin verilmemektedir. Benzer sorunlar

Yunanistan tarafından da dile getirilmekte, Türkiye’ye, ülkedeki Rum azınlığın eğitim haklarını ihlal edici uygulamalarda bulunduğu suçlamaları yöneltilmektedir. Türkiye ve Yunanistan’ın “mütekabiliyet ilkesi”ni yanlış şekilde yorumlamaları sonucunda devam eden bu ihlalleri giderebilmek için iki ülkenin “soydaşları” için çoğunluktan farklı etnik, dinsel ve dilsel kimliğe sahip vatandaşlarını “yabancı” veya “teki” olarak görmekten vazgeçmeleri, birbirlerini “sıkıştırmak” için kendi vatandaşları üzerinde baskı kurup haklarını ihlal etmeye son vermeleri gerekmektedir. Bu durum AB yesi olması hasebiyle Yunanistan bakımından özel bir önem taşımaktadır. Yunanistan, “Avrupa Ailesi”nin bir parçası olduğunu sürekli vurgu yapmanın ve bağlı bulunduğu uluslararası antlaşma ve sözleşmelerden doğan yükümlülüklerin gereğini yerine getirmelidir. Bunun için de, Müslüman-Türk azınlığın eğitim alanıyla ilgili haklarını kullanabilmesi için bir yandan azınlığın bu alandaki faaliyetlerine müdahale etmeme gibi bir pasif tutum takınmalı, diğer yandan da bunların layıkıyla uygulanabilmesi için azınlık lehine uygun önlemler alma gibi pozitif bir politika izlemelidir.

KAYNAKÇA

Aarbakke, Vemund (2000), *The Muslim Minority of Greek Thrace*, Unpublished Ph.D Thesis, University of Bergen, Bergen.

Ahmet, İbrahim Kelağa (2016), “Batı Trakya’da İkidilli Azınlık Eğitiminde Kapanan Bir Sayfa: Selanik Özel Pedagoji Akademisi (S.Ö.P.A.)”, Cezmi Eraslan (ed.), *Dünden Bugüne Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu, Bildiriler*, 23-24 Ekim 2014, Türk Ocakları İstanbul Şubesi, İstanbul, 185-206.

Ahmet, İbrahim Kelağa (2006), “Yunanistan’da (Batı Trakya’da) Azınlık Eğitim Sistemi İçinde İkidilli (Türkçe-Yunanca) Azınlık İlkokulları”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, C. VI, No. 1, 1-12.

Aslan, Hasan (2006), *Batı Trakya Türk Azınlığında Türkçe Basın ve Türkler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Kars.

Azınlıkça Online, 7 Aralık 2010. <https://azinlikca1.net/>, Erişim Tarihi: 12 Aralık 2021.

“Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği’nin 2010-2011 Eğitim ve Öğretim Yılı Mesajı”, <https://www.batitrakya.org/bati-trakya-haber/bati-trakya-turk-ogretmenler-birliginin-2010-2011-egitim-ve-ogretim-yili-mesaji.html>, Erişim Tarihi: 27 Haziran 2021.

European Commission against Racism and Intolerance (2015), *ECRI Report on Greece* (Fifth Monitoring Cycle), 24 February 2015, <https://rm.coe.int/fifth-report-on-greece/16808b5796>, Erişim Tarihi: 01 Ekim 2021.

Bostancı, Aydın, “Batı Trakya’daki Azınlık Okulları İçin Türkçe Kitaplar Geldi, Azınlıkça, 28 Ağustos 2020. <https://azinlikca1.net/yunanistan-bati-trakya-haber/item/33697-bati-trakyadaki-azinlik-okullari-icin-turkce-kitaplar-geldi>, Erişim Tarihi: 26 Haziran 2021.

Çolakali, Mustafa, “Üniversitelere Giriş Barajından Batı Trakya Azınlık Öğrencileri Muaf Tutulacak”, Azınlıkça, 19 Şubat 2021. <https://azinlikca1.net/yunanistan-bati-trakya-haber/item/42527-universitelere-giris-barajindan-bati-trakya-azinlik-ogrencileri-muaf-tutulacak>, Erişim Tarihi: 29 Haziran 2021.

Dayıoğlu, Ali (2013), “2001-2012 Dönemi Yunanistan’la İlişkiler”, Baskın Oran (ed.), *Türk Dış Politikası – Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, C. III, (2001-2012), İletişim Yayınları, İstanbul, 560-631.

Dayıoğlu, A. ve Aslım, A (2014), “Reciprocity Problem between Greece and Turkey: The Case of Muslim-Turkish and Greek Minorities”, *Athens Journal of History*, Vol. I, No. 1, 37-50.

Dede, Evren, “Gülünç Duruma Düşmek Pahasına Azınlık Eğitimi”, *Azınlıkça*, Aralık 2008. http://www.azinlikca.org/pdfs/Azinlikca42_Evren_Dede.pdf, Erişim Tarihi: 14 Ekim 2021.

Dede, Evren, “Hani İstemiyordunuz? İskeçe’deki Azınlık Okulları Frangudaki Kitaplarıyla Devam Ediyor”, *Azınlıkça*, 20 Ekim 2019. <https://azinlikca1.net/yunanistan-bati-trakya-haber/item/20286-hani-istemiyordunuz-iskece-deki-azinlik-okullari-frangudaki-kitaplarıyla-devam-ediyor>, Erişim Tarihi: 12 Ekim 2021.

Erim, Nihat (1953), *Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri*, C. I, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

Fırat, Melek (2001), “1923-1939 Dönemi Yunanistan’la İlişkiler”, Baskın Oran (ed.), *Türk Dış Politikası – Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, C. I, (1919-1980), İletişim Yayınları, İstanbul, 325-356

Grigoriadis, Ionnis N. (2008), “On the Europeanization of Minority Rights Protection: Comparing the Cases of Greece and Turkey”, *Mediterranean Politics*, Vol. XIII, No. 1, 23-41.

Hatipoğlu, Mehmet, “Batı Trakya’da Yeni Öğretim Yılı Buruk Başladı”, *Memleket*, 19 Eylül 2016. <https://www.memleket.com.tr/bati-trakyada-yeni-ogretim-yili-buruk-basladi-947660h.htm>, Erişim Tarihi: 12 Ekim 2021.

Hunault, Michel (rapporteur) (2009), *Freedom of Religion and other Human Rights for non-Muslim Minorities in Turkey and for the Muslim Minority in Thrace (Eastern Greece)*, Council of Europe Parliamentary Assembly, Committee on Legal Affairs and Human Rights, Doc. 11860, 21 April 2009. <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=12681&lang=en>, Erişim Tarihi: 13 Ekim 2021.

Hüseyinoğlu, Ali (2005), *Continues and Changes in the Minority Policy of Greece: The Case of Western Thrace*, Master Thesis, The Graduate School of Social Sciences of Middle East Technical University, Ankara.

Hüseyinoğlu, Ali (2012), *The Development of Minority Education at the South-easternmost Corner of the EU: The Case of Muslim Turks in Western Thrace, Greece*, PhD Thesis, Department of International Relations, University of Sussex, Sussex.

International Court of Justice, Reports of Judgments, *Advisory Opinions and Orders* (1978), *Aegean Sea Continental Shelf Case (Greece v. Turkey)*, Judgment of 19 December 1978, <http://www.icj-cij.org/files/case-related/62/062-19781219-JUD-01-00-EN.pdf>, Erişim Tarihi: 16 Ekim 2021.

Kırbaki, Yorgo, “Batı Trakya’da 12 Türk Okulu Daha Kapatıldı”, *Hürriyet*, 5 Kasım 2021, <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/bati-trakyada-12-turk-okulu-daha-kapatildi-41865031>, Erişim Tarihi: 15 Ekim 2021.

Kırbaki, Yorgo, “Türkçe Kitabımız”, *Hürriyet*, 8 Nisan 2008. <https://www.hurriyet.com.tr/turkce-kitabimiz-8617776>, Erişim Tarihi: 09 Ekim 2021.

Meray, Seha L. (1973), (çev.), *Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar, Belgeler*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, Ankara.

MUSEDUC, “Trakya’daki Müslüman Azınlık Çocuklarının Eğitimi”. <https://museduc.gr/tr/%CF%84%CE%BF-%CF%80%CF%81%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%B1/%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%87%CE%BF%CE%B9>, Erişim Tarihi: 07 Ekim 2021.

Oran, Baskın (2002), *Greek Violations of the Lausanne Treaty*, The National Committee for Strategic Research and Studies, Ankara.

Oran, Baskın (1991), *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, 2. B., Bilgi Yayınevi, Ankara.

Ozanoğlu, Ahmet, “Başlığı Size Bıraktım”, *Gündem*, 1 Eylül 2015. <https://gundemgazetesi.com/oa.php?id=265>, Erişim Tarihi: 17 Ekim 2021.

Serdar, Ahmet (2014), “Tarihsel Süreç İçerisinde Batı Trakya Türklerinin Ekonomik ve Demografik Gelişimi”, *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, C. III, No. 2, 97-126.

Şentürk, Cem (2005), *Yunanistan’da Azınlık Eğitiminin Sorunları*, Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu, Witten.

Tarhanlı, Turgut (2002), “Turgut Tarhanlı’nın Bildirisi”, *Cemaat Vakıfları, Bugünkü Sorunları ve Çözüm Önerileri*, İstanbul Barosu Yayını, İstanbul.

TC Dışişleri Bakanlığı (2021), *Yunanistan Batı Trakya Türk Azınlığına Ait 12 İlkokulu Kapatması Hakkında*, 2 Ağustos 2021, https://www.mfa.gov.tr/no_-269_-yunanistan-in-bati-trakya-turk-azinligina-ait-12-ilkokulu-daha-kapatmasi-hk.tr.mfa, Erişim Tarihi: 14 Ekim 2021.

TC Dışişleri Bakanlığı (2021), *Yunanistan’daki Türk Varlığı*, <https://www.mfa.gov.tr/bati-trakya-turk-azinligi.tr.mfa>, Erişim Tarihi: 12 Ekim 2021.

The World Bank, *Population, Total-Greece*. <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=GR>, Erişim Tarihi: 14 Ekim 2021.

“Treaty Concerning the Protection of Minorities in Greece, 1920”, <http://www.forost.ungarisches-institut.de/pdf/19200810-2.pdf>, Erişim Tarihi: 17 Ekim 2021.

“Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan Krallığı Arasında İmzalanan Kültür Anlaşmasının Onanması Hakkında Kanun”, Kanun No. 5932, Kabul Tarihi: 12.05.1952, *Resmî Gazete*, 17 Mayıs 1952, No. 8112, <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8112.pdf>, Erişim Tarihi, 10 Ekim 2021.

Verhás, Evelin (2019), *The Turkish Minority in Western Thrace: The Long Struggle for Rights and Recognition*, Minority Rights Groupe Europe (MRGE) Report.

Vienna Convention on Succession of States in Respect of Treaties, http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/3_2_1978.pdf, Erişim Tarihi: 11 Ekim 2021.

LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi XII-II Aralık 2021 Hakem Listesi

EUL Journal of Social Sciences XII-II December 2021 Referee List

(Alfabetik sırayla / In alphabetic order)

Yrd. Doç. Dr. Berna Serener, Lefke Avrupa Üniversitesi, Lefke, Kuzey Kıbrıs

Yrd. Doç. Dr. Cahit Nuri, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Lefkoşa, Kuzey Kıbrıs

Doç. Dr. Derviş Kırıkkaleli, Lefke Avrupa Üniversitesi, Lefke, Kuzey Kıbrıs

Yrd. Doç. Dr. Fehiman Eminer, Lefke Avrupa Üniversitesi, Kuzey Kıbrıs

Yrd. Doç. Dr. Hasan Rüstemoğlu, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Lefkoşa, Kuzey Kıbrıs

Dr. İbrahim Ayberk, Girne Üniversitesi, Girne, Kuzey Kıbrıs

Prof. Dr. Mehmet Ağa, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Lefkoşa, Kuzey Kıbrıs

Yrd. Doç. Dr. Mehrshad Rhaimer, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Lefkoşa, Kuzey Kıbrıs

Dr. Meltem Haksız, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Lefkoşa, Kuzey Kıbrıs

Doç. Dr. Muhittin Tolga Özsağlam, Lefke Avrupa Üniversitesi, Lefke, Kuzey Kıbrıs

Dr. Öğretim Üyesi Ramazan İzol, Akdeniz Üniversitesi, Antalya, Türkiye

NOTES FOR CONTRIBUTORS

1. European University of Lefke (EUL) Journal of Social Sciences is a double-blind peer- reviewed journal published twice a year, in June and December. The scope of the journal includes all disciplines and branches of social sciences.
2. EUL Journal of Social Sciences accepts contributions in English and Turkish. Manuscripts submitted for publication should be written in these languages.
3. Copyrights of the articles appearing in the EUL Journal of Social Sciences belong to EUL. Authors may use their articles elsewhere following publication, provided that a written permission is obtained from EUL.
4. Articles submitted to EUL Journal of Social Sciences should be original contributions and should not be published elsewhere or should not be under review for any other publication at the same time. In case another version of the article is being reviewed by another editorial board, has been published elsewhere, or will be published elsewhere, author(s) should clearly indicate this situation when submitting their work.
5. Manuscripts presented to EUL Journal of Social Sciences will first be examined by the journal's editorial board, before being forwarded to the referees. The name of the author(s), reader(s) and referee(s) will be kept anonymous during and after the review process. Review reports will be considered as confidential.
6. Manuscripts to be submitted should be complete, including endnotes, bibliography, author biographies and appendixes. Texts can be sent to the editorial board by e-mail as an e-mail attachment over Internet or by mail, as saved on a CD-ROM (please see addresses below). The files must be saved in MS Office Word format. Materials sent by post will not be returned.

E-mail: jss@eul.edu.tr

Adress: European University of Lefke
Journal of Social Sciences
Faculty of Economics and Administrative
Lefke, Gemikonağı, KKTC
Mersin 10 TURKEY

7. For both English and Turkish written articles, authors are invited to ensure that their work is compliant with EUL Journal of Social Sciences style. The editorial board of the journal also suggests that non-native English speakers ensure that their article has been read and corrected by a competent, preferably native, English speaker. The Editors of the EUL Journal of Social Sciences will not perform any re-writing or correction before publication.
8. Potential contributors are encouraged to visit EUL Journal of Social Sciences' web page (<http://en.lau.edu.tr/euljss/>; <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/euljss/user>) to examine visual examples of the journal's publishing style, also described below.

EUL JOURNAL of SOCIAL SCIENCES STYLE

1. Articles submitted to EUL Journal of Social Sciences should consist of the following main sections: Main title in English and in Turkish, author name(s), abstract in English, keywords in English, abstract in Turkish, keywords in Turkish, main text, references, author biographies in English and in Turkish, appendixes.
2. Page margins should be as follows: 3 cm from top, bottom and right and left. Gutter: 0,5 cm from left
3. All texts should be in Times New Roman font.
4. Article title in English and in Turkish should be in 14 point, bold, center-aligned, without indentation.
5. Name, title and affiliation of the author should be in 10 points, bold, italic letters. If the article has been written by a single author, the alignment should be centered (middle of the page). In case there are multiple authors, their names, titles and affiliations should be placed alphabetically by their family names, from left to right and top to bottom (first author at left, second at right, third under the first, fourth under the second, etc.) in two columns. The alignment is centered for each column.
6. After the author names, the body text should be formatted as a single column. The alignment is justified. The body text should be in 12 points, single-spaced lines. Indentation should be 0,63 cm from the left. Space between paragraphs should be 0 nk before and 6 nk after. The space between each line is 10 nk.
7. Articles will be preceded by an abstract, written both in English (first) and Turkish. Abstracts should be in bold and italic characters. Five keywords in English and in Turkish should be given respectively after each abstract. Alignment for abstracts section is justified, without indentation.
8. Subtitles should be organized as follows: Main subtitles should be in bold majuscules and will be numbered as "1., 2., 3., etc." Main subtitles' alignment should be left.
9. First level subtitles should be in bold small letters, indicated with numbers (1.1, 1.2, 1.3, etc.); second level subtitles should be small letters in italics (1.1.1., 1.2.1., 1.3.1., etc.). All subtitles should be 12 points, with left alignment. Indentation is 0,63 from left for main subtitle, first, second and third level subtitles.
10. For relatively long citations, interviews, speeches, verbal statements, the text should be in 10 points, italic letters, separated with commas. Alignment is justified. Indentation is 0,63 cm from left.
11. When an abbreviation is used for the first time, it should be given in parenthesis following the word or word group which it replaces.
12. References should not be given as endnotes or footnotes (please see the end of this section for bibliography style)
13. Mathematical equations should be in 12 points, italic characters, center-aligned. Authors are suggested to use an equation editor.
14. Images, tables, schematics and graphics can be placed in the text, as well as in appendixes after the bibliography section. A space of two lines should be left blank before and after these visual elements, in order to separate them from the text. A legend (title) should be given under each element, including type (schematic, map, table, figure, etc.); respective number and resource or reference if needed (Table 1:, Figure 1:). The legend should be in 10 points, bold letters. It should be left-aligned.
15. The bibliography section should come after the body text, with the same style except its alignment should be justified without indentation.
16. Author biographies should be in English (first) and in Turkish, written in 12 points, italic letters, with justified alignment. Biographies should not exceed 100 words and indicate the current academic position and research interests of the authors.

EUL JOURNAL of SOCIAL SCIENCES BIBLIOGRAPHY STYLE

1. The contributors should use “author-date-page” system for citing other authors in their article as follows: Name of the author(s), year: page numbers, in parenthesis. Example: (Gilbert, 1997: 38).
2. All resources used for citations in the article should be given in detail in the Bibliography section, organized alphabetically with respect to the first letter of the names of the authors.

a. Books with one author

In the text: (Mucuk, 2007: 75)

In the bibliography: Mucuk, İsmail (2007), *Pazarlama İlkeleri*, Türkmen Kitabevi, İstanbul.

b. Articles with one author

In the text: (Romer, 1998: 35)

In the bibliography: Romer, P. M. (1998), “Endogenous Technologies Change”, *Journal of Political Economy*, 98(1): 71-102.

c. Books with two authors

In the text: (Ergun and Polatoğlu, 1992: 175)

In the bibliography: Ergun, T. and Polatoğlu, A. (1992), *Kamu Yönetimine Giriş*, TODAİE, Ankara.

d. Articles with two authors

In the text: (Turkoz and Akyol, 2008: 150)

In the bibliography: Türköz, İ. and Akyol, A. (2008), “Internal Marketing and Hotel Performance”, *Anatoli: An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 19(1): 149-154.

e. Book with more than two authors

In the text: (Von König *et al.*, 1981: 199)

In the bibliography: Von König, K., Oertzen, H.J. and Wagener, F. (1981), *Öffentliche Verwaltung in der Bundesrepublik Deutschland*, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden.

f. Article with more than two authors

In the text: (Erdoğan *et al.*, 2007: 130)

In the bibliography: Erdoğan, N., Akyol, A., Ataman, B.M. And Dökmeci, V., “Comparaison of Urban Housing Satisfaction in Modern and Historical Neighborhoods in Edirne, Turkey”, *Social Indicators Research (SIR)*, 81(1): 127-148.

g. Book with editor(s)

In the text: (Kavanagh and Seldon, 1994: 121-188)

In the bibliography: Kavanagh, D. and Seldon, A. (ed.) (1994), *The Major Effect*, Macmillan Publishing, London

h. Sections from books with editor(s)

In the text: (Riddell, 1994: 53)

In the bibliography: Riddell, P. (1994), “Major and Parliament”, Kavanagh, D. and Seldon, A. (eds.), *The Major Effect*, Macmillan Publishing, London, 46-63.

i. Publications with no author or editor stated

In the text: (DPT, 1989: 145)

In the bibliography: DPT (1989), *Altuncı Beş Yıllık Kalkınma Planı 1990-1994*, Ankara

j. Conference and other colloquium proceedings

In the text: (Asimov, 1989: 14)

In the bibliography: Asimov, I. (1989), “Science-Fiction as a Social Stimulus”, *Proceedings of the XI. International Science-Fiction Convention*, Boston (1988), ASFWA, New York, 12-22.

k. Articles and other texts in non-scientific periodical publishings

In the text: (Altaylı, 2000)

In the bibliography: Altaylı, F., “Deprem ve Toplum”, *Hürriyet*, 21 August 1999, 19.

l. Articles and other texts in non-scientific periodical publishings with no author

In the text: (Sabah, 2001)

In the bibliography: “Afet Kanunu Değiştirilecek”, Sabah, 21 September 2001, 6

m. Internet resources

In the text: (www.hotel-online.com)

In the bibliography: <http://www.hotel-online.com/Neo/News/PressReleases1999-3rd/July99-PATATSA.html>, Retrieved: 09.05.2000

YAZARLAR İÇİN BİLGİLER

1. Lefke Avrupa Üniversitesi (LAÜ) Sosyal Bilimler Dergisi haziran ve aralık aylarında olmak üzere yılda iki defa yayınlanan iki hakemli bir dergidir. Derginin yelpazesi toplum bilimlerinin tüm disiplinlerini ve dallarını kapsamaktadır.
2. LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi yalnızca Türkçe ve İngilizce makaleleri kabul etmektedir. İncelenmek üzere sunulan çalışmalar bu iki dilden birinde yazılmış olmak zorundadır.
3. LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi'nde yayınlanan çalışmaların telif hakları LAÜ'ye aittir. Yazarlar LAÜ'den yazılı izin almak koşuluyla çalışmalarını başka yerlerde kullanabilirler.
4. LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi'ne gönderilen makaleler, daha önce başka bir yerde yayınlanmamış veya halen yayınlanmak üzere başka bir yayın organında incelenmekte olmayan, özgün çalışmalar olmalıdır. Aynı makale değiştirilmiş bir hali dahi olsa, başka bir editörler kuruluna gönderilmiş, başka bir yayın organında yayınlanmış ya da yayınlanmak üzere kabul edilmiş ise yazar bu durumu açıklıkla belirtmelidir.
5. LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi'ne iletilen makaleler derginin editörler kurulu tarafından gözden geçirildikten sonra hakemlere gönderilir. Yazarların, editör ve hakemlerin adları bu incelenme süreci sırasında ve sonrasında saklı tutulur.
6. İncelenmek üzere gönderilecek metinler özetler, dipnot ve sonnotlar, kaynakça, yazar özgeçmişleri ve varsa eklerle eksiksiz olmalıdır. Makaleler editörler kuruluna İnternet üzerinden e-posta eki olarak ya da posta ile CD-Rom üzerine kaydedilmiş olarak aşağıdaki adreslere gönderilebilir. Her iki durumda da dosya MS Office Word biçiminde kaydedilmiş olmalıdır. Posta ile gönderilen materyaller iade edilmez.

E-posta: jss@eul.edu.tr

Adres: Lefke Avrupa Üniversitesi

Sosyal Bilimler Dergisi

İktisadi İdari Bilimler Fakültesi

Gemikonağı, Lefke, KKTC

Mersin 10 Türkiye

7. Hem İngilizce hem de Türkçe yazılmış makaleler için, yazarlar metin biçiminin LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi biçimiyle uyumlu olmasını sağlamalıdır. Anadili İngilizce olmayan, fakat İngilizce bir metin sunacak yazarlara çalışmalarını İngiliz dili konusunda yetkin, tercihen anadili İngilizce olan bir kişiye gözden geçirttirmeleri tavsiye edilir. LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi editörleri metinleri dil ya da biçim bakımından düzeltmeyeceklerdir.
8. LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi'ne çalışmalarını göndermek isteyen yazarların derginin web sayfasını ziyaret ederek (<http://en.lau.edu.tr/euljss/>; <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/euljss/user>) yazım kuralları ve biçim örneklerini incelemeleri tavsiye edilir. Bu kurallar ve biçim, aşağıda da ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

YAZIM KURALLARI

1. LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi'ne gönderilecek olan makaleler şu şekilde düzenlenmelidir: Sırasıyla ana başlık makalenin orijinal dilinde sonra diğer dilde, yazar adı, makale dilinde öz altına anahtar kelimeler veya makale İngilizce ise önce abstract ve keywords, ana metin, kaynakça, İngilizce ve Türkçe olarak yazar özgeçmişi ve varsa ekler.
2. Sayfa kenar boşlukları şu ölçülerdedir: Soldan, sağdan, üst ve alttan 3 cm. Cilt payı 0,5 cm.
3. Metnin tamamı Times New Roman harf tipinde olmalıdır.
4. Makale başlığı önce orijinal dilinde sonra diğer dilde büyük harflerle, 14 punto, kalın olarak yazılacaktır. Hizalama sayfa ortasıdır, girinti yoktur.
5. Yazar adı, unvanı, görev yeri, e-posta adresi 10 punto, kalın ve devrik harflerle yazılmalıdır. Hizalama sayfa ortasıdır (tek sütun). Birden fazla yazar olması durumunda, yazar adları ve bilgileri soyadlarına göre alfabetik olarak, önce sol sütuna sonra sağ sütuna (örnek: birinci yazar sola, ikincisi sağa, üçüncüsü sola birinci yazarın altına, dördüncüsü sağa ikinci yazarın altına vb.), ortalanmış olarak yazılmalıdır.
6. Ana metin tek sütun olarak düzenlenmelidir, hizalama iki yana yaslı biçimde olmalıdır. Gövde metni 12 punto olarak yazılmalıdır. Satır aralıkları “tek” olarak seçilmelidir. Paragraf başları girintisi 0,63 cm'dir. Satır öncesi boşluk 0 nk, satır sonrası boşluk 6 nk, iki satır arası boşluk 10'dur.
7. Makalenin özeti önce makale orijinal dilinde sonra diğer dilde 12 punto, kalın ve devrik harflerle yazılacaktır. Hizalama iki yana yaslı olacaktır. İngilizce özetten (abstract) sonra İngilizce keywords, Türkçe özetten (öz) sonra Türkçe anahtar kelimeler verilecektir (5 adet). Makale öz ve anahtar kelimeler bölümünde paragraf başı girintisi yapılmamalıdır.
8. Makale içindeki ana başlıklar, 1.,2.,3., şeklinde numaralandırılacaktır. Bu başlıklar büyük harflerle, 12 punto, kalın harflerle yazılır. Hizalama soldaki girinti sonrasında başlayıp sola yaslı olmalıdır.
9. Altbaşlıklar şu biçimde düzenlenecektir: Birinci düzey altbaşlıklar rakam ile (1.1, 1.2, 1.3, ...), ikinci düzey alt başlıklar (1.1.1, 1.2.1, 1.3.1, ...). Birinci ve ikinci düzey alt başlıklar 12 punto ile yazılır. Hizalama sola yaslı olarak düzenlenecektir. Birinci ve ikinci düzey alt başlıklarda solda girinti vardır.
10. Yazılı metinlerden ya da karşılıklı görüşme kayıtları, demeç ve söylevlerden doğrudan doğruya yapılan alıntılarda:
10 punto, devrik harfler kullanılır. Alıntılar tırnak işareti için alınır.
Hizalama iki yana yaslı yapılır.
Sol taraf girintisi 0,63 cm'dir.
Satır aralığı “tektir”. Satır öncesi boşluk 0 nk, satır sonrası boşluk 0 nk'dır.
11. Kısaltmalar, metin içindeki ilk kullanımlarında ifade ettikleri kavramın açık halinden sonra parantez içinde gösterilir. Daha sonra tek başlarına kullanılabilir.
12. Referanslar dipnot ya da son not olarak verilmez (Referans gösterim biçiminin açıklamaları için kılavuzun sonuna bakılmalıdır).
13. Denklemler 12 punto, devrik karakterler kullanılarak yazılır. Hizalama sütun ortası olmalıdır. Gerekli görüldüğü takdirde bir denklem editörü kullanılmalıdır.
14. Resim, çizelge, grafik ve şemalar metin içinde verilebileceği gibi, referanslar bölümünden sonra da verilebilir. Bu tip öğelerden önce ve sonra iki satır boşluk bırakılır. Altlarına tipleri ve metin içindeki sıralarını belirten numaraları yazılır (“Şekil 1:”, “Tablo 1:” vb) ve kaynak belirtilir. Bu açıklamalar 10 punto, kalın harflerle yapılır. Hizalama, sola yaslıdır.
15. Kaynakça metinden hemen sonra başlamalıdır. Kaynakça metninin özellikleri gövde metni ile aynıdır. Satır başı girintisi yoktur. Kaynaklar alfabetik olarak düzenlenir.
16. Yazarın özgeçmişi önce İngilizce, sonra Türkçe olarak kaynakçadan sonra verilecektir. Özgeçmişler 100 kelimeyi aşmamalı, yazarın güncel akademik konumunu ve çalışma alanlarını belirtmelidir. Metin 12 punto, devrik harflerle yazılacak, hizalama iki yana yaslı yapılacaktır.

KAYNAKÇA KURALLARI

1. Metin içinde yapılacak yollamalar ayraç içinde (Yazar, kaynağın yayımlandığı yıl: sayfa numarası sırasıyla) gösterilecektir. Makalede kullanılan bütün kaynaklar, makalenin sonunda “Kaynakça” bölümünde, yazarın soyadına göre alfabetik biçimde bibliyografya kurallarına uygun olarak verilir.

Aşağıda farklı nitelikteki kaynakların metin içindeki yollamalarda ve kaynakçadaki yazılış biçimleri örneklerle gösterilmiştir:

a. Tek yazarlı kitaplar

Metin içindeki yollamada: ... (Mucuk, 2007: 75)

Kaynakçada: Mucuk, İ. (2007), *Pazarlama İlkeleri*, Türkmen Kitabevi, İstanbul

b. Tek yazarlı makaleler

Metin içindeki yollamada: ... (Romer, 1998: 75)

Kaynakçada: Romer, Peter M. (1998), “Endogenous Technological Change,” *Journal of Political Economy*, 98(1): 71-102.

c. İki yazarlı kitaplar

Metin içindeki yollamada: (Ergun ve Polatoğlu, 1992: 175)

Kaynakça Kitap: Ergun, Turgay ve Polatoğlu, Aykut (1992), *Kamu Yönetimine Giriş*, TODAİE, 4. Yayım, Ankara.

d. İki yazarlı makaleler

Metin içindeki yollamada: ... (Turkoz ve Akyol, 2008: 150)

Kaynakçada Makale: Turkoz, I. ve Akyol, A. “Internal Marketing and Hotel Performance”, *Anatoli: An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 19(1): 149-154.

e. İkiden çok yazarlı kitaplar

Metin içindeki yollamada: ... (König vd. , 1981: 199)

Kaynakçada Kitap: König, Klaus/von; Oertzen, Hans Joachim; and Wagener, Frido (1981), *Öffentliche Verwaltung in der Bundesrepublik Deutschland*, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden.

f. İkiden çok yazarlı makaleler

Metin içindeki yollamada: ... (Erdogan vd., 2007: 130)

Kaynakçada Makale: Erdogan, N. Akyol, A., Ataman B. M., and Dokmeci, V., “Comparison of Urban Housing Satisfaction in Modern and Historical Neighborhoods in Edirne, Turkey”, *Social Indicators Research (SIR)*, 81(1): 127-148.

g. Derleme yayınlar

Metin içindeki yollamada: (Kavanagh ve Seldon, 1994)

Kaynakçada: Kavanagh, Dennis and Seldon, Anthony (ed.) (1994), *The Major Effect*, Macmillan Publishing, London

h. Derleme yayınlar içinde yer alan makaleler

Metin içindeki yollamada: ... (Riddell vd., 1994: 53)

Kaynakçada: Riddell, Peter (1994), “Major and Parliament,” Kavanagh, Dennis and Seldon, Anthony (eds.), *The Major Effect*, Macmillan Publishing, London, 46-63

ı. Yazarsız yayınlar ya da diğer kaynaklar

Metin içindeki yollamada: ... (DPT, 1989: 145)

Kaynakçada: DPT (1989), *Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı 1990-1994*, Ankara

i. Konferans ve diğer toplantı bildirimleri (basılmış)

Metin içindeki yollamada: (Asimov, 1989: 14)

Kaynakçada: ASIMOV, Isaac (1989), "Science-Fiction as a Social Stimulus", *Proceedings of XI. International Science-Fiction Conference*, Boston (1987), ASFWA, New York, 12-22.

j . Gazete, Dergi vb. bilimsel olmayan süreli yayınlarda yazarı belirtilmiş haber ve yazılar

Metin içindeki yollamada: (Altaylı, 21 Ağustos 2000)

Kaynakçada: ALTAYLI, Fatih, "Deprem ve Toplum", *Hürriyet*, 21 Ağustos 2000, 19.

k) Gazete, Dergi vb. bilimsel olmayan süreli yayınlarda yazarı belirtilmemiş haber ve yazılar

Metin içindeki yollamada: (Sabah, 2001)

Kaynakçada: "Afet Kanunu Değiştirilecek", *Sabah*, 21 Eylül 2001, 6.

l. İnternet kaynakları

Metin içindeki yollamada: (www.hotel-online.com)

Kaynakçada: <http://www.hotel-online.com/Neo/News/PressReleases1999-3rd/July99-PATATSA.html>, Erişim Tarihi: 09.05.2000.